

KALIBAR

časopis Društva knjižničara Karlovačke županije

SADRŽAJ

UVODNIK.....	3
--------------	---

STRUČNI DIO

Zorica Antulov: Važnost mentoriranja studenata u knjižnicama	5
Martina Barišić Koprenica, Anita Malkoč Bišćan, Kristina Čunović: Erasmus+ projekt „GreenKO – Zelena knjižnica u zelenoj zajednici“	11
Adela Ćurlić, Lucija Hodžajev, Mila Perasović: Tinov trag u pariškim knjižnicama: uz 70. obljetnicu smrti pjesnika	19
Jelena Jurić Palčok: Uloga knjižnice u poticanju razvoja znanstvene pismenosti kod djece najranije dobi	27
Ana Knežević Cerovski, Lana Krišto Lončarić, Petra Pancirov: Primjena Pravilnika za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima (Pravilnika KAM) u AKM zajednici	34
Snježana Kovačević: Poticanje čitanja i pismenosti u interkulturalnom okruženju: Erasmus+ i eTwinning iskustva u Osnovnoj školi Zlatar Bistrica	43
Ana Sudarević, Jasna Milički: Doprinos školske knjižnice razvoju multikulturalnih kompetencija	50

OBAVIJESNI DIO

Anita Brozović Šolaić: Čitateljske avanture „Knjiškog moljca“	55
Blaženka Pavlović Mlačak: Moja prijateljica knjiga	60
Helena Drvoderić: Čitanje slijepim i slabovidnim osobama i doprinos knjižnice „Nikola Zrinski“ Čakovec za kvalitetnim provođenjem slobodnoga vremena istih	62
Nataša Daničić: Prikaz knjige: Michiko Aoyama: What are you looking for is in the library	65
Anita Tufekčić, Biljana Krnjajić: FAKELESS: izložba o medijskoj pismenosti	67
Anita Tufekčić, Biljana Krnjajić: Vrti svoj film – razvoj filmske pismenosti	70
Ana Sudarević: Intervju s Anom Salopek	74

UVODNIK

Iako je iza nas, u ovom obliku, već nekoliko objavljenih Kalibara, svako je novo izdanje prilika za popravke, uglancavanje, učenje i napredak.

Zbog toga svaki novi sastanak uredništva donosi i neke promjene, u nastojanju da Kalibar, kao stručni časopis, napreduje u knjižničarskoj struci, doprinoseći time i vidljivosti Društva knjižničara Karlovačke županije i samom razvitku knjižničarstva.

Tako je uredništvo odlučilo da će pozivi za slanje tekstova odsad biti otvorenog tipa. Novi brojevi više neće biti tematski određeni, osim u posebnim situacijama, kad će to biti i naglašeno i istaknuto.

Promijenio se i broj i opis rubrika: odsad je Kalibar podijeljen na stručni, recenzirani dio, i na obavijesni dio, koji donosi tekstove izvještajnog karaktera o radu ili programima u knjižnicama, manifestacijama, projektima, stručno-znanstvenim skupovima, osvrti, intervjue, prikaze i recenzije, i oni ne prolaze postupak recenziranja

Svi radovi prihvaćeni za objavljivanje u stručnom dijelu Kalibra prolaze postupak anonimne recenzije, uz nastavak suradnje s našim dosadašnjim recenzenticama: Alkom Stropnik i Jasnom Milički, a radovi dobivaju odsad i UDK oznaku.

Potrebno je, ubuduće, obratiti pozornost i na upute za autore koje su ažurirane, te na minimalan broj znakova za određene radove.

Financijska sredstva za izdavanje Kalibra, na temelju prijava na Javne pozive za potrebe u kulturi, osiguravaju Grad Karlovac i Karlovačka županija.

Neka vas ovaj prilično nenadahnut uvodnik ne spriječi u namjeri čitanja pristiglih radova za ovaj broj koji pokrivaju zbilja širok spektar tema: od mentoriranja studenta, Erasmus+ projekata, Tina Ujevića, do poticanju znanstvene pismenosti, novih pravilnika te interkulturalnih okruženja i multikulturalnih kompetencija. Tu su i prikazi knjiga, intervjui, te vijesti o različitim projektima školskih i narodnih knjižnica.

Sanja Graša

STRUČNI DIO

VAŽNOST MENTORIRANJA STUDENATA U KNJIŽNICAMA

The Importance of Mentoring Students in Libraries

Primljeno: 10. 4. 2025.
Prihvaćeno: 30. 6. 2025.

Zorica Antulov

Znanstvena knjižnica Sveučilišta u Zadru
zantulov@unizd.hr

Sažetak

Studentska praksa u knjižnici prvi je praktični susret studenata knjižničarstva s odabranom strukom. Kao takva, zahtijeva vodstvo knjižničara mentora. Knjižničar mentor mora imati kvalitetno teorijsko i praktično znanje te poznavati pedagoška i metodička načela rada sa studentima. Također, mora imati uvid u studijski program, jer zadaci koji se na praksi obavljaju uglavnom predstavljaju praktičnu primjenu stečenog teorijskog znanja. Odnos mentora i mentoriranog studenta mora biti temeljen na međusobnom povjerenju i osjećaju smislenosti i kvalitete usvajanja novih vještina i znanja. Zbog toga, mentoriranje studenata u knjižnici mora se provoditi s ljubavlju i biti sustavno i kvalitetno osmišljeno. Studentska praksa u knjižnici za cilj ima osposobljavanje studenata knjižničarstva za praktični rad, a kako bi bila kvalitetno provedena, od mentora traži i ljudski i profesionalni angažman.

Ključne riječi: knjižnice, knjižničar mentor, knjižnična praksa, studenti, studentska praksa

Abstract

Practical training for students in the library is the first practical encounter of library science students with their chosen profession. As such, it requires the guidance of a librarian mentor. The librarian mentor must possess strong theoretical and practical knowledge, as well as an understanding of pedagogical and methodological principles for working with students. Additionally, they must be familiar with the study program, as the tasks performed during the training primarily represent the practical application of acquired theoretical knowledge. The relationship between the mentor and the mentored student must be based on mutual trust and a sense of purpose and quality in acquiring new skills and knowledge. For all these reasons, mentoring students in the library must be conducted with care and be systematically and thoughtfully planned. The goal of practical training for students in the library is to prepare library science students for practical work, and in order for it to be carried out effectively, it requires both human and professional commitment from the mentor."

Keywords: libraries, librarian mentor, library practice, students, student internship

Uvod

Riječ mentor nastala je prema imenu odgojitelja i savjetnika Odisejevog sina Telemaha, legendarnom Mentoru, a koristi se u značenju odgojitelja, nastavnika, vođe ili pak voditelja¹. Naziv se odnosi na iskusniju osobu koja podučava, podupire i podržava profesionalni razvoj osobe koju mentorira, koja preuzima odgovornost za njegovo profesionalno napredovanje, ali čija uloga, za razliku od uloge profesora, nije evaluacijska (ne ispituje, ne ocjenjuje).² Ipak, profesionalni razvoj mladih u knjižničarskoj struci zahtijeva od knjižničara mentora znatan trud i predstavlja svojevrsan izazov.³ Veća usmjerenost na studente i probleme s kojima se suočavaju nakon uvođenja Bolonjskog procesa na sveučilištima, traži, kako od profesora, tako i od knjižničara mentora, stalno praćenje i nadziranje napredovanja mentoriranog studenta, njegovo osamostaljivanje u smislu osposobljavanja za samostalno rješavanje problema i samostalni rad.⁴ Tijekom takva osposobljavanja treba se voditi mišlju kako su studenti, bez obzira na teorijsko znanje, neiskusni po pitanju praktičnog rada u knjižnici i kako im upravo studentska praksa predstavlja prvi formalni susret sa svakodnevnim knjižničnim poslom.⁵ Naime, tržište rada koje ih čeka po završetku studija, uz teorijsko, traži i praktično znanje. Budući da se takvo znanje usvaja upravo na studentskoj praksi, iznimno je bitno da se usvaja pravilno, kvalitetno i s jasno postavljenim ciljem.

Važnost knjižnične prakse

Suvremene knjižnice doživljavaju niz promjena koje se odražavaju na svim aspektima poslovanja te od suvremenog knjižničara traže nova teorijska i praktična znanja.⁶ Važnost studentske prakse po pitanju usvajanja potonjih je nezamjenjiva. Naime, obrazovanje studenata knjižničarstva izvan knjižnice nudi samo teorijsko znanje kojem se zamjera nedovoljna povezanost s ustanovama u kojima se nakon diplomiranja zapošljavaju⁷ i nedostatno praktično znanje. Tek u prostoru knjižnice studenti dobivaju istinsku sliku knjižničnog posla. Dobivaju uvid u poslove koji se u njoj provode te imaju priliku i sami se iskušati u njima. Upoznavanje fizičkog prostora knjižnice, smještaja knjižnične građe te pronalaženje bibliografskih jedinica na policama knjižnice, osnova je i početak svakog praktičnog osposobljavanja. Poslovi vezani uz posudbu, nabavu, stručnu i tehničku obradu knjižnične građe, kao i oni vezani uz knjižnični menadžment, poznavanje obilježja svake pojedinačne građe, referalna služba i načini pretraživanja informacija i sl., samo su dio toga što suvremeni student, nakon teorijskog upoznavanja na svom studiju, tijekom prakse upoznaje i u svom praktičnom obliku. Informacijska pismenost (sposobnost prepoznavanja informacijske potrebe, pronalaženja informacija, njihova vrednovanja te učinkovitog korištenja)⁸ koja u današnje vrijeme mora biti svojstvena svim studentima, upravo se tijekom knjižnične prakse ima priliku iskazati u svom punom potencijalu. Takva, cjelovita pismenost, doživljava svoje utjelovljenje u konkretnoj pomoći korisnicima tijekom referalne

¹ Klaić, B. Rječnik stranih riječi. Zagreb : Nakladni zavod Matice hrvatske, 2001, str. 869.

² Vizek Vidović, V.; Žižak A. Uloga mentora u profesionalnom razvoju učitelja. // Učitelji i njihovi mentori : uloga mentora u profesionalnom razvoju učitelja / urednica Vlasta Vizek Vidović. Zagreb : Institut za društvena istraživanja, 2011, str. 101-105.

³ Oštarić, R. Lee, Marta K. Mentoring in the library : building for the future. Chicago : ALA, 2011. ISBN 978-0-8389-3593-4. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 57, 1-3 (2014.), str. 449.

⁴ Jakopec, T.; Aparac-Jelušić T. Konceptualni okvir provođenja studentske prakse studenata knjižnične i informacijske znanosti u kriznim situacijama. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 67, 3 (2024.), str. 99.

⁵ Mučnjak, D.; Lisek, J. Mentori – okosnica praktične poduke studenata bibliotekarstva. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 61, 2 (2018.), str. 157.

⁶ Sabolović-Krajina, D. Narodne knjižnice u tranziciji : sociološki aspekti. Koprivnica : Meridijani, 2020, str. 65.

⁷ Jakopec, T.; Aparac-Jelušić T. Nav. dj. Str. 99.

⁸ Lau, J. Smjernice za informacijsku pismenost u cjeloživotnom učenju : završna verzija, recenzirano 30. srpnja 2006. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011, str. 21.

službe. Kvalitetno obavljena pretraga, kao i ostali tijekom prakse kvalitetno obavljani zadaci, potiče samopouzdanje⁹ i psihosocijalne kvalitete studenata. Naime, suočavanje sa strahovima od težih korisničkih upita te metodama rješavanja problema u susretu s problematičnim korisnicima, najbolje se uči kroz samu praksu takvih „susreta“. Nakon stjecanja praktičnog iskustva, takvi problemi najčešće prestaju biti tabu i postaju rješivi.

Nije na odmet spomenuti kako se tijekom prakse potiču i komunikacijske vještine studenata¹⁰. Prema određenim mišljenjima unutar struke, riječ je o temeljnim vještinama knjižničara,¹¹ i vještinama koje prema mišljenju samih studenata njima najviše i nedostaju.¹²

Naime, tek asertivan knjižničar jest uspješan knjižničar, sposoban stvarati nova partnerstva, saveze i suradnju na raznim razinama.¹³ Uz rad na referalnoj službi, gdje one osobito dolaze do izražaja, ove se vještine jačaju i kroz rad na organizaciji i sudjelovanju u brojnim popularno-znanstvenim i književnim događanjima koje suvremene knjižnice organiziraju, a kojima se ujedno potiče i kreativnost studenata. Tako, na primjer, uloga voditelja književnog ili popularno znanstvenog događanja u knjižnici, čitanje osobnih književnih ili stručnih uradaka pred publikom, rad na vizualnom uređenju knjižnice i slične aktivnosti, daju studentima veću mogućnost samoostvarenja. Kroz takve prigode oni osjećaju knjižnicu, a kasnije i svoj budući posao, kao mjesto koje će dozvoliti da njihovi talenti dođu do izražaja, kojem su takvi talenti potrebni i koje će ih uvijek podupirati. Drugačije rečeno: doživljavat će knjižnicu kao mjesto kreativnosti. Smatra se da je danas, u svijetu prepunom inovacija, kad je teško iznjedrati nešto posve novo i originalno, kreativnost potrebna nego ikad. Kreativni knjižničari nosioci su napretka, novih ideja, a svojim nestandardnim aktivnostima pridonose evolutivnom razvoju i svojih knjižnica i struke općenito.¹⁴

Radi veće dobrobiti samog studenta, sva se navedena znanja i vještine trebaju razvijati u dogovoru i međusobnoj suradnji knjižnice i sveučilišnog odjela na kojem studenti studiraju. Budući da zadaci koji se na praksi obavljaju moraju biti u skladu sa studijskim programom, iznimno je važno knjižničarevo poznavanje programa.¹⁵ Praktičnim upotpunjavanjem znanja stečenih tijekom studiranja unaprjeđuje se i kvaliteta samog programa, a vrijedi i obrnuto: upravo na praksi student dobiva povratnu informaciju o stečenom teorijskom znanju i uvid u vlastite kompetencije. Iz navedenih razloga, studentska se praksa u knjižnici ne smije odvijati bez plana pa se od knjižničara mentora traži izrada programa po kojem će se ona odrađivati.¹⁶ Također, iznimno je bitno da uz profesionalne kompetencije, mentor uvijek bude sposoban studentu pokazati i one svoje ljudske, socijalne kvalitete.

⁹ Duffus, O. Assessing UNC-Greensboro's reference interns program enhancing the employability of LIS students. // C&RL News 78, 5(2017.), str. 260. (6.2.2025.) URL: <https://crln.acrl.org/index.php/crlnews/article/view/16656/1810>

¹⁰ Lacy, M.; Copeland, A. J. The role of mentorship programs in LIS education and in professional development. // Journal of Education for Library and Information Science 54, 2(2013.), str. 136. (17. 3. 2025.) URL: <http://www.jstor.org/stable/43686941>

¹¹ Lukačević, S.; Petr Balog, K. Trebamo li mijenjati svoje komunikacijske vještine? : primjer Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 56, 1-2 (2013.), str. 153.

¹² Machala, D. Knjižničarske kompetencije: pogled na razvoj profesije. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada : Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2015, str. 230-231.¹⁰ Johnson, P. Fundamentals of collection development and management. 3rd ed. London : Facet Publishing, 2014. Str. 2.

¹³ Lukačević, S.; Petr Balog K.; Pađen Farkaš D. Assertiveness and communication in the library environment: the case study of the City and University Library in Osijek. // Libellarium 9, 1 (2016.), str. 108. (2.2.2025.) URL: <https://hrcak.srce.hr/175569>

¹⁴ Mihaljević, J. et al. Kreativnost knjižničara kao preduvjet novog pozicioniranja visokoškolske knjižnice. // Knjižnice: kamo i kako dalje? : knjižnične zbirke i usluge : knjižnice i istraživački podatci : pozicioniranje knjižnica i knjižničara : zbornik radova / 14. dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica, [Lovran, 13.-16. svibnja 2015.]; uredile Dina Mašina i Kristina Kalan. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2017, str. 187-189.

¹⁵ Mučnjak, D.; Lisek, J. Nav. dj. Str. 156.

¹⁶ Oštarić, R. Nav. dj. Str. 449.

Osobine knjižničara mentora

Kad kažemo riječ mentor, obično pomislimo na iskusniju osobu koja će biti sposobna dati pravi savjet, koja ima određena znanja i kojoj se može vjerovati. Iz ovih razloga, knjižničar koji dobije zadaću mentoriranja studenata, mora tu zadaću raditi s punim poštovanjem prema njoj i sa spoznajom da o njegovim sposobnostima i znanjima, ali i o njegovom pristupu i stavu, ovisi i buduće praktično znanje, ali i odnos studenata prema struci. Kao što je već u radu rečeno, susret sa studentskom praksom, predstavlja prvi susret s profesijom u punom smislu riječi. Zato je vrlo bitno uspostaviti kvalitetan odnos student-mentor.

Da bi se između mentoriranog studenta i knjižničara mentora razvio kvalitetan mentorski i konzultacijski odnos smatra se potrebnim da mentori imaju razvijene sposobnosti motiviranja studenata, povezivanja s njima, otkrivanja skrivenih talenata i vještina te aktivnog slušanja studenata. Svaki kvalitetan mentor mora biti voljan pomagati studentu u stvaranju i provedbi ciljeva i zadaća zadanih praksom. On treba biti dostupan studentu i biti mu na raspolaganju (uz postavljanje razumnih granica), raditi na izgradnji odnosa povjerenja te identificirati njegove potencijale i pomoći njihov razvoj.¹⁷

Mentorstvo uvijek treba razmatrati u dvije kategorije: karijerno i psihosocijalno mentorstvo. Karijerno mentorstvo podržava karijerni uspjeh mentoriranog studenta, dok se psihosocijalno mentorstvo odnosi na podržavanje njegovog profesionalnog identiteta i osjećaj samopouzdanja.¹⁸

Da bi mogao pomoći studentu u upoznavanju praktičnog dijela studijskog programa mentor mora imati uz praktično i iznimno teorijsko poznavanje svih razina knjižničnog poslovanja, od stručnih i tehničkih službi, preko knjižničnog menadžmenta.¹⁹ Usvajanje znanja na praksi je iznimno bitno, uostalom, ona se zbog toga i provodi. Ipak, ono što studenti nakon prakse najviše pamte, jest odnos kakav su imali s mentorom i njegov način ponašanja prema njima.²⁰ Upravo taj odnos može utjecati na njihovo buduće ponašanje u svom radnom okruženju i na to kakvi će profesionalci/stručnjaci oni sami kasnije biti. Tijekom prakse se student treba osjećati prihvaćenim, dobro vođenim, treba imati osjećaj da zaista usvaja nova znanja i da se postupno osposobljava za praktičan rad. Nikako se ne smije razviti odbojnost prema poslovima koji se u knjižnici obavljaju, bez obzira na povremene situacije i zadatke koje traže veću koncentraciju i povremene (uglavnom početničke) neuspjehe. Knjižničar mentor ne smije zaboraviti da je student neiskusn u praksi, kao i da je upravo on osoba kojoj se obraća, na koju je upućen i od koje uči. Ljubaznost, smiren stav i druželjubiv pristup, mora biti okosnica suradnje mentora i studenta. Treba postojati i svijest kako baš o osobinama mentora nerijetko ovisi i studentska slika same struke i njene važnosti za suvremeno društvo.

Zaključak

Da bi se studentska praksa u knjižnicama mogla uspješno provoditi treba postojati kvalitetna profesionalna i psihosocijalna suradnja na tri razine: suradnja između knjižnica, odjela i studenta na praksi. Takav, profesionalan odnos, koji nije lišen humanog momenta, razumijevanja i topline, treba poticati u svrhu postizanja cilja zbog kojeg se studentska praksa uopće i provodi, a to

¹⁷ Buhin Lončar, L. et al. Mentorstvo i konzultacije. Sv.5. // Studenti s invaliditetom / [urednica Lelia Kiš-Glavaš]. Zagreb : Sveučilište, 2012, str. 65-69.

¹⁸ Lacy, M.; Copeland, A. J. Nav. dj. Str. 136.

¹⁹ Sabolović-Krajina, D. Nav. dj. Str. 65

²⁰ Buhin Lončar, L. et al. Nav. dj. Str. 72.

je stjecanje svih potrebnih kompetencija za tržište rada. Da bi se takve kompetencije mogle uspješno usvajati, sam knjižničar mentor mora posjedovati kako praktično, tako i teorijsko poznavanje svih razina knjižničnog poslovanja. Jasno je da za uspjeh na tržištu rada nisu potrebna samo teorijska znanja, već i ona praktična koja se stječu upravo u knjižnici. Tijekom prakse nikako ne smije izostati suradnja knjižničara i odjelnog profesora zaduženog za upućivanje studenata. Ona mora uključivati dogovor o znanjima i kompetencijama koje se tijekom prakse trebaju usvojiti. To podrazumijeva knjižničarevo poznavanje plana i programa koji se na određenoj godini na studiju provodi, ali se pritom knjižničar ne treba ustručavati prilagoditi dio praktičnih aktivnosti posebnostima mentoriranog studenta. Poticanje kreativnosti tijekom prakse i otkrivanje skrivenih talenata uvijek je dobrobit. Riječ je o dobrobiti samog studenta, ali i dobrobiti knjižnice i odjela koji tako dobivaju novu, svježiju i poticajnu mladu snagu. Takva snaga podiže elan i donosi neke nove radne ideje i veći entuzijazam. Ljubazan pristup te kreativnost i komunikativnost samog knjižničara mentora, svakako će utjecati i na poticanje takve kreativnosti kod studenata. Također će utjecati i na lišavanje straha od novih zadataka i od situacija koje su studentima možda teže i predstavljaju svojevrsni „kamen spoticanja“. Utjecat će i na sliku same struke, najprije u očima studenata na praksi, a onda, kroz njihov budući pristup i njihov rad i na širu sliku struke u javnosti.

Sl. 1 Fotografija „Božićnog kutka biblioteke Vjeverica“ u ogranku Novi kampus Znanstvene knjižnice Sveučilišta u Zadru (ukrase i sliku „božićne vjeverice“ izradila je studentica na praksi – Marija Bitunjac)

Literatura:

1. Buhin Lončar, L. et al. Mentorstvo i konzultacije. Sv.5. // Studenti s invaliditetom / [urednica Lelia Kiš-Glavaš]. Zagreb : Sveučilište, 2012.
2. Duffus, O. Assessing UNC-Greensboro's reference interns program enhancing the employability of LIS students. // C&RL News 78, 5(2017.), str. 259-262. (6.2.2025.) URL: <https://crln.acrl.org/index.php/crlnews/article/view/16656/1810>
3. Jakopec, T; Aparac-Jelušić T.. Konceptualni okvir provođenja studentske prakse studenata knjižnične i informacijske znanosti u kriznim situacijama.// Vjesnik bibliotekara Hrvatske 67, 3 (2024.), str. 95-126.
4. Klaić, B. Rječnik stranih riječi. Zagreb : Nakladni zavod Matice hrvatske, 2001.
5. Lacy, M.; Copeland, A. J. The role of mentorship programs in LIS education and in professional development. // Journal of Education for Library and Information Science 54, 2(2013.), str. 135-146. URL: <http://www.jstor.org/stable/4368694> 1
6. Lau, J. Smjernice za informacijsku pismenost u cjeloživotnom učenju : završna verzija, recenzirano 30. srpnja 2006. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011.
7. Lukačević, S. ; Petr Balog, K. Trebamo li mijenjati svoje komunikacijske vještine? : primjer Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 56, 1-2 (2013.), str. 153-169.
8. Lukačević, S. ; Petr Balog K. ; Pađen Farkaš D. Assertiveness and communication in the library environment: the case study of the City and University Library in Osijek.// Libellarium 9, 1 (2016.), str. 89-110. URL: <https://hrcak.srce.hr/175569>
9. Machala, D. Knjižničarske kompetencije: pogled na razvoj profesije. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada : Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2015.
10. Mihaljević, J. et al. Kreativnost knjižničara kao preduvjet novog pozicioniranja visokoškolske knjižnice.//Knjižnice:kamo i kako dalje?: knjižnične zbirke i usluge: knjižnice i istraživački podatci : pozicioniranje knjižnica i knjižničara : zbornik radova / 14. dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica, [Lovran, 13.-16. svibnja 2015.]; uredile Dina Mašina i Kristina Kalan. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2017. Str. 185-199.
11. Mučnjak, D. ; Lisek, J. Mentori – okosnica praktične poduke studenata bibliotekarstva Filozofskog fakulteta u Zagrebu : okosnica praktične poduke studenata bibliotekarstva. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 61, 2 (2018.), str. 155-177.
12. Oštarić, R. Lee, Marta K. Mentoring in the library : building for the future. Chicago : ALA, 2011. ISBN 978-0-8389-3593-4. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 57, 1-3 (2014.), str. 449-456.
13. Sabolović-Krajina, D. Narodne knjižnice u tranziciji : sociološki aspekti. Koprivnica : Meridijani, 2020.
14. Vizek Vidović, V. ; Žižak A. Uloga mentora u profesionalnom razvoju učitelja. // Učitelji i njihovi mentori : uloga mentora u profesionalnom razvoju učitelja / urednica Vlasta Vizek Vidović. Zagreb : Institut za društvena istraživanja, 2011. Str. 97-151.

ERASMUS+ PROJEKT „GREENKO – ZELENA KNJIŽNICA U ZELENOJ ZAJEDNICI“

Erasmus+ project „GreenKO – Green library in green community“

Primljeno: 17. 4. 2025.
Prihvaćeno: 30. 6. 2025.

Martina Barišić Koprenica

Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac
mbarisic@gkka.hr

Anita Malkoč Bišćan

Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac
anita@gkka.hr

Kristina Čunović

Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac
ravnateljica@gkka.hr

Sažetak

U ovom radu predstavlja se tijek realizacije drugog Erasmus+ projekta Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“, Karlovac kojim je knjižnica dobila novu dodanu vrijednost u unaprijeđenju svojih usluga i poslovanja u cjelini. Riječ je o projektu pod nazivom „GreenKO – Zelena knjižnica u zelenoj zajednici“, osmišljenom i prijavljenom na program Europske unije Erasmus+, u okviru ključne aktivnosti KA122-ADU, područje obrazovanja odraslih, u programskom razdoblju 2021-2027., poštujući ključne prioritete razdoblja te opće i specifične ciljeve. Prijenos pozitivnih mjera dobre prakse iz međunarodnog okruženja koji je realiziran boravkom u Helsinkiju, konkretno i jasno dat će poticaj kod unaprijeđenja kvalitete rada karlovačke knjižnice. Tako će sadašnje i potencijalne korisničke skupine kojima se uz pomoć projektnih aktivnosti pružaju mogućnosti aktivnog uključivanja u lokalnu i širu zajednicu dobiti na kvaliteti postojećih i novih usluga. U razdoblju od 7. travnja do 11. travnja 2025. godine, u sklopu Erasmus+ projekta GreenKO – Zelena knjižnica u zelenoj zajednici, ravnateljica Kristina Čunović, matičarka Anita Malkoč Bišćan i knjižničarka zadužena za nabavu i obradu knjižne građe Martina Barišić Koprenica posjetile su Finsku. Programom je obuhvaćeno 9 knjižnica u 4 grada; Helsinkiju, Espoo, Turku i Vanti. Posjećeno je 8 gradskih knjižnica, 1 nacionalna knjižnica te 1 bibliobusna služba. Ključni ciljevi ovog projekta su poboljšati vještine zaposlenika, poboljšati kvalitetu postojećih usluga, implementirati nove usluge za nove korisnike te povećati broj korisnika usluga.

Ključne riječi: knjižnične usluge, mobilnost osoblja, obrazovanje odraslih, program Erasmus+, zelene knjižnice

Abstract

This paper presents the progress of the implementation of the second Erasmus+ project of the Public library „Ivan Goran Kovačić Karlovac“, which has given the library new added value in improving its services and operations as a whole. It is a project called "GreenKO - Green Library in a Green Community", designed and applied for the European Union Erasmus+ program, within the framework of the key activity KA122-ADU, the field of adult education, in the programming period 2021-2027, respecting the key priorities of the period and general and specific objectives. The transfer of positive measures of good practice from the international environment, which was realized during the stay in Helsinki, will concretely and clearly provide an incentive for improving the quality of the work of the Karlovac library. Thus, current and potential user groups, which are provided with the opportunity to actively participate in the local and wider community with the help of project activities, will benefit from the quality of existing and new services. In the period from 7 April to 11 April 2025, as part of the Erasmus+ project GreenKO – Green Library in a Green Community, principal Kristina Čunović, head of research and development service Anita Malkoč Bišćan and librarian in charge of acquisition and processing of book materials Martina Barišić Koprenica visited Finland. The program included 9 libraries in 4 cities; Helsinki, Espoo, Turku and Vantaa. 8 city libraries, 1 national library and 1 mobile library service were visited. The key objectives of this project are to improve the skills of employees, improve the quality of existing services, implement new services for new users and increase the number of service users.

Keywords: adult education, Erasmus+ program, green libraries, library services, staff mobility

Uvod

Na razini zemalja EU sve više se izdvaja za proračun Erasmus+. Samo u 2020. godini u programu je sudjelovalo gotovo 640 000 sudionika, s proračunom od 3,8 bilijuna eura, a provedeno je oko 20 400 projekata u koje je bilo uključeno 126 900 organizacija.¹

Novo programsko razdoblje Erasmus+ koje traje od 2021. do 2027. donosi nove značajke. Glavni cilj programa u novom programskom razdoblju je poticanje obrazovanja, osobnog i profesionalnog razvoja kroz cjeloživotno obrazovanje u područjima obrazovanja, sporta i mladih kako unutar europskih zemalja tako i izvan njih. Taj je cilj u skladu s naglašenom idejom programa koji podrazumijeva jačanje europskog identiteta i aktivnog građanstva.²

Osnovne su značajke novog programskog razdoblja uvođenje kombiniranih mobilnosti, fizičkih i virtualnih.³ S ukupnim proračunom od 28,4 milijarde eura za razdoblje od 2021. do 2027. program Erasmus+ usmjeren je stvaranju jednakih mogućnosti za sve te održivi razvoj u skladu s očuvanjem okoliša i ukorak s digitalnim tehnologijama. Nizom projektnih aktivnosti program Erasmus+ podržava, educira te povezuje pojedince i organizacije kako bi ostvarili svoj puni potencijal u sustavu obrazovanja i osposobljavanja. Od iznimne je važnosti da korisnici sredstava osim projektnog djelovanja, i komunikacijske aktivnosti povezuju s uključivim, digitalnim, zelenim i demokratskim prioritetima.

Što se tiče RH, tijekom sedmogodišnjeg razdoblja od 2014. do 2020. godine u Hrvatskoj je ugovoreno 2620 Erasmus+ projekata za čije je sufinanciranje država na raspolaganju imala 1,14 milijardi kuna bespovratnih sredstava te je ugovorila nevjerojatnih 99%. U projektima je sudjelovalo više od 57 tisuća građana. Za objavu natječaja, ugovaranje projekata, dodjelu novčanih sredstava, nadzor pri provedbi i praćenje regularnosti trošenja sredstava nadležna je Agencija za mobilnost i programe EU. U proteklih 14 godina ugovoreno je više od 150 milijuna eura iz programa Erasmus+ za projekte u kojima je sudjelovalo više od 100 000 Erasmus+ sudionika.⁴

Dosadašnji susreti s Erasmusom

Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić „ Karlovac već ima iskustva u projektima Erasmus+. Stekla ih je kroz programe i aktivnosti koje se tiču odraslih osoba s poteškoćama u razvoju, nezaposlenih osoba, žena u nepovoljnom položaju i nacionalnih manjina te kampanja koje potiču razvoj pismenosti (inkluzija štitenika Centra za pružanje usluga u zajednici Ozalj, suradnja s Poliklinikom za rehabilitaciju slušanja i govora SUVAG Karlovac, suradnja s Ženskom grupom Karlovac – Korak, programi poticanja poduzetništva i financijskog opismenjavanja u sklopu Poslovne knjižnice, programi namijenjeni slovenskoj nacionalnoj manjini koja živi na području RH u okviru programa Središnje knjižnica Slovenaca u RH te Nacionalna kampanja „I ja želim čitati!“).

¹ European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture, Erasmus+ annual report 2020, 2021. URL: <https://data.europa.eu/doi/10.2766/049341> (17. 4. 2025.)

² Erasmus+ EU programme for education, training, youth and sport. URL: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/about-erasmus/how-to-take-part> (17. 4. 2025.)

³ Erasmus+ Programme Guide. // <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/sites/default/files/2021-11/202erasmusplus-programme-guide.pdf> (17. 4. 2025.)

⁴ Agencija za mobilnost i programe EU. URL: <https://ampeu.hr/> (17. 4. 2025.)

Uz programe kojima su prepoznati u široj zajednici knjižničari su kroz Erasmus ostvarili pozitivne rezultate i formirali ciljne skupine korisnika koji se kroz naše usluge direktno integriraju u društvo, ali i edukacijom zaposlenika u inozemstvu i praćenjem rada u institucijama koje provode slične usluge stekli su nova inovativna znanja koja su primijenili za uvođenje novih usluga i inkluziju novih skupina korisnika. Inkluzijom ostvarimo potencijale knjižnica projekt je Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac sufinanciran sredstvima Europske unije u sklopu programa Erasmus+, a pripadao je ključnoj aktivnosti obrazovanja odraslih (KA104).⁵

Odabir edukacija

Uz već navedena iskustva Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac započela je projekt GreenKO – Zelena knjižnica u zelenoj zajednici. Projekt je rezultat namjere knjižnice da slijedi najbolje europske prakse na području inovativnih programa u zelenim knjižnicama te ojača vještine stručnih djelatnika. Pet djelatnika Knjižnice sudjelovalo je u programima mobilnosti u trima europskim knjižnicama poznatim po brojnim programima i uslugama te po metodama koje provode u praksi koje bi se, nakon posjeta i upoznavanja s njihovim radom, mogle primijeniti i u Zelenoj knjižnici, izdvojenom odjelu u Javnoj ustanovi Aquatika – slatkovodnom akvariju Karlovac, i općenito u zelenom poslovanju Knjižnice. Ključni ciljevi ovog projekta su poboljšati vještine zaposlenika, poboljšati kvalitetu postojećih usluga, implementirati nove usluge za nove korisnike te povećati broj korisnika usluga. Prijenos pozitivnih primjera dobre prakse iz međunarodnog okruženja dobro će utjecati i poboljšati razvoj naše knjižnice u području cjeloživotnog obrazovanja odraslih, omogućit će bolje povezivanje s knjižnicama u inozemstvu, čime ćemo doprinijeti i jačanju europske svijesti odraslih korisnika. Poboljšat će se kvaliteta rada zaposlenika, knjižnice i krajnjih korisnika.

Prva mobilnost: Lisbon librarian Network, Portugal blx.cm-lisboa.pt

Druga mobilnost: Helsinki City Library, Finska <https://oodihelsinki.fi/en/>

Treća mobilnost: Taurage Library, Litva <https://tauragevb.lt>

Aktivnosti u projektu kod druge mobilnosti

U razdoblju od 7. do 11. travnja 2025. godine, u sklopu Erasmus+ projekta GreenKO – Zelena knjižnica u zelenoj zajednici, ravnateljica Kristina Čunović, matičarka Anita Malkoč Biščan i knjižničarka Martina Barišić Koprenica posjetile su Finsku. Programom je obuhvaćeno 9 knjižnica u 4 grada; Helsinkiju, Espoo, Turku i Vanti. Posjećeno je 8 gradskih knjižnica, 1 nacionalna knjižnica te 1 bibliobusna služba.

Središnja knjižnica Oodi izgrađena je kao poklon građanima za 100. obljetnicu Finske nezavisnosti, te je otvorila svoja vrata 2018. godine. Jedan je od 38 ogranaka gradskih knjižnica Helsinkija - mreže knjižnica Helmet. Proteže se na 10.000 m², posjeduje oko 70.000 knjiga te ju godišnje obiđe oko 2.5 milijuna posjetitelja. Prvi kat knjižnice Oodi posvećen je susretima, ovdje se mogu posuditi i razdužiti knjige, dobiti informacije o Helsinkiju te otići na ručak. Prvi kat također obuhvaća i dio za mlade, gdje mogu pisati zadaću ili se družiti. Drugi kat namijenjen je stvaranju; sadrži radionice za kreativan rad, 3D i UV printere, laserski rezač i

⁵ Malkoč Biščan, A., Kovač Vrana, V., Katić, M. Erasmus+ projekt „Inkluzijom ostvarimo potencijale knjižnica“ // Knjižničarstvo : glasnik Društva knjižničara Slavonije, Baranje i Srijema, Vol. 26 No. 1-2, 2022.:

druge alate, te glazbene studije za snimanje glazbenika, kao i game-rooms za igranje na igraćim konzolama. Treći kat je namijenjen čitanju, sadrži veliku kolekciju knjižne građe na 23 jezika. Prostor je podijeljen na dio za djecu i dio za odrasle, vanjskom stranom međusobno povezan velikim balkonom nazvanim „Građanski balkon” koji gleda na zgradu Parlamenta. U knjižnici Oodi, projekt menadžer Antti Sauli predstavio je djelatnicama Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić” Karlovac detaljan prikaz mreže Finskih knjižnica, te objasnio zanimljivosti poput „plutajuće kolekcije”, kolekcije knjižne građe od oko 1.8 milijuna primjeraka, koja se dijeli u mreži Helmet po gradskim knjižnicama, ovisno o njihovoj traženosti, te nije vezana za fizičku lokaciju.

Djelatnice Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić” u središnjoj knjižnici Oodi

Knjižnica Herttoniemi u Helsinkiju ugodno je i užurbano sastajalište na drugom katu trgovačkog centra Local Service Center Hertsi, otvorena 2020. godine. Mnogo finskih knjižnica smješteno je u trgovačke centre da olakšaju pristup građanima za vrijeme hladnih zimskih mjeseci, s obzirom da su trgovački centri smješteni na stanicama metroa. Knjižnica Herttoniemi namijenjena je posjetiteljima svih uzrasta, obiteljima, vrtičkim i školskim grupama, te udrugama. U istom prostoru djeluje i centar za mlade. Knjižnica Herttoniemi jedna je od prvih samouslužnih knjižnica u Helsinkiju, što znači da se knjižnici može pristupiti s iskaznicom i izvan službenog radnog vremena. Informacijska stručnjakinja Johanna Juvonen i knjižničarka Liisa Uimonen predstavile su djelatnicama Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić” Karlovac svoj projekt „Diploma za aktiviste” namijenjen odraslima i djeci. „Diploma za aktiviste” projekt je u kojem se građane potiče na ekološko aktivističko djelovanje, putem sugestija i prijedloga, nakon čijeg ispunjena se u Knjižnici dobije diploma. Djelatnice knjižnice Herttoniemi ekološke su aktivistice koje između ostalog organiziraju sastanke lokalne vlasti sa građanima oko pitanja vezanih za zajednicu te često sudjeluju i u organiziranju javnih okupljanja ispred zgrade Parlamenta kako bi ukazale na ekološke probleme u zajednici.

Gradska knjižnica Vallila članica je Projekta zelenih knjižnica Helsinkija i Helsinškog knjižničnog ekološkog programa. Osnovana 1908. godine, knjižnica Vallila jedna je od najstarijih lokacija Gradske knjižnice u Helsinkiju. Danas djeluje u zgradi koju su projektirali Leiviskä i Björklund i dovršena 1991. godine. Zgrada je popularna arhitektonska atrakcija. Uz redovne programe, raznovrsne usluge knjižnice uključuju radni prostor koji se može rezervirati, posuditi teretni bicikl te brojna društvena i glazbena događanja. Glavni knjižničar Harri Sahavirta proveo je djelatnice Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić” po zgradi i održao

prezentaciju istraživanja karbonskog otiska knjižnice i njenog utjecaja na okoliš. Karlovačke knjižničarke održale su prezentaciju o radu Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić” Karlovac.

Knjižnica Lippulaiva, gradska knjižnica u gradu Espoo, inovativna je knjižnica, dizajnirana u suradnji s radnom grupom sačinjenom od predstavnika grada, knjižničara i lokalnog stanovništva, čiji su prijedlozi utjecali na dizajn knjižnice, vrstu građe pa čak i strukturu knjižničara djelatnika. Otvorena je 2022. godine u trgovačkom centru Lippulaiva gdje pokriva gotovo cijeli kat od 3.000 m². Knjižnica je održiva i inovativna, usmjerena na potrebe obitelji s djecom. Ima opsežan odjel književnosti za djecu i mladež, kuhinju za korisnike i višenamjenski prostor za 200 mjesta koji se može koristiti za manifestacije. U vrijeme posjeta djelatnica Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić” u prostoru se provodio aerobik za umirovljenike, što je izvrstan prikaz multifunkcionalnosti usluga knjižnice kao prostora za druženje, a ne samo čitanje. Knjižnica Lippulaiva primjer je predanosti održivom razvoju i uključivanju stanovnika. Reciklirani namještaj, izdržljivi materijali, originalni dizajn interijera i usluge kao što je otvorena javna kuhinja čine knjižnicu privlačnom i domaćom zajedničkom dnevnom sobom.

U vrijeme posjeta djelatnica Gradske knjižnice Karlovac Finskoj održavali su se parlamentarni izbori, pa je knjižničar Topias Salonen prilikom vodstva po knjižnici, demonstrirao kako se od malih nogu u finskim knjižnicama provodi građanski odgoj. Naime, dok roditelji glasaju za parlamentarne predstavnike, za djecu je pripremljeno dječje glasanje za izbor najboljeg lika iz slikovnice. Pripremljeno je izborno mjesto te prilagođeni glasački listići s „parolama” pojedinog lika. Djecu se uči da nitko ne smije utjecati na njihov izbor kao i da je njihovo mišljenje važno. Program dječjih izbora provodi se u više knjižnica mreže Helmet. Na dan proglašenja izbornih rezultata, knjižnice također proglase i pobjednika dječjih izbora.

Gradska knjižnica Turku najveći je ogranak Turkuških knjižnica, smještna u samom centru grada Turku, nekadašnjeg glavnog grada Finske. Dio je knjižnične mreže Vaski, koja je konsolidacija 18 javnih knjižnica u regiji jugozapadne Finske. Sastoji se od matične zgrade i dva bibliobusna vozila. Gradska knjižnica Turku vuče korijene iz 1860-ih, kada su u Turkuu osnovane dvije privatno financirane knjižnice: narodna knjižnica za radničku klasu i akademska orijentirana gradska knjižnica za obrazovane slojeve. Narodna knjižnica i Akademska knjižnica, obje već smještene u istoj zgradi, formalno su spojene 1912. Ime nove knjižnice bilo je Gradska knjižnica Turku. Danas se Glavna knjižnica sastoji od stare zgrade knjižnice i nove zgrade knjižnice koje povezuje Linnankatu hodnik. Prema statističkim podacima iz 2023. godine, knjižnica je imala 3.2 milijuna posudbi, 1.75 milijuna posjetitelja, veličinu zbirke od 810.000 knjižnične građe te 1.875 događanja.

Knjižničarka Miia Utriainen provela je djelatnice Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić” Karlovac po knjižnici, te održala predavanje o razvijanju održivih praksi u knjižnicama jugozapadne Finske. Nakon čega su karlovačke knjižničarke održale prezentaciju o radu Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić” Karlovac i zelenom programu.

Nakon posjeta knjižnici, djelatnice Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić” Karlovac posjetile su Bibliobusnu službu Turku. Bibliobusna služba sastoji se od dva bibliobusa, starijeg bibliobusa s kamionskim podvozjem i novijeg, električnog bibliobusa pristupačnog i osobama s invaliditetom nazvanog Lieke. Novi električni bibliobus dizajnirao je umjetnički kolektiv „Turun Anikistit” a naziv pokretne knjižnice odabran je nakon provedenog natječaja. Lieke je finska riječ koju je pjesnik Elias Lönnrot predložio za struju. U bibliobusnoj garaži u tijeku je restauracija prvog bibliobusnog vozila iz 1961. godine u suradnji sa Sveučilištem primijenjenih znanosti Turku.

Bibliobusna služba ima 50 stajališta, najdalje je udaljeno 30 kilometara. Električni bibliobus knjižnice Turku prvi je električni bibliobus u svijetu. Baterija autobusa ima 172kWh i potrebno joj je samo 2 sata i 6 minuta da se potpuno napuni. Knjižničar je podijelio iskustva da baterija radi bez problema i na hladnih -30 Celzijevih stupnjeva.

Električni bibliobus Lieke

Punjač za električni bibliobus

Gradska knjižnica Kalasatama smještena je u trgovačkom centru Redi uz stanicu metra, a osmišljena zajedno s lokalnim stanovništvom ove brzorastuće četvrti. Otvorena 2024. godine, knjižnica ima posebno veliku zbirku građe za bebe, djecu i mlade. Odraslim korisnicima za posudbu su na raspolaganju četiri različite „izložbe” knjiga, odnosno odabrani izbori najbolje literature. Takozvane „izložbe” mijenjaju svaka četiri tjedna i stalno nude nove materijale na finskom, švedskom i engleskom jeziku. Događaji u knjižnici kreću se od priča do aktivnosti za djecu i mlade i čitateljskih klubova za odrasle. Knjižničar Mikko Steen proveo je djelatnice Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić” Karlovac po knjižnici i objasnio sustav rezervacija i „plutajuće” kolekcije, kojim se članovima knjižnice stalno nudi nova knjižna građa te detalje o računalnom algoritmu koje izračunava potrebe određene knjižnice za određenom literaturom.

Gradska knjižnica Itäkeskus nalazi se u Kulturnom centru Stoa, a otvorena je 1984. godine. Knjižnica Itäkeskus pruža nekomercijalni prostor za sve lokalne stanovnike. Posjeduje više od 100.000 djela, kao i najveću glazbenu zbirku na ovom području. Osim notne građe moguće je posuditi i glazbene instrumente a Knjižnica ima i glazbeni studio za snimanje koji se nudi na besplatno korištenje članovima. Knjige su dostupne na više od 25 jezika, a izbor je prilagođen bogatoj jezičnoj raznolikosti područja. Knjižnica se prostire na dva kata, nudi tihe prostore za učenje i sobe za sastanke koje se mogu rezervirati. Knjižnica se posebno ponosi svojim makerspace prostorom koji sadrži opremu kao što su šivaći stroj, 3D printer, alat za popravak bicikala, mehanička rezačica i slično. Makerspace prostor ima dva djelatnika posebno zadužena za obuku i pomaganje korisnicima, kao i rad u glazbenom studiju.

Makerspace knjižnice Itäkeskus

Gradska knjižnica Mosaiikkki u Vantaai smještena je u području Kivistö na drugom katu trgovačkog centra Kivis, u kojem se uz knjižnicu stanovnicima nude i usluge liječnika i zubara. Knjižnica je otvorena 2023. godine. Ima veliku kolekciju knjiga, filmova i igara prikladnih za sve uzraste. Knjižnica podržava održivost svojim velikim makerspace prostorom u kojem članovi mogu šivati, popravljati kućanske aparate, pa čak i posuditi alate poput bušilice ili alata za popravak bicikla. Također je moguće posuditi i igračke za djecu s neurološkim teškoćama. Knjižničar Nin Saarenoja predstavio je djelatnicama Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić” Karlovac usluge i programe knjižnice, kao i usluge Centra za mlade s kojim knjižnica dijeli prostor. Prostor Centra za mlade opremljen je s čak dvije kuhinje za korisnike, mobilnim i pregradivim zidovima, kojima se mogu napraviti sobe za sastanke i prostor za scenske i izvedbene nastupe.

U Nacionalnoj knjižnici Finske informacijska stručnjakinja Anna Tuomikoski predstavila je djelatnicama Gradske knjižnice Karlovac projekt E-knjižnica. E-knjižnica je zajednička usluga za sve općine Finske, smještena u Nacionalnoj knjižnici u Helsinkiju, koja nudi posudbu e-knjige, audio knjige i digitalnih časopisa. E-knjižnicu mogu koristiti svi građani čija je općina prebivališta uključena u uslugu. Nudi e-knjige na finskom, švedskom i engleskom jeziku. E-knjige i audio knjige mogu se posuđivati na dva tjedna, nakon čega se automatski vraćaju.

Nakon predavanja knjižničarke su obišle zgradu Nacionalne knjižnice. Najstariji dio knjižničkog kompleksa projektirao je Carl Ludvig Engel, i potječe iz 1844. godine. Novije proširenje Rotunda, dizajnirao je arhitekt Gustaf Nyström, dovršeno je 1906. godine. Najveći dio zbirke pohranjen je u Kirjaluoli (finski za „špilju knjiga”), podzemnom bunkeru izbušenom u čvrstoj stijeni koji prodire do 18 metara ispod knjižnice i prostire se na 57 600 m².

Zaključak

S obzirom na transformacije u poslovanju knjižnica i nove misije i vizije rada, alternativni načini financiranja u velikoj mjeri knjižnicama mogu pružiti priliku da ojačaju postojeće i razvijaju nove usluge i programe za sadašnje i buduće korisnike. Mobilnost zaposlenika u druge narodne knjižnice u Europi omogućuje uvid u međunarodna iskustva, usvajanje novih znanja i razmjenu iskustava dobre prakse. Uz programe kojima je Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac ostvarila pozitivne rezultate i formirala ciljne skupine korisnika, edukacijom zaposlenika u inozemstvu i praćenjem rada u institucijama koje provode usluge koje nas zanimaju, postižu se nova inovativna znanja koja se mogu primijeniti za uvođenje novih usluga i novih skupina korisnika. Iz Finskog iskustva djelatnice Gradske knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac primijenit će ekološke upute za rad te raditi na izračunu karbonskog otiska knjižnice. Cilj je pokazati lokalnom stanovništvu koliko rasterećuju vlastiti budžet koristeći usluge knjižnice kroz godišnju članarinu posudbom knjiga i sudjelovanjem na besplatnim događanjima Knjižnice.

Literatura:

1. Agencija za mobilnost i programe EU. URL: <https://ampeu.hr/>
2. Malkoč Bišćan, A., Kovač Vrana, V., Katić, M. Erasmus+ projekt „Inkluzijom ostvarimo potencijale knjižnica“ // Knjižničarstvo : glasnik Društva knjižničara Slavonije, Baranje i Srijema, Vol. 26 No. 1-2, 2022.:
3. Erasmus+ EU programme for education, training, youth and sport. URL: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/about-erasmus/how-to-take-part>
4. Erasmus+ Programme Guide. // <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/sites/default/files/2021-11/202erasmusplus-programme-guide.pdf>
5. European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture, Erasmus+ annual report 2020, 2021. URL: <https://data.europa.eu/doi/10.2766/049341>

TINOV TRAG U PARIŠKIM KNJIŽNICAMA: UZ 70. OBLJETNICU SMRTI PJESNIKA

Tin's trace in the libraries of Paris: on the 70th anniversary of the poet's death

Primljeno: 10. 4. 2025.
Prihvaćeno: 30. 6. 2025.

Adela Ćurlić

Knjižnice grada Zagreba
adela.curlic@kgz.hr

Lucija Hodžajev

Knjižnice grada Zagreba
lucija.hodzajev@kgz.hr

Mila Perasović

Knjižnice grada Zagreba
mila.perasovic@kgz.hr

Sažetak

Povodom 70. obljetnice smrti Tina Ujevića područna Knjižnica Tina Ujevića, u sastavu Knjižnica grada Zagreba, nastoji intenzivnije popratiti lik i djelo pjesnika istražujući i detektirajući uz to tematski vezanu knjižničnu građu. U fokusu ovog rada bit će posvećena pozornost razdoblju koje je Ujević proveo u Parizu, gdje i kako je živio, s kim je kontaktirao, na kojim je mjestima obitavao, s posebnim osvrtom na knjižnice u kojima je provodio značajno vrijeme. Boravak u Parizu ostavio je neizbrisiv trag u Ujevićevom životu, utjecao je na njegovu mentalnu i emotivnu transformaciju i, ono što je najvažnije, iznjedrio je nastanak nekih od njegovih najvažnijih pjesama jer su na temelju pariških iskustava nastale, kasnije objavljene, prve dvije zbirke poezije Lelek sebra i Kolajna, te kulturna i bezvremenska pjesma Svakidašnja jadikovka. Tragom Ujevićevog boravka u pariškim knjižnicama istražiti će se dostupnost i stanje fondova vezano uz zastupljenost njegovih djela ili djela o njemu, te s tim povezani bibliografski zapisi.

Abstract

On the occasion of the 70th anniversary of Tin Ujević's death, the Tin Ujević Library, part of the Zagreb City Libraries, is striving to more intensively follow the figure and work of the poet by researching and detecting thematically related library materials. The focus of this paper will be on the period that Tin Ujević spent in Paris, where and how he lived, with whom he contacted, in which places he stayed, with special attention to the libraries in which he spent significant time. His stay in Paris left an indelible mark on Ujević's life, influenced his mental and emotional transformation and, most importantly, gave rise to the creation of some of his most important poems. Based on his Parisian experiences, the first two poetry collections Lelek sebra and Kolajna, were created and later published, as well as the iconic and timeless poem Svakidašnja jadikovka. Following Ujević's stay in Parisian libraries, the availability and condition of the holdings related to the representation of his works or works about him will be investigated, as well as the related bibliographic records.

Keywords: Online catalogue, Paris, parisian libraries, Tin Ujević, Tin Ujević library

Cljučne riječi: Knjižnica Tina Ujevića, mrežni katalog, pariške knjižnice, Pariz, Tin Ujević

Uvod

Tin Ujević, znameniti hrvatski pisac, pjesnik i intelektualac rođen je 1891. u Vrgorcu, a umro je 1955. u Zagrebu. Ove 2025. godine navršava se 70 godina od njegove smrti. Knjižnica Tina Ujevića u Zagrebu, uz niz svojih propisanih zadaća i programskih djelatnosti nastoji intenzivnije popratiti lik i djelo Tina Ujevića. Na tom tragu više od deset godina pokušava se istraživati i detektirati knjižničku građu tematski vezanu uz Tina Ujevića bilo kao autora ili predmet istraživanja te je označivati kao temelj za tematsku zbirku ili budući dodatak bibliografiji samog Ujevića ili o njemu.

Tin Ujević u Parizu

U biografiji Tina Ujevića boravak u Parizu obilježen je posebnostima koje se ne pojavljuju više u nijednom razdoblju njegovog burnog života. Prema Ujevićevim biografima Mirku Žeželju¹ i Jasenu Boki² te prema Tinovim radovima koji su nastali u pariškom razdoblju ili se na taj period tematski referiraju može se iščitati kompleksnost događaja i doživljaja koja mu je taj dio života obilježila.

Kratko se treba vratiti na godine koje su tome prethodile. Tijekom nezavršenog studija na Filozofskom fakultetu (u Zagreb stiže 1909. godine) Tin Ujević približio se Matoševu književnom krugu te je počeo s objavljivanjem poezije i kritičkih tekstova. Međutim, 1911. razilazi se s Matošem nakon oštre polemike. Također, napušta i svoja dotadašnja pravaška politička uvjerenja i okreće se jugoslavenskom integralizmu. S takvim političkim tezama nastupa u Beogradu 1912. pa je zato u Hrvatskoj osuđen na deset godina izгона. U jesen 1913. Ujević iz Beograda emigrira u Pariz kao stipendist srpske vlade. Za taj čin mogao je imati i političke i umjetničke razloge. U tom trenutku politika je predstavljala važnu stavku u njegovom životu, ali se isto tako mora uzeti u obzir da je u času dolaska u Pariz on mladić koji ima samo 22 godine. Pariz je, u svakom pogledu, nudio više. Tamo će započeti živjeti aktivistički politički život, potpomognut malom i neredovitom stipendijom izdržavajući se pisanjem političkih i drugih članaka za razne hrvatske i druge časopise. Neposredno pred Prvi svjetski rat izlazi u Zagrebu antologija Hrvatska mlada lirika u koju su uvrštene i Ujevićeve pjesme napisane prije Pariza te dvije pjesme koje je poslao iz Francuske: Što šapće vodoskok i Oproštaj, prve pjesme koje su mu objavljene u izdanoj knjizi. Ujević dane provodi u Francuskoj nacionalnoj knjižnici kad nije na Sorbonni na predavanjima, a noći u lokalima ili u dugim noćnim šetnjama gradom. U gradu kao što je Pariz samoća biva teža negoli negdje drugdje. Polaritet između imućnih i onih drugih Ujevića deprimira. U međuvremenu uči jezike, memorira umjetnine po muzejima, guta knjige. Zbog slabih primanja prisiljen je posuđivati novac i živjeti na rubu gladi. Izvještava za splitski časopis Sloboda, pišući političke analize. Prva pariška godina rezultira nastankom kvalitetnih pjesama poput Čari žene, Vrućica od žene, Na kaldrmi, Pepeo srca, Igračka vjetrova.

Nakon početka Prvog svjetskog rata u Parizu se priključuje političkim krugovima oko Jugoslavenskog odbora i Legiji stranaca te biva poslan u misiju. Nakon otpusta i povratka u Pariz pokušava se prehranjivati kao prevoditelj, korektor i novinar u pariškom izdanju časopisa Bulletin Yugoslave. Neki njegovi politički članci su cenzurirani i on dobiva kaznene prijave. Tijekom 1916. upoznaje se s ruskim političkim emigrantima Lavom Trockim, Lunačarskim i ostalima. Prati njihova agitatorska predavanja, a sa Iljom Erenburgom stanuje u istom hotelu.

¹ Žeželj, M. Veliki Tin: životopis. Zagreb: Znanje, 1976.

² Boko, J. Tin – biografija: trideset godina putovanja. Zagreb: Profil knjiga, 2017.

Ujević se u Parizu susreće s Franom Supilom i s Antom Trumbićem, te dogovara pisanje članaka. Upleten u političke spletke velikih „igrača“, u neimaštini, cenzuriranih i osporavanih članaka, Ujević piše jednu od svojih najsnažnijih pjesama Svakidašnju jadikovku, mučnu, zarazne ritmičnosti, ali lišenu patetike. Ona će ga pjesnički zauvijek obilježiti. Suradnja s Jugoslavenskim odborom se prekida i Ujević do odlaska iz Pariza 1919. živi u neimaštini. Uz to počinje govoriti da je žrtva urote, gubi pravo studiranja, zbog članaka biva isključen iz studentske udruge. Sva ta razočaranja doprinose povlačenju iz političke djelatnosti. Istodobno, tijekom tog razdoblja zaljubljuje se u Lucille, pokćerku srpskog poslanika Milenka Vesnića. Poznanstvo s Vesnićem imat će velike posljedice za Ujevićevu sudbinu. Iako ljubav prema Lucille najvjerojatnije nije bila potpuno realizirana, a isto tako bila je osuđena na propast uvjetovanu društvenim razlikama, ona je zauvijek emotivno obilježila mladog Tina i bila je temelj nastanku poetskog dnevnika Kolajna, zbirke od 48 pjesama nastalih u razdoblju između 1917. i 1918., ali objavljene tek 1926. godine.

Tinove adrese

Stigavši u Pariz u listopadu 1913. Ujević se smjestio na adresi 14 rue Royer Collard. To je mala ulica pozicionirana na uglu Luksemburškog parka i u blizini Panthéona. Ta mu je lokacija odgovarala jer se nalazi u blizini Sorbonne te knjižnice Sainte-Geneviève. Čitav Ujevićev boravak u Parizu bit će obilježen kretanjem između nekoliko punktova. Premda je, prema vlastitim zapisima, propješačio mnogim dijelovima metropole, od najotmjjenijih do onih drugačijih, i upoznao većim dijelom francusku prijestolnicu, najviše se zadržavao na određenim lokacijama. Prvo je područje oko Panthéona, sveučilišta Sorbonne, knjižnice Sainte-Geneviève, a kasnije i ulice Danton; drugo je područje Montparnassea koje obuhvaća nebrojene lokale i kavane u koje je Ujević zalazio, u živopisnim ulicama u kojima su se okupljali tadašnji pisci, slikari, aktivisti, filozofi, boemi. Treći, vrlo važan, pravac Tinovog kretanja po Parizu bila je šetnja preko Pont des Arts, prolazak iza Louvrea i dolazak do Francuske nacionalne knjižnice u ulici Richelieu u kojoj je proboravio sate u učenju i stvaranju.

Najpoznatija kavana koju obilazi je La Rotonde na bulevaru Montparnasse, zatim Closerie de Lilas. Spominju se još i restoran De Balkans, kavane Voltaire, Cyrano, Mahieu u kojoj je glasno čitao svoju poeziju. Suvremenici koji se u to doba okupljaju u La Rotondi su Josip Kosor, Ljubo Babić, Pablo Picasso, Amedeo Modigliani, Jean Cocteau, Ilja Erenburg, Lav Trockij – umjetnici, revolucionari, boemi koji se drže podalje od tada mondenog Montmartrea.

Kavana La Rotonde danas

Nakon otpusta iz Legije stranaca, Ujević seli na novu adresu u 39 rue Delambre, u blizini groblja Montparnasse. Danas se u toj ulici na broju 10 nalazi nekadašnji Dingo American Bar u koji su zalazili Ernest Hemingway, Francis Scott Fitzgerald i John Dos Passos, znameniti američki pisci. U istoj ulici, na broju 11, nekad se nalazio bar koji je 1937. posjećivao Jean-Paul Sartre (Le Rosebud). Na broju 33 gdje se nalazi Hotel des Bains, živjela je iste 1937. Simone de Beauvoir, a na broju 35 godine 1920. boravio je Andre Breton.³ Druge ulice kojima se kretao Tin Ujević bile su Rue de la Gaite i Avenue du Maine, danas bitno drugačijeg izgleda.

39 rue Delambre, jedna od Ujevićevih pariških adresa

Vrijedno je spomenuti i 180 metara dugačku Rue Danton u blizini Panthéona. U njoj se nalazila Salle de Societes Savantes u koju je Ujević odlazio na predavanja, ali i banuo na govor Ante Trumbića te protestirao. Dvorana je funkcionirala kao aneks sveučilišta Sorbonne i mnoga stručna društva u njoj su održavala tribine s uglednim govornicima. Danas se na adresi nalazi prodajni izložbeni prostor Sorbonne Université Presses. Istim ulicama u to doba kretala se i plesna umjetnica Isadora Duncan.⁴

Čitav Ujevićev pariški život obilježen je oprekom između boravka u gostionicama i knjižnicama. On knjižnice istodobno obožava, shvaća njihovu vrijednost, vrijednost bivanja u njima, u ozračju znanja i smirenosti, ali se tome i opire.

³ Rue Delambre. URL: <https://leftinparis.org/places/rue-delambre/?highlight=rue%20delambre>

⁴ Rue Danton. URL: <https://leftinparis.org/places/rue-danton/?highlight=rue%20danton>

Tin Ujević u pariškim knjižnicama

Naposljetku, treba istaknuti dvije monumentalne knjižnice u kojima je Tin Ujević boravio tijekom svog života u Parizu i čiji su fondovi analizirani s aspekta njegovog autorstva ili predmetnosti.

Prva je knjižnica Sainte-Geneviève, na adresi 10 place du Panthéon, u blizini Panthéona i Sorbonne, koja danas djeluje kao međusveučilišna knjižnica kojom upravlja Sveučilište Sorbonne-Nouvelle. Temelji se na zbirci opatije Sainte-Geneviève, osnovane u 6. stoljeću. Uslijed vikinških haranja Parizom tijekom 9. stoljeća opatija je opljačkana, a knjige su bile izgubljene ili odnesene. Za vrijeme vladavine Louisa VI (1108. – 1137.) opatija je imala posebno važnu ulogu u europskoj znanstvenoj zajednici, a početkom 13. stoljeća sveučilišna je knjižnica već bila poznata diljem Europe. Bila je otvorena ne samo studentima, već i francuskim i stranim znanstvenicima. Vjerski ratovi ozbiljno su poremetili njen rad. U 16. i 17. stoljeću knjižnica prestaje s nabavom novih knjiga i izradom kataloga svog fonda, a mnogi su rukopisi prodani. Knjižnicu je 1619. godine, revitalizirao kardinal Francois de Rochefoucauld darovavši šest stotina svezaka iz svoje osobne zbirke smatrajući knjižnicu važnim oružjem protureformacije protiv protestantizma. Novi ravnatelj knjižnice, Jean Fronteau, zamolio je pisce, uključujući Pierrea Corneillea, kao i poznate knjižničare poput Gabriela Naudéa, da pomognu ažurirati i proširiti zbirku. Krajem 18. stoljeća knjižnica je i dalje bila pridružena opatiji, ali je prestala biti samo teološka knjižnica s većinom radova iz drugih područja znanja. Nakon Francuske revolucije status knjižnice dramatično se mijenja. Godine 1790. opatija je sekularizirana, a sva njena imovina, uključujući knjižnicu, zaplijenjena. Zahvaljujući diplomatskim vještinama ravnatelja Alexandrea Pingréa, njegovoj reputaciji astronoma i geografa te njegovim kontaktima unutar nove vlade, zbirka se nije raspršila, nego je zapravo narasla, jer je knjižnica preuzimala zbirke zaplijenjene od drugih opatija. Godine 1796. knjižnici je promijenjen naziv; postala je Nacionalna knjižnica Panthéona. Knjižnica je nastavila cvjetati i za vrijeme Napoleonovog carstva. Vrijeme pada Napoleona i obnove monarhije knjižnici donosi nove probleme. Zbirka knjižnice se više nego udvostručila što je rezultiralo potrebom za većim prostorom. Budući da je dijelila zgradu stare opatije Sainte-Geneviève s tadašnjim prestižnim licejem Panthéonom (današnjim Lycée Henri IV), između 1812. i 1842. vodile su se borbe za prostor u kojima je licej pobijedio. Tada je vlada odlučila izgraditi novu zgradu za potrebe knjižnice angažiravši arhitekta Labroustea, pionira moderne europske arhitekture.⁵ Zgrada je otvorena za javnost 1851. te je time postala prva namjenski izgrađena knjižnica u Parizu. Proglašena je 1992. godine nacionalnim povijesnim spomenikom, danas sadrži oko 2 milijuna dokumenata te je otvorena i za javnost.

Čitaonica knjižnice Sainte-Geneviève

⁵ Bibliothèque Sainte-Geneviève. Histoire et architecture : de la basilique des Saints-Apôtres à la bibliothèque universitaire et publique. URL: https://www.bsg.univ-paris3.fr/iguana/www.main.cls?p=*&v=fc8b6598-dba0-11e7-9d6a-5056b176bf00

Analizirajući mrežni katalog ovog kulturnog hrama može se izdvojiti sljedeće: u katalogu knjižnice Sainte-Geneviève nalaze se bibliografski zapisi niza stručnih radova i disertacija u kojima se stručnjaci iz područja teorije i povijesti književnosti bave djelom Tina Ujevića s najrazličitijih aspekata, te samo jedan zapis s autorskom odrednicom Tina Ujevića, a radi se o pjesmi Hektor za Astijankta (iz zbirke Lelek sebra) otisnutoj u časopisu *Latina et Graeca* iz 1982. godine. Članke za bibliografiju o Ujeviću iz kataloga Sainte-Geneviève čine članci na hrvatskom jeziku Modernistički aspekti Ujevićevih proznih zapisa : Montparnasse Ljiljane Šarić (časopis *Fluminensia* iz 2006.), „Ne vije duh iz puti” – odnos lirskoga iskazivača i njegovih prikaza u pjesmi Ogledam se u jezeru Tina Ujevića Ivane Drenjančević (*Fluminensia* iz 2017.), zatim Žanrovska problematika Ujevićeva „Ispita savjesti” Zvezdane Radoš (časopis *Crkva u svijetu*, 2016.), te interpretacija Svakidašnje jadikovke u Refleksivni dijalog s tekstom: tumačenje lirike nakon (post)strukturalizma Tihomira Brajovića (*Umjetnost riječi*, 2021.). Članci na engleskom jeziku nalaze se u časopisima *Sic, Zadar*, iz 2011. godine - *A Nimble Footing on the Coals: Tin Ujević, Lyricist: Some English Perspectives* Richarda Berengartena te *Tin Ujević (1891–1955): Twelve Poems*, prijevod dvanaest Ujevićevih pjesama na engleski jezik Richarda Berengartena i Daše Marić, a članak Toma Eekmana sa Sveučilišta u Oklahomi *Modern Trends in Serbian and Croatian Poetry: Stanislav Vinaver and Tin Ujević* u časopisu *Russian literature*, Elsevier, 1996. Članak Walt Whitman in the Yugoslav Interwar Periodicals: Serbo-Croatian Reception, 1918–1940 u kojem se autorica Bojana Aćamović (Sveučilište u lowi) među ostalim bavi i Ujevićevim apoljskom je jeziku zapis i članak Ivice Matičevića sa sveučilišta u Krakowu naslova *Liryczny, emocjonalny, intelektualny: dyskurs krytycznoliteracki Mirosława Krleży i Tina Ujevicia*.

Druga knjižnica u kojoj je Ujević provodio značajno vrijeme je Francuska nacionalna knjižnica (*Bibliothèque nationale de France*). Smještena u ulici Richelieu, poznata je po monumentalnoj Ovalnoj dvorani (*La salle Ovale*). Nacionalna knjižnica nastala je kao Kraljevska knjižnica (*Bibliothèque du Roi*) Luja XI. koji je svoju zbirku rukopisa smjestio u Louvre. Godine 1544. preseljena je u Fontainebleau, a od 1537. zaprima primjerak svake francuske publikacije. U palaču Mazarin, jednu od današnjih lokacija, preseljena je 1721. godine nakon čega je uzastopno prolazila proširenja i nadogradnje. U Francuskoj revoluciji zaplijenjene su privatne zbirke svećenstva i aristokracije, čime je knjižnica obogaćena stotinama tisuća knjiga, rukopisa i grafika. Knjižnica je 1795. godine preimenovana u *Bibliothèque Nationale*. Sredinom 19. st. knjižnica doživljava najveći arhitektonski uzlet intervencijama Henrija Labroustea i Jean-Louisa Pascala, koji je izradio nacрте za Ovalnu dvoranu, čitaonicu izgrađenu između 1897. i 1935. (pristup u taj prostor bio je ograničen na znanstvenike i studente, no danas je taj koncept promijenjen, pa je Ovalna dvorana postala jedina čitaonica BnF-a u koju može doći svatko bez plaćanja članarine). Krajem 20. stoljeća stari kompleks zgrada više nije mogao pratiti kontinuirano širenje zbirke. Godine 1988. započela je izgradnja nove knjižnice, prema nacrtima arhitekta Dominiquea Perraulta. Danas ustanova obuhvaća novu zgradu u Tolbiacu, svečano otvorenu 1996. godine pod imenom Knjižnica François Mitteranda te staru zgradu Nacionalne knjižnice u Richelieuovoj ulici.⁶ Ukupan fond Francuske nacionalne knjižnice sadrži oko 40 milijuna jedinica građe što ju čini jednom od najbogatijih i najstarijih knjižnica na svijetu.

⁶ Schaer, R. *Petite histoire de la BnF* // *Revue des deux mondes*, 1998, p. 109–122. URL: <https://www.revuedesdeuxmondes.fr/article-revue/peitie-histoire-de-la-bnf/>

La salle Ovale Francuske nacionalne knjižnice

U mrežnom katalogu Francuske nacionalne knjižnice više je zapisa s autorskom ili predmetnom odrednicom Tina Ujevića. Neki od naslova koji se nalaze u najvećoj francuskoj knjižnici su, između ostalih, *Tin* – biografija: trideset godina putovanja Jasena Boke (Profil knjiga, 2017.); knjige Dragomira Gajevića *Tin Ujević u Sarajevu : književnoistorijska studija* (Šahinpašić, 2007.) i *Tin Ujević u jugoslovenskoj književnoj kritici* (Grafički zavod Hrvatske, 1988.); *Tin Ujević i Crna Gora* Pavla Goranovića (Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske, 2008.); *Geneza stvaralaštva Tina Ujevića* Vujadina Jokića (Obelisk, 1971.); *Ujević u raju svoga pakla* Vlatka Pavletića (SNLiber, 1978.); *Tin Ujević i drugi* Šime Vučetića (August Cesarec, 1978.); *te Opojnost uma : misli i pogledi Tina Ujevića* koje je priredio Dubravko Jelčić (August Cesarec, 1986.). Autorski naslovi Tina Ujevića odnose se na različite zbirke pozije i druge izbore iz njegova djela raznih priređivača, a neke od njih su *Odabrane pjesme* (Prosveta, 1956.), *Pjesme i pjesničke proze* (Zora, 1970.), *Nostalgija svjetlosti* (Nakladni zavod Matice hrvatske, 1975.), *Tin u izlogu* (Ljevak, 2002.), *Predigra bure* (Matica hrvatska 2008.). Najnovije izdanje u katalogu s Ujevićem kao autorom je esej *Musa Ćazim Ćatić* (Centar za kulturu i obrazovanje Tešanj, 2023.) napisan tridesetih godina 20. stoljeća u Sarajevu. Podatci o ovom izdanju ne nalaze se u katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, kao ni u mrežnom katalogu Knjižnica grada Zagreba. Najstarije izdanje u katalogu BnF-a s autorskom odrednicom Tina Ujevića jest *Galerija naših umjetnika – Toma Rosandić* (Jugoslavenska galerija umjetnina, 1920.) kojoj je Ujević napisao predgovor. Možda je najvažnija činjenica da katalog i knjižnica sadrže potpuna sabrana djela Tina Ujevića u sedamnaest svezaka u izdanju Znanja iz 1963.-1967. godine.

Zaključak

Boravak u Parizu kapitalno je promijenio život i osobnost Tina Ujevića. Premda je u francuskoj prijestolnici boravio tek nekoliko godina (1913.-1919.), u svojoj mladenačkoj dobi, ono što se tamo dogodilo u mentalnom i emotivnom „tijelu“ mladog Ujevića ostavilo je neizbrisive tragove. Slom koji je tada doživio rezultirao je povlačenjem iz političkog života nakon što je u početku doputovao kao mladi i gorljivi politički aktivist. Uzevši u obzir razna razočaranja, zbog neprihvaćenosti političke prirode, nestabilnosti u imovinskom stanju, a svakako i veliki ljubavni krah, sve mu je to oduzelo volju za praktičnim političkim djelovanjem. Međutim, ono do čega je taj posvemašnji slom doveo

jedan je životni prijelom i transformacija koja je Ujevića okrenula prema onome najznačajnijem u njegovom djelovanju, a to je poezija, možda važnija i dalekosežnija od njegovog života. Tin se u Parizu iskazao kao građanin svijeta, sudjelovao je u društvenom životu strastveno i aktivno, naravno, onoliko koliko su mu materijalne prilike dopuštale. Družio se sa značajnim i atraktivnim ličnostima iz umjetničkog i intelektualnog života toga doba, debatirao, učio, stvarao, pisao. Pariz je iz Tina Ujevića iznjedrio nebrojene članke, političke i ine osvrte, zapise, zbirke poezije Kolajna i Lelek sebra i, ono što je najvažnije, Tin je u Parizu napisao bezvremensku Svakidašnju jadikovku.

Premda niti na jednoj od lokacija na kojima je boravio nije podignuta nikakva spomen-ploča (kakvih je Pariz prepun) možda bi se zadovoljština mogla pronaći u činjenici da se u katalogu jedne od najznačajnijih knjižnica na svijetu, Bibliothèque nationale de France, nalaze njegova sabrana djela u hrvatskom izdanju, dostupna i fizički i na mrežnom mjestu svim korisnicima i građanima svijeta.

Literatura:

1. Bibliothèque nationale de France. URL: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/bibliotheque-nationale-de-france>
2. Bibliothèque Sainte-Geneviève. Histoire et architecture : de la basilique des Saints-Apôtres à la bibliothèque universitaire et publique. URL: https://www.bsg.univ-paris3.fr/iguana/www.main.cls?p=*&v=fc8b6598-dba0-11e7-9d6a-5056b176bf00
3. Boko, J. Tin – biografija: trideset godina putovanja. Zagreb: Profil knjiga, 2017.
4. La salle Ovale : histoire et patrimoine architectural. URL: <https://salleovale.bnf.fr/fr/la-salle-ovale-histoire-et-patrimoine-architectural>
5. Left in Paris. A socio-political-historical guide to Paris since 1830. URL: <https://leftinparis.org/main-menu/>
6. Rue Danton. URL: <https://leftinparis.org/places/rue-danton/?highlight=rue%20danton>
7. Rue Delambre. URL: <https://leftinparis.org/places/rue-delambre/?highlight=rue%20delambre>
8. Schaer, R. Petite histoire de la BnF // Revue des deux mondes, 1998, p. 109-122. URL: <https://www.revuedesdeuxmondes.fr/article-revue/peitie-histoire-de-la-bnf/>
9. Šarić, LJ. Modernistički aspekti Ujevićevih proznih zapisa : Montparnasse // Fluminensia : časopis za filološka istraživanja, 18, 2 (2006.), str. 133-158. URL: <https://hrcak.srce.hr/clanak/15348>
10. Žeželj, M. Veliki Tin: životopis. Zagreb: Znanje, 1976.

ULOGA KNJIŽNICE U POTICANJU RAZVOJA ZNANSTVENE PISMENOSTI KOD DJECE OD NAJRANIJE DOBI

The Role of Libraries in Encouraging the Development of Scientific Literacy from an Early Age

Primljeno: 13. 4. 2025.
Prihvaćeno: 30. 6. 2025.

Jelena Jurić Palčok

Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek
jelenaj@gskos.hr

Sažetak

Znanstvena je pismenost jedna od osam ključnih kompetencija koje treba razvijati u sklopu odgojno-obrazovnog sustava. Djeci je od najranije dobi potrebno osigurati iskustva koja potiču na istraživanje i otkrivanje, a narodne knjižnice, kao mjesta koja pružaju podršku cjeloživotnom učenju, mogu ponuditi aktivnosti kojima se razvijaju sposobnosti rješavanja problema i kritičkog mišljenja. Stvaranjem poticajnog prostorno-materijalnog okruženja djeci se pruža prilika za aktivno učenje kroz igru i zabavu te upoznavanje svijeta putem svih osjetila. Rad definira pojam znanstvene pismenosti i pojašnjava razloge za poticanje njezinog razvoja kod djece od najranije dobi, osvrćući se na Nacionalni kurikulum ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, koji knjižničarima može poslužiti kao pomoć u oblikovanju programa koji se temelje na suvremenom shvaćanju djeteta, u kojem je ono cjelovito biće; istraživač i aktivni stvaratelj znanja; socijalni subjekt sa specifičnim potrebama, pravima i kulturom; kreativno biće sa specifičnim stvaralačkim i izražajnim potencijalima te aktivni građanin zajednice. Nadalje, u radu se govori o značenju STEAM pojma te se iznosi pregled aktivnosti koje su se provodile na Odjelu za rad s djecom i mladima Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek, kojima se poticao razvoj znanstvene pismenosti kod djece rane i predškolske te rane školske dobi.

Ključne riječi: eksperimentiranje, knjižnica, rano obrazovanje, STEAM, znanstvena pismenost

Abstract

Scientific literacy is one of the eight key competencies that should be developed within the educational system. Children from an early age should be provided with experiences that support exploration and discovery. Public libraries, as places that support lifelong learning, can offer activities that help develop problem-solving and critical-thinking skills.

By creating a stimulating spatial and material environment, children are given the opportunity for active learning through play, fun, as well as discovering the world through all their senses. The paper defines the concept of scientific literacy. It explains the reasons for encouraging its development in children from an early age, referring to the National Curriculum for Early and Preschool Education, which can serve as a helpful guide to librarians in designing programs based on a contemporary understanding of the child as a whole being; a researcher and active creator of knowledge; a social subject with specific needs, rights, and culture; a creative being with specific creative and expressive potentials and an active citizen of the community. Furthermore, the paper discusses the meaning of the STEAM concept. It presents an overview of the activities carried out at the Children's Department of the City and University Library Osijek, which encouraged the development of scientific literacy in children of early childhood and preschool, and early school age.

Keywords: early education, experimentation, library, scientific literacy, STEAM

Uvod

U suvremenom društvu, suočenom s tehnološkim napretkom, poticanje razvoja znanstvene pismenosti poprima sve veću važnost. Budući da su djeca po prirodi znatiželjna, već od najranije dobi potrebno im je osigurati izazovno i poticajno okruženje za učenje. Stvaranjem takvog okruženja, dječji knjižničari mogu potaknuti razvoj istraživačkog duha djece, organizirajući aktivnosti u kojima će ona biti aktivni sudionici u procesu učenja - koji promatraju, predviđaju, postavljaju hipoteze, kritički promišljaju i iznose zaključke na temelju dokaza. Interdisciplinarni pristup učenju kroz STEAM aktivnosti djecu priprema za izazove 21. stoljeća. Njime se potiče pozitivan stav prema znanosti, razvoj kreativnosti, inovativnosti, sposobnost rješavanja problema i kritičkog promišljanja.

Što je to znanstvena pismenost

Znanstvena je pismenost jedna od osam ključnih kompetencija koje treba razvijati u sklopu odgojno-obrazovnog sustava,¹ a te kompetencije poželjno je stjecati ponajprije u mlađoj dobi, tijekom inicijalnoga formativnog razdoblja, i to različitim oblicima i načinima učenja i obrazovanja.² Pojam znanstvena pismenost odnosi se na „splet specifičnih znanja, vještina i stavova iz područja znanosti, a određuje se kao sposobnost i volja za korištenje znanstvenih znanja i metoda koje se koriste za objašnjavanje svijeta prirode da bi se postavila pitanja i došlo do zaključaka temeljenih na dokazima“.³ Znanstvena pismenost „nije isključivo bavljenje sadržajima i problemima iz područja znanosti, nego, prije svega, podržavanje i njegovanje istraživačkog i otkrivačkog duha djece te njihovih prirodnih potencijala i sposobnosti koje su stvar znanosti općenito: učiti o istraživanju na način da istražuju“.⁴ Vujčić slično govori u članku o razvoju znanstvene pismenosti u vrtićima gdje smatra da znanost nije statična te da djecu ne bi trebalo poučavati znanstvenim činjenicama, već im treba omogućiti iskustva pomoću kojih će aktivnim uključivanjem u pokuse, rasprave i objašnjavanja dolaziti do svojih istina i teorija, koja će se s vremenom mijenjati.⁵ Prethodno opisano potvrđuje se i kroz Nacionalni kurikulum ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj,⁶ koji polazi od shvaćanja učenja djeteta kao rezultata njegova aktivnog i angažiranog sudjelovanja u različitim aktivnostima. Kurikulum naglašava potrebu za stvaranjem okruženja koje će djeci omogućiti istraživanje različitih fenomena te stjecanje raznovrsnih iskustava, znanja i razumijevanja; koji će djecu poticati na istraživanje, otkrivanje i rješavanje problema te na višestruko propitivanje, interpretiranje i reinterpretiranje postojećih iskustava i pretpostavki. Pored navedenog, djecu potiče na planiranje, organiziranje i reflektiranje o vlastitim aktivnostima i procesu učenja; osnažuje samoorganizacijski potencijal aktivnosti djece; osigurava neizravne oblike potpore učenju djeteta koji potiču njegovo samostalno otkrivanje, razmišljanje, rješavanje problema i potiče autonomiju i emancipacija djece.

¹ European Education Area: Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning. URL: <https://education.ec.europa.eu/focus-topics/improving-quality/key-competences> (8. 4. 2025.)

² Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije (2014.) Narodne novine. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2014_10_124_2364.html (10. 4. 2025.)

³ Vujčić, L. Razvoj znanstvene pismenosti u ustanovama ranog odgoja. Rijeka Učiteljski fakultet, Centar za istraživanje djetinjstva, 2016. Str. 30.

⁴ Isto, str. 29.

⁵ Vujčić, L. Razvoj znanstvene pismenosti u vrtiću: izazov za odgajatelje. // Dijete, vrtić, obitelj, 19, 73(2013.). URL: <https://hrcak.srce.hr/145894> (6. 4. 2025.), Str. 9.

⁶ Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje. (2015.) Narodne novine URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_01_5_95.html (7. 4. 2025.)

Zašto poticati razvoj znanstvene pismenosti od najranije dobi

Djeca uče istražujući svijet oko sebe promatrajući i sudjelujući u aktivnostima pa se smatra da je već u ranom djetinjstvu potrebno osigurati bogato i izazovno okruženje za učenje i istraživanje.⁷ Ona „već prirodno posjeduju ono što je najvažnije za bavljenje znanosti, a poticanje razvoja znanstvene pismenosti može samo dalje podržavati i njegovati te prirodne potencijale djeteta.“⁸ Kao odgovor na brzo mijenjajući svijet, karakteriziran tehnološkim napretkom i globalnim izazovima, sve je izraženija globalna svijest o nužnosti opremanja sljedećih generacija ključnim alatima za uspjeh. Rano poticanje interesa za znanost ne samo da potiče intelektualni razvoj i budi znatiželju, već ima ključnu ulogu u pripremanju djece za izazove budućnosti. Njegovanje znatiželje kroz istraživanje predstavlja temeljni korak u razvijanju trajne strasti prema znanosti. Taj proces dodatno potiče buduće učenje u STEM područjima.⁹ U Strategiji obrazovanja, znanosti i tehnologije stoji da je od najranije dobi podjednako važno usvajati transversalna i temeljna znanja i vještine iz prirodoslovlja, tehnologije, inženjerstva i matematike (STEM – Science, Technology, Engineering, Mathematics), zato što su ta znanja i vještine nužni za snalaženje u tehnološki ovisnom društvu – za kasnije djelovanje unutar znanstvenih istraživanja, tehnološkog razvoja i služe kao čvrsta podloga za cjeloživotno učenje.¹⁰ Chatterton navodi da su umjetnosti i dizajn postali sve važniji pa je slovo A dodano za umjetnost (engl. art) kako bi nastao STEAM.¹¹ Autorica ističe da razumijevanjem načela STEAM-a pripremamo djecu za uspješan život, jer se svake godine na tim znanstvenim područjima otvara na tisuće novih radnih mjesta. Još je važnije to da će se dijete dok uči preispitivati, dizajnirati, graditi stvarati, mjeriti i kritički razmišljati te se tako pripremati za uspjeh u obrazovnim i strukovnim područjima.¹²

STEAM aktivnosti na Odjelu za rad s djecom i mladima GSKO

Na Odjelu za rad s djecom i mladima Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek provodio se STEAM program, u razdoblju od siječnja do ožujka 2025. godine, koji je uključivao radionice pod nazivom „Mali znanstvenici“, namijenjene polaznicima starijim od šest godina, dok su se u sklopu „STEAM pričaonica“ provodili pokusi za djecu stariju od tri godine. Na programu je sudjelovalo više od stotinu korisnika, koji su kroz seriju slikovnica „Mali ljudi, veliki snovi“ imali priliku upoznati istaknute osobe i njihove inspirativne životne priče. Svi su ti ljudi kao djeca sanjali velike snove, koje su uspjeli ostvariti, unatoč bezbrojnim poteškoćama i životnim nedaćama, a kroz njihove se priče djeci pokazuje koliko je važno vjerovati u sebe, biti odlučan i ustrajan.

⁷ Vujčić, L. Nav. dj. Str. 8.

⁸ Vujčić, L. Nav. dj. Str. 31.

⁹ Ramulumo M. Early STEM Education: A Catalyst for Science Literacy in Preschool Children // The 15th Conference of the European Science Education Research Association (ESERA): Proceedings Book: Cappadocia, 2003. URL: https://www.researchgate.net/publication/388271620_Early_STEM_Education_A_catalyst_for_Science_Literacy_in_Preschool_children Str. 492-493.

¹⁰ Nav. dj. Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije

¹¹ Chatterton, C. Fantastični znanstveni pokusi za djecu: više od 100 zabavnih STEAM projekata i kako funkcioniraju! Split: Harfa, 2023. Str. 11.

¹² Isto. Str. 13.

Serija slikovnica „Mali ljudi, veliki snovi“

Za svaku je radionicu posebno uređen prostor te je pripremljen „znanstveni laboratorij“ s materijalima i opremom za izvođenje pokusa. Takvo prostorno-materijalno okruženje potiče na otkrivanje i rješavanje problema; omogućuje postavljanje hipoteza, istraživanje, eksperimentiranje i konstruiranje znanja i razumijevanja. Pojedini eksperimenti koji su se provodili na Odjelu mogli su se svrstati u više kategorija, odnosno područja koja se međusobno preklapaju: znanost, tehnologija, inženjerstvo, umjetnost i matematika. Chatterton navodi da kroz STEAM projekte i izvođenje pokusa djeca uče razmišljati i stvarati poput pravih znanstvenika, koristeći se znanstvenom metodom koja uključuje: postavljanje pitanja, analizu konteksta, formuliranje hipoteze, osmišljavanje pokusa, analizu podataka i donošenje zaključaka.

Na prvoj su radionici djeca učila o Marie Curie, poznatoj kemičarki i fizičarki. Izvodeći pokuse iz kemije učilo se o indikatorima, kiselinama i lužinama. Izrađivala se vulkanska erupcija – pokus u kojem reakcijom octa i sode bikarbone nastaje ugljikov dioksid; provodio se eksperiment „lava lampa“ u kojem su djeca saznala da se ulje i voda ne miješaju. Učilo se što je to zasićena otopina i kako nastaju šećerni kristali na štapiću. Uoči Valentinova pripremljena je radionica posvećena Nikoli Tesli na kojoj se učilo o statičkom elektricitetu, o tome da se električni naboj može skupljati na predmetima i biti pozitivan ili negativan, a pravili su se i čarobni ljubavni napitci – pokus u kojem se moglo više saznati o gustoći tekućina.

STEAM radionica o Nikoli Tesli - Valentinovo (6+)

¹³ Nav. dj. Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje

¹⁴ Chatterton, C. Nav. dj. Str. 13.

¹⁵ Navedeni se pokusi mogu naći u knjizi: Willow, M. Fora znanost: 30 genijalnih kućnih eksperimenata. Zagreb: Naša djeca. 2021. Str. 46-64.

Tijekom školskih praznika pripremljene su tri radionice na kojima su se izvodili pokusi iz fizike, tehnologije i inženjerstva te radionice posvećene osjetilima. Djecu se upoznalo s istaknutim osobama: Stephenom Hawkingom, Albertom Einsteinom, Zahom Hadid i Amelijom Erhart. Izrađivali su se trkaći balonski auti i avioni i učilo se što je to refrakcija i kako raspršiti svjetlost. Igre i istraživačke aktivnosti, vezane uz vizualni, auditivni, gustativni, olfaktorni i taktilni osjetni sustav,¹⁶ uključivale su optičke varke, sviranje na staklenim čašama; prepoznavanje mirisa i izrađivanje „čarobne smjese“.

Pričaonica o Marie Curie (3+)

Na „STEAM pričaonicama“ za djecu stariju od tri godine učilo se o gustoći tekućina; elektricitetu; o tome kako nastaju pahuljice; izrađivala se duga u staklenci; slikalo se solju i vodom; proučavalo se kako pleše grah, izrađivali su se avioni, učilo se o polimerima, površinskoj napetosti i adheziji. Provedene STEAM aktivnosti djeci su omogućile da postanu aktivni sudionici u procesu učenja, koji promatranju, provode pokuse, predviđaju, postavljaju pitanja, testiraju hipoteze, traže odgovore, raspravljaju i suradnički rješavaju problem, što je osnaživalo njihov istraživački duh. Stvaranjem poticajnog prostorno-materijalnog okruženja polaznicima se pružila prilika da o složenim pojmovima uče kroz igru, zabavu i istraživanje putem svih osjetila.

¹⁶ Pokusi vezani uz osjetila mogu se naći u knjizi: Goertz, S. 2020. Eksperimenti u kući i na otvorenom. Koeln: Naumann & Verlagsgesellschaft. Str. 37-48.

STEAM radionica (3+)

Zaključak

Može se zaključiti da djeca od najranije dobi pokazuju prirodnu znatiželju za istraživanjem svijeta oko sebe, a knjižnice igraju veliku ulogu u usmjeravanju te znatiželje prema razvoju znanstvene pismenosti. One su mjesta na kojima se raznolikom građom potiče ljubav prema knjizi i čitanju, ali i mjesta iskustvenog učenja, na kojima se djeca pripremaju za izazove 21. stoljeća. Promatranjem, postavljanjem pitanja, izvođenjem eksperimenata i sudjelovanjem u rješavanju problema, postaju aktivni sudionici koji dolaze do novih spoznaja, a kroz integrirani pristup učenju mogu razviti pozitivan odnos prema znanosti i povezivati informacije iz različitih disciplina.

Literatura:

1. Chatterton, C. Fantastični znanstveni pokusi za djecu: više od 100 zabavnih STEAM projekata i kako funkcioniraju! Split: Harfa, 2023.
2. European Education Area: Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning. URL: <https://education.ec.europa.eu/focus-topics/improving-quality/key-competences>
3. Goertz, S. Eksperimenti u kući i na otvorenom. Koeln: Naumann & Verlagsgesellschaft, 2020.
4. Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje. (2015.) Narodne novine. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_01_5_95.html

5. Ramulumo M. Early STEM Education: A Catalyst for Science Literacy in Preschool Children // The 15th Conference of the European Science Education Research Association (ESERA): Proceedings Book: Cappadocia, 2003. Str. 492-502. URL: https://www.researchgate.net/publication/388271620_Early_STEM_Education_A_catalyst_for_Science_Literacy_in_Preschool_children
6. Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije (2014.) Narodne novine URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2014_10_124_2364.html
7. Vujčić, L. Razvoj znanstvene pismenosti u ustanovama ranog odgoja. Rijeka Učiteljski fakultet, Centar za istraživanje djetinjstva, 2016.
8. Vujčić, L. Razvoj znanstvene pismenosti u vrtiću: izazov za odgajatelje. // Dijete, vrtić, obitelj, 19, 73(2013.), str. 8-10. URL: <https://hrcak.srce.hr/145894>
9. Willow, M. Fora znanost: 30 genijalnih kućnih eksperimenata. Zagreb: Naša djeca. 2021.

PRIMJENA PRAVILNIKA ZA OPIS I PRISTUP GRAĐI U KNJIŽNICAMA, ARHIVIMA I MUZEJIMA (PRAVILNIKA KAM) U AKM ZAJEDNICI: STANDARDIZACIJA, INTEROPERABILNOST I EDUKACIJA

The application of the Code for description and access to resources in libraries, archives, and museums in the LAM sector: standardization, interoperability and education

Primljeno: 9. 4. 2025.
Prihvaćeno: 30. 6. 2025.

Ana Knežević Cerovski

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu
acerovski@nsk.hr

Lana Krišto Lončarić

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu
lkristoloncaric@nsk.hr

Petra Pancirov

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu
ppancirov@nsk.hr

Sažetak

Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima (Pravilnik KAM), objavljen 2021. godine, predstavlja značajan iskorak u standardizaciji opisa kulturne baštine unutar knjižnične, arhivske i muzejske zajednice (AKM zajednice) u Hrvatskoj. Temeljen na međunarodnim konceptualnim modelima poput IFLA LRM-a, ISAD(G)-a i CIDOC CRM-a, Pravilnik KAM omogućava usklađivanje s globalnim standardima, čime se olakšava interoperabilnost među ustanovama te semantičko povezivanje podataka. Njegova primjena omogućuje stvaranje strukturiranih opisa građe, agenata, mjesta i vremenskog raspona, što doprinosi boljoj vidljivosti i ponovnoj uporabi podataka u digitalnom okruženju.

Pravilnik KAM prilagođen je različitim informacijskim sustavima AKM zajednice, što omogućuje njegovu primjenu ne samo u digitalnim platformama već i u tradicionalnim sustavima obrade podataka. Mrežna stranica kam.hr služi kao središnji resurs za pristup Pravilniku KAM, primjerima opisa, edukacijskim materijalima i smjernicama za implementaciju. Tijekom razdoblja od 2018. do 2022. godine organizirane su brojne radionice, predavanja i e-tečajevi za stručnjake AKM zajednice uz podršku Centra za stalno stručno usavršavanje knjižničara (CSSU).

Ovaj rad analizira razvoj, sadržaj i implementaciju Pravilnika KAM te naglašava njegovu važnost za unaprjeđenje opisa građe i integraciju podataka

Abstract

The Code for description and access to resources in libraries, archives, and museums, published in 2021, represent a significant step forward in standardizing the description of cultural heritage in libraries, archives and museums (LAM) in Croatia. Based on international conceptual models such as IFLA LRM, ISAD(G) and CIDOC CRM, the Code enables alignment with global standards, facilitating interoperability between institutions and semantic data linking. Its application enables structured description of resources, agents, places and time range, which contributes to better visibility and reuse of data in the digital environment.

The Code is adapted to various information systems of the LAM sector, which allows its application not only on digital platforms but also in traditional data processing systems. The website kam.hr serves as a central resource for accessing the Code, description examples, educational materials and implementation guidelines. During the 2018 – 2022 period, numerous workshops, lectures and e-courses were organized for experts from the LAM sector with the support of the Training Centre for Continuing Professional Development of Librarians in Croatia (CSSU).

This paper analyzes the development, content and implementation of the Code and emphasizes its importance for improving resource description and the integration of data in the digital environment. The implementation of the Code contributes to the preservation of cultural heritage, facilitates searching for resources, improves accessibility for users, and strengthens cooperation between libraries, archives and museums at the national and international levels.

Keywords: Code for description and access to resources in libraries, archives, and museums, digital environment, education, LAM sector, resource description

u digitalnom okruženju. Primjena Pravilnika KAM doprinosi očuvanju kulturne baštine, olakšava njezino pretraživanje i dostupnost korisnicima te jača suradnju između knjižnica, arhiva i muzeja na nacionalnoj i međunarodnoj razini.

Ključne riječi: AKM zajednica, digitalno okruženje, edukacija, opis građe, Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima

Uvod

Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima (Pravilnik KAM) predstavlja standardizirani okvir za katalogizaciju i osiguravanje pristupa kulturnoj baštini. Njegovom primjenom olakšava se pretraživanje, razmjena i ponovno korištenje podataka, što poboljšava poslovne procese i olakšava pristup građi.¹ Drugim riječima, ima pozitivan utjecaj i na informacijske stručnjake i na korisnike, kao i na suradnju između baštinskih ustanova.

Pravilnik KAM moguće je implementirati u radne procese neovisno o informacijskom sustavu ili formatu koji ustanova koristi.² Iako bi tek strukturirano i suradničko okruženje (interoperabilni sustavi) omogućilo da se ostvari puni potencijal Pravilnika KAM, njegovo testiranje potvrdilo je da je u najvećoj mjeri on već primjenjiv u postojećim softverskim rješenjima i procesima jer oko 40 % odredbi već se primjenjuje u praksi, a oko četvrtine se može primijeniti bez značajnih izmjena u informacijskom sustavu.³ Dakle, početna implementacija Pravilnika KAM ne iziskuje značajne resurse. Kao jedan od prvih koraka preporuča se izrada aplikacijskih profila od kojih se očekuje najviše koristi.⁴

Pravilnik KAM objavljen je 2021. godine te je bio tema brojnih edukacija, članaka i izlaganja. Sve te aktivnosti omogućile su razmjenu iskustava među stručnjacima te identificiranje izazova i mogućnosti za daljnje poboljšanje sustava opisa i pristupa građi. Na web stranici kam.hr dostupni su dodatni edukacijski materijali, uključujući smjernice i primjere koji pomažu stručnjacima u pravilnoj primjeni Pravilnika KAM. Također, u izradi je ontologija Pravilnika KAM, koja će dodatno unaprijediti mogućnosti pretraživanja i povezivanja podataka. Ontologija će omogućiti precizniju semantičku analizu i bolje prepoznavanje veza između različitih informacijskih entiteta, čime će se poboljšati kvaliteta usluga za krajnje korisnike i olakšati rad informacijskih stručnjaka.

Sve ove aktivnosti podržavaju informiranje i edukaciju o Pravilniku KAM unutar AKM zajednice, a time i njegovu eventualnu implementaciju. Poznato je da je uvođenje promjena složen proces koji može naići na otpor, a uvođenje novog kataložnog pravilnika utjecalo bi na sve uključene u izradu opisa građe.⁵ Ovaj rad donosi pregled edukacija, objavljenih radova i održanih izlaganja na temu Pravilnika KAM, kao i prikaz pripadajuće mrežne stranice uz Pravilnik KAM, s ciljem predstavljanja materijala za samoedukaciju o Pravilniku KAM.

¹ Česta pitanja, (2020.). kam. URL: <https://www.kam.hr/cesta-pitanja/> (8. 4. 2025.)

² Isto.

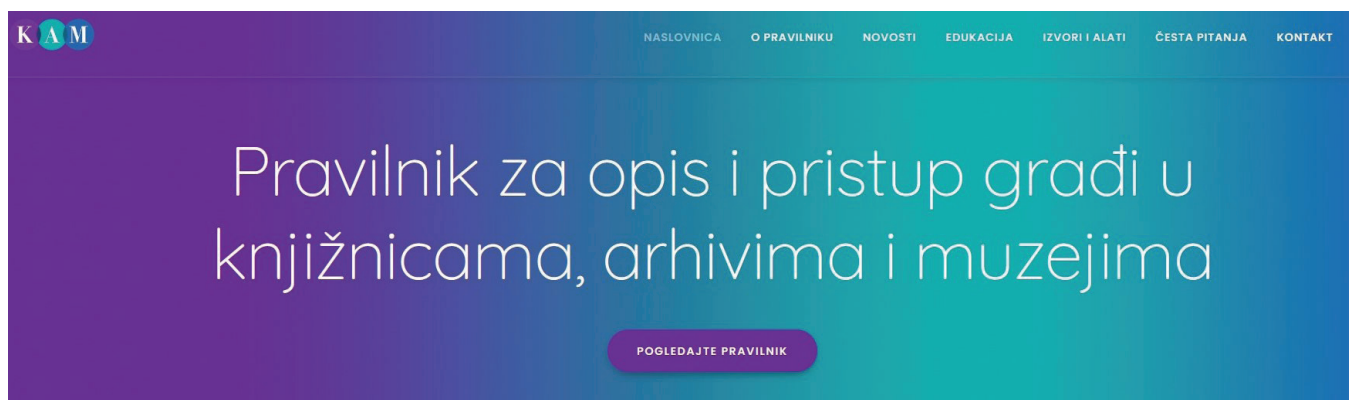
³ Balog Vojak, J. et al. Testiranje Pravilnika za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 66, 2(2023), str. 210-211. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/448440> (7. 4. 2025.)

⁴ Isto, str. 211.

⁵ Feldvari K.; Petr Balog, K.; Badurina, B. Percepcija i stavovi stručnjaka hrvatske AKM-zajednice o implementaciji i primjeni Pravilnika za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 66, 2 (2023.), str. 6. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/448420> (7. 4. 2025.)

Mrežna stranica kam.hr

Mrežna stranica kam.hr⁶ temeljni je izvor informacija o Pravilniku KAM. Na jednome mjestu okuplja informacije o Pravilniku KAM, grupirajući ih u kategorije Naslovnica, O Pravilniku, Novosti, Edukacija, Izvori i alati, Česta pitanja i Kontakt, dostupne putem poveznica u horizontalnom izborniku na vrhu stranice. Na naslovnici mrežne stranice stoji poveznica koja vodi na sam Pravilnik KAM, ispod toga su prikazane posljednje novosti, u središnjem dijelu istaknut je cilj Pravilnika KAM, a u dnu stranice nalaze se česta pitanja s odgovorima. Kategorija O Pravilniku podijeljena je na četiri segmenta – O Pravilniku, Bibliografija, Dokumentacija te Suradnici i radna tijela.⁷

Pravilnik KAM

U dijelu Bibliografija navedeni su relevantni radovi objavljeni u razdoblju od 2016. do 2024. godine, a na dnu stranice je poveznica koja vodi na bibliografiju radova relevantnih za izradu Pravilnika KAM ili o srodnim temama, uključujući konceptualne modele AKM zajednica, međunarodna kataložna načela, ujednačeno izdanje ISBD-a, kataložne pravilnike, radove koji se bave problemima i promišljanjima vezanima uz opis građe i pristupnice, radove na temu podataka i shema u tehnologiji semantičkog weba, radove o Pravilniku KAM, a popisana su i izlaganja na skupovima na temu Pravilnika KAM, kao i radionice za AKM zajednicu.⁸ Sažeta bibliografija radova o Pravilniku KAM dostupna izravno na mrežnoj stranici na pregledan način daje djelatnicima AKM ustanova uvid u radove koji im mogu poslužiti za dodatno usavršavanje, odnosno ciljanu samoedukaciju o mogućnostima primjene Pravilnika KAM u nizu specifičnih slučajeva, ali i o ostalim temama.

Kategorija Izvori i alati sadrži dodatne korisne materijale, a podijeljena je na sekcije Upute za korištenje, Mapiranje, KAM letak, Smjernice i Primjeri.⁹

⁶ Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima, (2020.). kam. URL: <https://www.kam.hr/pravilnik/> (8. 4. 2025.)

⁷ O pravilniku, (2020.). kam. URL: <https://www.kam.hr/pravilnik/> (8. 4. 2025.)

⁸ Bibliografija radova objavljenih u domaćim publikacijama te domaćih autora u stranim publikacijama kao i hrvatskih prijevoda međunarodnih dokumenata relevantnih za temu izrade Pravilnika za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima, (2019.). URL: http://npk.nsk.hr/wp-content/uploads/2019/05/KAM_Bibliografija_05032019.pdf (7. 4. 2025.)

⁹ Izvori i alati, (2020.). kam. URL: <https://www.kam.hr/izvori-i-alati/> (8. 4. 2025.)

Izvori i alati

UPUTE ZA KORIŠTENJE

MAPIRANJA

KAM LETAK

SMJERNICE

PRIMJERI

Svrha je ovih smjernica korisnicima Pravilnika KAM olakšati korištenje i kretanje Pravilnikom. Smjernice se odnose na sve tri baštinske zajednice. Ne odnose se na formate i informacijske sustave u koje se podaci unose; nisu smjernice za opis građe.

Obuhvaćaju opći uvodni dio o Pravilniku KAM (terminologija i struktura Pravilnika), tehničke upute za kretanje Pravilnikom te preporučeni radni proces za opis i identifikaciju.

OPĆE SMJERNICE_UVODNI DIO

OPĆE SMJERNICE_ELEMENTI I ODREDBE

OPĆE SMJERNICE_TEHNIČKE UPUTE ZA KORIŠTENJE PRAVILNIKOM

OPĆE SMJERNICE_OPIS I IDENTIFIKACIJA_JEDINICE OPISA

OPĆE SMJERNICE_IDENTIFIKACIJA I OPIS_JEDINICA GRAĐE

OPĆE SMJERNICE_AGENT

OPĆE SMJERNICE_MJESTO

OPĆE SMJERNICE_VREMENSKI RASPON

Pravilnik KAM - kategorija Izvori i alati

Upute za korištenje odnose se na temeljne upute za korisnike Pravilnika KAM, a tiču se registracije i prijave te pregledavanja, pretraživanja i filtriranja sadržaja. Za stručnu pomoć u korištenju Pravilnika KAM posebno su korisne opće smjernice za korištenje Pravilnika i primjeri za opis različite građe po KAM elementima, kao i primjeri za različite agente.

UPUTE ZA KORIŠTENJE

MAPIRANJA

KAM LETAK

SMJERNICE

PRIMJERI

Primjeri se odnose na sve baštinske ustanove bez obzira kojim se informacijskim sustavom koriste. Izrađeni su na različitim razinama opširnosti. Osim obveznog, minimalnog skupa elemenata podataka (osnovni opis) primjeri sadrže i elemente koji nisu obvezni. Preporučuje se da svaka ustanova ili zbirka izradi vlastite upute (aplikacijske profile) u kojima će uz osnovni opis preporučiti i korištenje pojedinih neobveznih elemenata podataka, u skladu s vrstom ustanove ili zbirke, naravi građe, potrebama korisnika i drugim uvjetima.

Jedinice opisa (entiteti) koji se identificiraju i opisuju u informacijskim sustavima knjižnica, arhiva ili muzeja:

JEDINICE GRAĐE

Jedinica građe smatra se identificiranom kad je identificiran najmanje jedan njezin aspekt.

Arhivsko gradivo

Uključuje arhivske fondove upravnih, pravosudnih, vojnih, gospodarskih, zdravstvenih i drugih tijela, kao i određene hijerarhijski niže razine unutar fonda (serije, predmeti); osobne i obiteljske fondove ("ostavštine") u svim vrstama ustanova, kao i određene hijerarhijski niže razine unutar fonda; fizičke i digitalne zbirke oblikovane na temelju određenog kriterija (medij, tema i dr.), tj. umjetno stvorene zbirke.

Primjer KAM_arhivski fond

Publikacije

Obuhvaćaju omedene publikacije (knjige) tiskane u jednom ili više svezaka, stare knjige, e-knjige, zvučne knjige, filmsku i video građu, glazbenu i zvučnu građu, neomeđenu građu i dr.

Primjer KAM_tiskana knjiga u više svezaka

Primjer KAM_slikovna građa _plakat

Primjeri KAM_zvučna knjiga _Pinokio

Pravilnik KAM - kategorija Primjeri

Kategorija Česta pitanja daje odgovore na osnovna pitanja o primjeni Pravilnika KAM, pružajući informacije o namjeni i cilju Pravilnika, njegovom odnosu s ostalim standardima za opis građe, mogućnostima edukacija itd.¹⁰ Osim toga, kategorija Novosti može poslužiti korisnicima mrežne stranice za praćenje aktualnih edukacija, izlaganja i objavljenih radova o Pravilniku KAM.¹¹

Pravilnik KAM – kategorija Novosti

Podaci o radionicama dostupni su u kategoriji Edukacije, koja uz dio Održane edukacije, sadrži i dijelove Prezentacije, Webinar i E-tečajevi.¹² U dijelu Prezentacije dostupni su edukativni materijali u formatu .pdf podijeljeni u tematske kategorije, na primjer, za opis različitih vrsta građe i za normativni nadzor imena. Vrijedi istaknuti da su u sklopu kategorije Edukacije dostupne i poveznice na snimke održanih edukacija (webinara), a dostupna je i poveznica na e-tečaj u sklopu CSSU-a, čime se djelatnicima AKM ustanova i ostalim zainteresiranim (informacijskim stručnjacima, studentima i dr.) daju dodatne mogućnosti za samoedukaciju.

¹⁰ Česta pitanja, (2020.). kam. URL: <https://www.kam.hr/cesta-pitanja/> (8. 4. 2025.)

¹¹ Novosti, (2020.). kam. URL: <https://www.kam.hr/blog/novosti/> (8. 4. 2025.)

¹² Edukacija, (2020.). kam. URL: <https://www.kam.hr/edukacija/> (8. 4. 2025.)

Edukacije

Na mrežnoj stranici kam.hr u dijelu Održane edukacije dostupan je detaljan pregled održanih radionica, webinarâ i e-tečajeva usmjerenih na primjenu Pravilnika KAM. Održane edukacije navedene su po godinama, a za 2018. i 2019. godinu dostupni su podaci o nazivu radionice, voditelju, terminu, mjestu održavanja i broju polaznika. Za 2020., 2021. i 2022. godinu dostupna su izvješća o radionicama za Pravilnik KAM održanima u sklopu CSSU-a, pružajući detaljan uvid u provedene aktivnosti i postignute rezultate. Edukacije su okupile informacijske stručnjake koji su svojim znanjem i iskustvom doprinijeli razumijevanju i implementaciji Pravilnika KAM.

U sklopu CSSU-a od 2018. do 2022. godine održano je od osam do jedanaest edukacija o Pravilniku KAM svake godine, a svaka je bila posvećena određenom aspektu Pravilnika KAM u odnosu na različite vrste građe.¹³ Godine 2018. u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu (NSK) održan je ciklus radionica pod nazivom Načela i struktura Pravilnika za opis i pristup građi u arhivima, knjižnicama i muzejima. Ukupno osam radionica privuklo je između 10 i 55 sudionika. Uvodna radionica privukla je 55 sudionika, dok je specijalizirane radionice za različite vrste građe pohađalo između 10 i 29 polaznika. U 2019. godini u središtu su interesa bile pristupnice i odnosi unutar Pravilnika KAM. Ciklus je započeo uvodnom radionicom Načela i izrada pristupnica i odnosi u Pravilniku za opis i pristup građi u arhivima, knjižnicama i muzejima, koja je okupila 56 sudionika u Hrvatskom državnom arhivu (HDA), a u kasnijem terminu i 28 sudionika u Gradskoj knjižnici i čitaonici Pula. Slijedile su specijalizirane radionice, koje su održane u NSK, Knjižnicama grada Zagreba (KGZ), Muzejskom dokumentacijskom centru (MDC) ili HDA, s brojem polaznika između 14 i 36. Također je održana radionica Primjena Pravilnika u informacijskim sustavima u HDA, sa 46 sudionika.

Dok su tijekom prve godine edukacije prvenstveno bile namijenjene onima koji su sudjelovali u izradi Pravilnika KAM, od 2020. do 2022. godine one postaju dostupne online svim zainteresiranim polaznicima iz AKM zajednica diljem Hrvatske, a uz snimke webinarâ još veća dostupnost edukacijskih materijala nastoji se postići uvođenjem e-tečaja 2022. godine.¹⁴

Tijekom 2020. godine naglasak je stavljen na implementaciju Pravilnika KAM u informacijskim sustavima, s ciljem osiguravanja dosljedne i standardizirane primjene unutar digitalnih okruženja. Održane su radionice koje su dale smjernice za prilagodbu postojećih sustava novim standardima, omogućujući stručnjacima učinkovito upravljanje informacijama i poboljšanje dostupnosti građe korisnicima. Godine 2021. organiziran je ciklus webinarâ pod nazivom Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima: osposobljavanje prema modelu 'edukacija edukatora' – radni procesi. Ovi webinarâ imali su za cilj obučiti stručnjake koji će dalje prenositi stečena znanja unutar svojih institucija, osiguravajući kontinuiranu edukaciju i dosljednu primjenu Pravilnika KAM u različitim ustanovama. U 2022. godini nastavljen je rad na implementaciji Pravilnika kroz seriju webinarâ pod nazivom Primjena Pravilnika za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima. Ovi webinarâ pružili su dodatne smjernice i razjašnjenja vezana uz primjenu Pravilnika KAM, omogućujući stručnjacima daljnje usavršavanje i razmjenu iskustava.

¹³ Filipeti, A.; Romac, M.; Balog Vojak, J. Edukacija o primjeni Pravilnika za opis i pristup građi u knjižnicama arhivima i muzejima kroz Centar za stalno stručno usavršavanje knjižničara u Republici Hrvatskoj i Radnu grupu za edukaciju pri Stalnom odboru za razvoj i održavanje pravilnika. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske, 66, 2(2023.), str. 58. URL: <https://hrcak.srce.hr/310745> (3. 4. 2025.)

¹⁴ Isto.

Objavljeni radovi

Već 2010. godine počinje se pisati o potrebi za novim nacionalnim kataložnim pravilnikom te se kao jedan od četiri moguća scenarija spominje mogućnost izrade potpuno novog pravilnika nasuprot mogućnosti provođenja neznatnih promjena, primjene ISBD-a za izradu bibliografskih/kataložnih zapisa ili pak prihvaćanja RDA.¹⁵ Upravo se najkompleksniji scenarij naposljetku i realizirao. U razdoblju od 2014. do 2019. godine provodio se program Izrada, objavljivanje i održavanje nacionalnog pravilnika za katalogizaciju.¹⁶ Tijekom toga perioda intenzivno su se objavljivali radovi te je samo o temi Pravilnika KAM objavljeno 12 radova, dok je o temama relevantnim za izradu istoga objavljeno još mnogo više te su spomenuti radovi okupljeni u bibliografiji dostupnoj i putem poveznice na mrežnoj stranici uz Pravilnik KAM.¹⁷

Radovi objavljeni netom po završetku programa, u razdoblju od 2020. do 2022. godine obrađuju različite aspekte Pravilnika KAM, uključujući njegove teorijske osnove, primjenu u digitalnom okruženju, katalogizaciju rukopisa te usklađivanje s međunarodnim standardima. Ovi radovi doprinose razvoju i poboljšanju Pravilnika KAM, omogućujući njegovu uspješnu integraciju u rad knjižnica, arhiva i muzeja.

Zatim 2023. godine izlazi tematski broj Vjesnika bibliotekara Hrvatske posvećen formalnoj obradi, odnosno Pravilniku KAM. Obrađuje se niz tema, poput istraživanja stavova o implementaciji Pravilnika KAM, analize provedenih edukacijskih aktivnosti, ontologije Pravilnika KAM, vrednovanja arhivskog gradiva, izvješća o testiranju Pravilnika KAM, ali i više radova koji se bavi mogućnošću primjene Pravilnika KAM u odnosu na različite vrste građe, uključujući filmsku građu, online neomeđenu građu te kartografsku građu, kao i primjena Pravilnika KAM za oblikovanje pristupnica za korporativna tijela¹⁸. Zbornik 25. seminara Arhivi, knjižnice, muzeji, održanog 2022. godine u Poreču, objavljen je 2024. godine i sadrži izvještaje s radionica na kojima je predstavljen proces testiranja Pravilnika KAM i ontologija imenskih prostora Pravilnika KAM.¹⁹ Svi navedeni radovi mogu poslužiti širokom krugu informacijskih stručnjaka za informiranje o Pravilniku KAM i ispitivanje mogućnost primjene istoga u vlastitom radu.

Održana izlaganja

Na temelju bibliografije radova vezanih uz Pravilnik KAM, može se uočiti da je u razdoblju od 2013. do 2018. godine održano 27 izlaganja i srodnih aktivnosti na 14 različitih skupova, pri čemu se radi o onim izlaganjima koja nisu objavljena u pripadajućim zbornicima skupova, što znači da je stvarni broj izlaganja veći.²⁰ Uglavnom se radilo o izlaganjima kojima se nastojalo informirati AKM zajednicu o izradi nacionalnog pravilnika za katalogizaciju i obrazložiti njegovu svrhu.

¹⁵ Barbarić, A.; Willer, M. Kakav nacionalni kataložni pravilnik trebamo?: preliminarno istraživanje. // 13. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji: mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture / uredile Mirna Willer i Sanjica Faletar Tanacković. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2010. Str. 131.

¹⁶ O pravilniku, (2020.). kam. URL: <https://www.kam.hr/pravilnik/> (8. 4. 2025.)

¹⁷ Bibliografija radova objavljenih u domaćim publikacijama te domaćih autora u stranim publikacijama kao i hrvatskih prijevoda međunarodnih dokumenata relevantnih za temu izrade Pravilnika za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima, (2019.). URL: http://npk.nsk.hr/wp-content/uploads/2019/05/KAM_Bibliografija_05032019.pdf (7. 4. 2025.)

¹⁸ Barbarić, A.; Feldvari, K.; Tomić, M. Uvodna riječ. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 66, 2(2023.), str. XI-XIII. URL: <https://izdanja.hkdrustvo.hr/casopisi/vbh/issue/view/39> (7. 4. 2025.)

¹⁹ 25. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji: mogućnosti suradnje u okruženju informacijske infrastrukture / gošće urednice Mirna Willer, Marijana Tomić ; glavna i odgovorna urednica Jasenka Pleško. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2024

²⁰ Bibliografija radova objavljenih u domaćim publikacijama te domaćih autora u stranim publikacijama kao i hrvatskih prijevoda međunarodnih dokumenata relevantnih za temu izrade Pravilnika za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima, (2019.). URL: http://npk.nsk.hr/wp-content/uploads/2019/05/KAM_Bibliografija_05032019.pdf (7. 4. 2025.)

U kasnijim godinama u više su navrata održana predstavljanja Pravilnika KAM, primjerice, 2019. godine u Ministarstvu kulture,²¹ zatim 2020. godine matičnim knjižnicama,²² kao i u NSK 2021.²³ te 2022. godine.²⁴

Izlaganja o Pravilniku KAM održana su i posljednjih godina. Tako je 2023. godine, na 26. seminaru Arhivi, knjižnice, muzeji održano izlaganje koje se bavilo usporedbom Pravilnika KAM sa ISBDM-om, kao i izlaganje na temu aplikacijskog profila za entitet grupa.²⁵ Na 27. seminaru AKM 2024. godine, održana je pak radionica o Pravilniku KAM i postersko izlaganje o ontologiji.²⁶

Izlaganja o Pravilnika KAM dobar su način informiranja velikog broja djelatnika AKM ustanova o mogućnostima njegove primjene. Predstavljanja na skupovima omogućavaju razvijanje diskusije, dijeljenje iskustava, a informacijski stručnjaci imaju priliku educirati se i postaviti pitanja. Nadalje, objavom radova u zbornicima skupova izložene ideje postaju dostupne još širem krugu stručnjaka i omogućavaju onima koji nisu bili u mogućnosti sudjelovati da se samostalno informiraju i educiraju o temama koje se tiču njihovog rada.

Zaključak

Primjena Pravilnika KAM omogućila bi ujednačen i sustavan način obrade, opisa i pretraživanja građe i tako značajno doprinijela dostupnosti informacija o kulturnoj baštini i drugoj građi u baštinskim ustanovama. Implementacija Pravilnika KAM predstavlja važan korak u modernizaciji informacijskih sustava te usklađivanju domaće prakse s međunarodnim standardima.

Otkako je pokrenut program za izradu nacionalnog pravilnika za katalogizaciju proveden je niz aktivnosti kojima se nastojalo informirati informacijske stručnjake o tom pothvatu, a kasnije i educirati ih za služenje novim pravilnikom. Edukacije su obuhvaćale teorijske i praktične aspekte Pravilnika KAM, a njihov naglasak bio je na metodologiji opisa građe, prilagodbi informacijskih sustava i unaprjeđenju pristupa korisnicima. Znanstveni i stručni članci objavljeni u relevantnim časopisima doprinijeli su daljnjoj raspravi i evaluaciji primjene Pravilnika KAM u praksi. Osim toga, značajna uloga u širenju spoznaja o Pravilniku KAM ostvarena je putem izlaganja na konferencijama i stručnim skupovima.

Navedene aktivnosti, kao i mrežna stranica Pravilnika KAM predstavljene u ovom radu mogu poslužiti za samoedukaciju informacijskih stručnjaka o aspektima Pravilnika KAM relevantnima za njihovu ustanovu i za njihov svakodnevni rad. Već i male promjene u radnom procesu i opisu građe mogu doprinijeti boljoj dostupnosti građe, što ima pozitivan utjecaj na krajnje korisnike, ali i na cijelu AKM zajednicu.

²¹ Pravilnik KAM predstavljen u Ministarstvu kulture, (27. 9. 2019.). kam. URL: <https://www.kam.hr/pravilnik-kam-predstavljen-strucnim-tijelima-ministarstva-kulture/> (7. 4. 2025.)

²² Predstavljanje Pravilnika matičnim knjižnicama, (25. 2. 2020.). kam. URL: <https://www.kam.hr/82983/> (7. 4. 2025.)

²³ Održano prigodno predstavljanje Pravilnika KAM u NSK, (1. 10. 2021.). kam. URL: <https://www.kam.hr/odrzano-prigodno-predstavljanje-pravilnika-kam-u-nsk/> (7. 4. 2025.)

²⁴ Održano predstavljanje Pravilnika KAM (26. siječnja 2022.), (12. 5. 2022.). kam. URL: <https://www.kam.hr/odrzano-predstavljanje-pravilnika-kam-26-1-2022/> (7. 4. 2025.)

²⁵ Pravilnik KAM na 26. seminaru Arhivi, knjižnice, muzeji u Poreču, (10. 1. 2024.). kam. URL: <https://www.kam.hr/pravilnik-kam-na-26-seminaru-arhivi-knjiznice-muzeji-u-porecu/> (7. 4. 2025.)

²⁶ Pravilnik KAM na 27. seminaru Arhivi, knjižnice, muzeji u Poreču, (12. 12. 2024.). kam. URL: <https://www.kam.hr/pravilnik-kam-na-27-seminaru-arhivi-knjiznice-muzeji-u-porecu/> (7. 4. 2025.)

Literatura:

1. 25. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji: mogućnosti suradnje u okruženju informacijske infrastrukture / gošće urednice Mirna Willer, Marijana Tomić ; glavna i odgovorna urednica Jasenka Pleško. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2024.
2. Balog Vojak, J. et al. Testiranje Pravilnika za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 66, 2(2023), str. 195-212. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/448440>
3. Barbarić, A.; Feldvari, K.; Tomić, M. Uvodna riječ. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 66, 2(2023.), str. XI-XIII. URL: <https://izdanje.hkdrustvo.hr/casopisi/vbh/issue/view/39>
4. Barbarić, A.; Willer, M. Kakav nacionalni kataložni pravilnik trebamo?: preliminarno istraživanje. // 13. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji: mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture / uredile Mirna Willer i Sanjica Faletar Tanacković. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2010. Str. 110-134.
5. Česta pitanja, (2020.). kam. URL: <https://www.kam.hr/cesta-pitanja/>
6. Edukacija, (2020.). kam. URL: <https://www.kam.hr/edukacija/>
7. Feldvari K.; Petr Balog, K.; Badurina, B. Percepcija i stavovi stručnjaka hrvatske AKM-zajednice o implementaciji i primjeni Pravilnika za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 67, 2 (2023.), str. 1-24. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/448420>
8. Filipeti, A.; Romac, M.; Balog Vojak, J. Edukacija o primjeni Pravilnika za opis i pristup građi u knjižnicama arhivima i muzejima kroz Centar za stalno stručno usavršavanje knjižničara u Republici Hrvatskoj i Radnu grupu za edukaciju pri Stalnom odboru za razvoj i održavanje pravilnika. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske, 66, 2(2023.), str. 53-77. URL: <https://hrcak.srce.hr/310745>
9. Izvori i alati, (2020.). kam. URL: <https://www.kam.hr/izvori-i-alati/>
10. Novosti, (2020.). kam. URL: <https://www.kam.hr/blog/novosti/>
11. O pravilniku, (2020.). kam. URL: <https://www.kam.hr/pravilnik/>
12. Održano predstavljanje Pravilnika KAM (26. siječnja 2022.), (12. 5. 2022.). kam. URL: <https://www.kam.hr/odrzano-predstavljanje-pravilnika-kam-26-1-2022/>
13. Održano prigodno predstavljanje Pravilnika KAM u NSK, (1. 10. 2021.). kam. URL: <https://www.kam.hr/odrzano-prigodno-predstavljanje-pravilnika-kam-u-nsk/>
14. Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima, (2020.). kam. URL: <https://www.kam.hr/pravilnik/>
15. Pravilnik KAM na 26. seminaru Arhivi, knjižnice, muzeji u Poreču, (10. 1. 2024.). kam. URL: <https://www.kam.hr/pravilnik-kam-na-26-seminaru-arhivi-knjiznice-muzeji-u-porecu/>
16. Pravilnik KAM na 27. seminaru Arhivi, knjižnice, muzeji u Poreču, (12. 12. 2024.). kam. URL: <https://www.kam.hr/pravilnik-kam-na-27-seminaru-arhivi-knjiznice-muzeji-u-porecu/>
17. Pravilnik KAM predstavljen u Ministarstvu kulture, (27. 9. 2019.). kam. URL: <https://www.kam.hr/pravilnik-kam-predstavljen-strucnim-tijelima-ministarstva-kulture/>
18. Predstavljanje Pravilnika matičnim knjižnicama, (25. 2. 2020.). kam. URL: <https://www.kam.hr/82983/>

POTICANJE ČITANJA I PISMENOSTI U INTERKULTURALNOM OKRUŽENJU: ERASMUS+ I ETWINNING ISKUSTVA U OSNOVNOJ ŠKOLI ZLATAR BISTRICA

Encouraging reading and literacy in a intercultural environment: Erasmus+ and eTwinning experiences in Zlatar Bistrica Elementary School

Primljeno: 11. 4. 2025.
Prihvaćeno: 30. 6. 2025.

Snježana Kovačević

Osnovna škola Zlatar Bistrica
knjiznica.zlatarbistrica@gmail.com

Sažetak

Tema stručnog članka su aktivnosti i postupci poticanja čitanja i pismenosti u školskoj knjižnici Osnovne škole Zlatar Bistrica tijekom sudjelovanja učenika u Erasmus+ i eTwinning projektima. Naglasak se stavlja na aktivnosti čitanja i komunikacije na različitim europskim jezicima. Navode se primjeri dobre prakse korištenja književnih djela za djecu i mlade pri poticanju čitanja i popratnih kreativnih aktivnosti učenika. Učenici su čitali djela Mali princ na slovačkom i hrvatskom jeziku i usvajali vokabular, prepričavali radnju, čitali s razumijevanjem i drugo; Tajni dnevnik Adriana Molea (13 $\frac{3}{4}$ godina) čitali su na slovenskom i hrvatskom jeziku što je bilo za vrijeme posjeta slovenskoj školi te su u timskom radu pisali dnevnik o boravku u Sloveniji; djelo Romeo i Julija čitali su na hrvatskom i slovenskom jeziku te su izrađivali strip u digitalnom alatu Canva, razgovarali o pročitanoj, prepričavali, rješavali zadatke i učili jezik. Također, zlatarbistrički učenici ove školske godine sudjeluju u eTwinning projektu Legends, myths and storytelling te uče i čitaju o hrvatskim, slovačkim, češkim i poljskim legendama i razvijaju, razmjenjuju i usvajaju jezične vještine i kulturne norme zemalja partnera. Razmjena znanja odvija se preko suradničkih aktivnosti učenika na portalu TwinSpace pri čemu rade u skupinama, istražuju o legendama, koriste različite tehnike i strategije čitanja i razumijevanja teksta. U spomenutim aktivnostima učenici stječu interkulturalne kompetencije već samim sudjelovanjem u europskim projektima, a aktivnostima poticanja čitanja i pismenosti još više produbljuju i unapređuju te vještine i razumijevanje drugih kultura. Sudjelovanjem u europskim projektima učenici razvijaju i druge ključne kompetencije za cjeloživotno učenje kao što su komunikacija na materinskom i stranim jezicima, kompetencija učiti kako učiti, razvoj socijalne i

Abstract

The topic of the professional article is the activities and procedures for encouraging reading and literacy in the school library of the Zlatar Bistrica Elementary School during the participation of students in Erasmus+ and eTwinning projects. The emphasis is on reading and communication activities in different European languages. Examples of good practice in using literary works for children and young people in encouraging reading and accompanying creative activities of students are given. The students read The Little Prince in Slovak and Croatian and acquired vocabulary, retold the plot, read with understanding and more; They read The Secret Diary of Adrian Mole in Slovenian and Croatian which was during a visit to a Slovenian school and in teamwork they wrote a diary about their stay in Slovenia. They read Romeo and Juliet in Croatian and Slovenian and created a comic in the digital tool Canva, discussed what they had read, retold, solved tasks and learned the language. Also, this school year students from Zlatarbistrica are participating in the eTwinning project Legends, myths and storytelling learning and reading about Croatian, Slovak, Czech and Polish legends and developing, exchanging and adopting language skills and cultural norms of the partner countries. The exchange of knowledge takes place through collaborative activities of students on the TwinSpace portal, where they work in groups, research legends, use different techniques and strategies for reading and understanding the text. In the aforementioned activities, students acquire intercultural competences simply by participating in European projects and through activities to encourage reading and literacy, they further deepen and improve these skills and understanding of other cultures. By participating in European projects, students also develop other key competences for lifelong learning,

građanske kompetencije te razvoj kulturne svijesti i izražavanja. U projektima i aktivnostima ovog tipa potiče se razvoj digitalne, medijske i informacijske pismenosti koju učenici usvajaju posredstvom suradničkog i vršnjačkog iskustvenog učenja u timskom radu s drugim europskim učenicima te će biti prikazani i rezultati tih aktivnosti.

Ključne riječi: čitanje, europski projekti, multikulturalizam, suradnja, školska knjižnica

such as communication in their mother tongue and foreign languages, the competence to learn how to learn, the development of social and civic competences, and the development of cultural awareness and expression. Projects and activities of this type encourage the development of digital, media and information literacy which students acquire through collaborative and peer-to-peer experiential learning in teamwork with other European students and the results of these activities will also be presented.

Keywords: reading, European projects, multiculturalism, cooperation, school library

Uvod

U školskoj knjižnici Osnovne škole Zlatar Bistrica provode se razne aktivnosti i projekti za poticanje čitanja i pismenosti na školskoj, županijskoj, nacionalnoj i europskoj razini koja uključuje provođenje Erasmus+ i eTwinning projekata. Erasmus+ program¹ daje učenicima, učiteljima i stručnim suradnicima mogućnost sudjelovanja u projektima tijekom kojih učenici razvijaju vještine cjeloživotnog učenja, a učitelji i stručni suradnici na taj se način uključuju u europske obrazovne tokove i profesionalno se razvijaju. eTwinning projekti² također se provode s europskim školama partnerima preko platforme TwinSpace u digitalnom obliku i naglašavaju aktivnu i neposrednu suradnju učenika i učitelja s drugim europskim školama. U Osnovnoj školi Zlatar Bistrica europski projekti provode se od 2015. godine, pokreću se u školskoj knjižnici i stavljaju naglasak na poticanje čitanja i pismenosti. U nastavku članka opisuju se čitateljsko-kreativne aktivnosti učenika koji su u suradnji s europskim učenicima iz Slovenije i Slovačke čitali djela za djecu i mlade, razvijali vještine razumijevanja teksta i komunikacije.

Interkulturalizam u ruralnoj školi- primjeri dobre prakse

Osnovna škola Zlatar Bistrica³ nalazi se u sjeverozapadnoj Hrvatskoj u općini Zlatar Bistrica koja broji 2300 stanovnika, a školu u školskoj godini 2024./2025. pohađa 181 učenik od 1. do 8. razreda. Škola se nalazi u ruralnoj sredini i zato je važno spomenuti interkulturalizam koji je u školi zaživio zahvaljujući upravo sudjelovanjem škole u europskim projektima te smo na taj način školu povezali s europskim obrazovnim tokovima i iskustvima. Uključivanje u eTwinning projekte 2015. i u Erasmus+ program 2019. godine omogućio je da se u rad s učenicima integrira novi, inovativni pristup u svrhu obogaćivanja nastave kroz projekte, projektno učenje, profesionalni razvoj, upoznavanje učenika i kolega iz europskih škola te suradnju sa školama partnerima. Spomenute značajke obogatile su školsku kulturu⁴ i svakodnevicu te kod sudionika projekata razvile interkulturalne vještine te razumijevanje i poštivanje drugih kultura. eTwinning projekti značajni su za Osnovnu školu Zlatar Bistrica u tom pogledu što škola danas nosi naziv eTwinningove škole, provedeni projekti dobitnici su Nacionalne i Europske oznake kvalitete, škola služi kao primjer drugim školama u provođenju tih

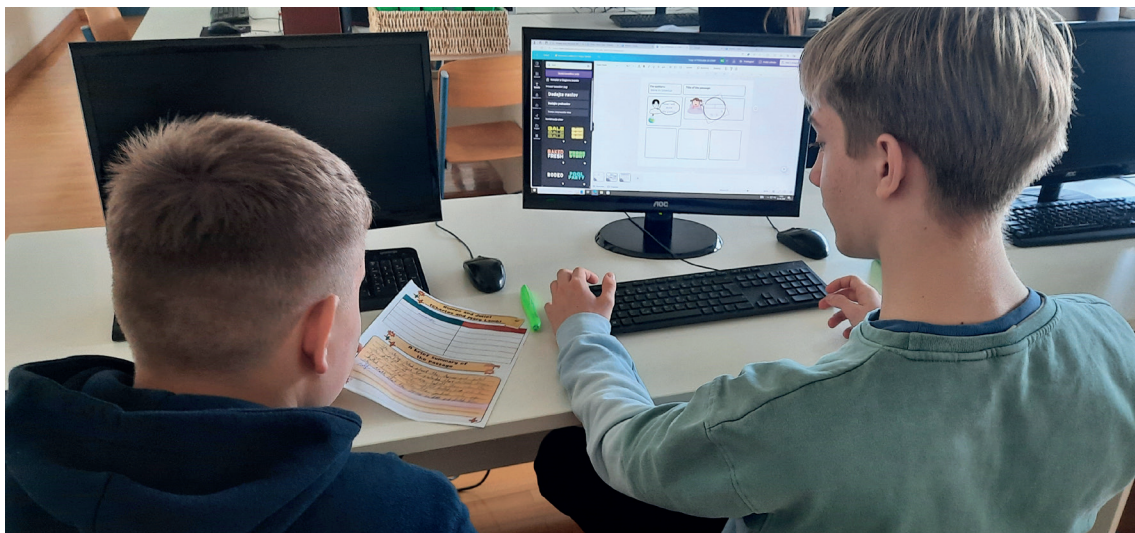
¹ <https://www.ampeu.hr/erasmus> (14.4.2025.)

² <https://www.etwinning.hr/> (14.4.2025.)

³ <https://os-zlatar-bistrica.skole.hr/> (15.4.2025.)

⁴ Piršl, E. Vodič za interkulturalno učenje. Zagreb: Naklada Ljevak, 2016. Str. 20.

projekata i učvrstila se u eTwinning zajednicu u RH. Teme projekata⁵ su različite i integrirane u kurikulum škole. Primjeri dobre prakse koji će se opisati u članku imaju za cilj poticanje čitanja i pismenosti općenito, razvijanje digitalne, medijske i informacijske pismenosti, poticanje suradnje sa školama partnerima, naglašavaju inkluzivni pristup i uključivanje učenika s teškoćama u razvoju u projektne aktivnosti. Pri tome je važnost školske knjižnice vidljiva u tome što školska knjižničarka koordinira projektima, provodi ih i potiče učenike i učitelje da se u njih uključe. S tim u vezi, školska knjižnica potiče i suradnju s drugim nastavnim predmetima u školi i učiteljima koji ih predaju pa se u okviru projekata provodi i međupredmetna suradnja s nastavnim sadržajima iz Informatike, razredne nastave, Hrvatskog jezika i književnosti, Engleskoga jezika i književnosti, Tehničke kulture, Geografije i slično pri čemu školska knjižnica integrira te sadržaje u projektne aktivnosti te u kulturnu i javnu djelatnost knjižnice. S tim u vezi, obilježavaju se Dani medijske pismenosti, Dan Europe, Međunarodni dan dječje knjige na način da učenici sudjeluju u samostalnom istraživačkom radu i tako usvajaju vještine informacijske pismenosti i cjeloživotne kompetencije. Učenici su tijekom školske godine 2023./2024. u okviru Erasmus+ programa sudjelovali u aktivnosti čitanja djela za djecu i mlade: *Romeo i Julija* autora Williama Shakespearea, *Mali princ* autora Antoine de Saint-Exupéry i *Tajni dnevnik Adriana Molea* (13 $\frac{3}{4}$ godina) autorice Sue Townsend pri čemu su razvijali vještine čitanja na engleskom, hrvatskom, slovenskom i slovačkom jeziku te usvajali vokabular tih jezika. Učenici iz Osnovne škole Zlatar Bistrica su u okviru Erasmus+ mobilnosti u ožujku 2024. godine posjetili 2. osnovnu šolu Slovenska Bistrica i u školskoj knjižnici imali priliku surađivati s učenicima te škole u čitateljskim aktivnostima. Djelo *Romeo i Julija* poslužilo je učenicima kao inspiracija za šaljivi igrokaz, na temelju ulomaka iz tog djela izradili su digitalni strip u alatu Canva,⁶ istraživali podatke o autoru i njegovim djelima te o vremenu kada je živio i izradili plakat i rječnik izraza na slovenskom, engleskom i hrvatskom jeziku te su svoje rezultate rada predstavili drugim učenicima.

Izrada digitalnog stripa u alatu Canva

⁵ <https://web-arhiva.skole.hr/os-zlatar-bistrica/etwinning.html> (16. 4. 2025.)

⁶ Canva. URL: <https://www.canva.com/education/> (16. 4. 2025.)

Nakon čitanja djela Tajni dnevnik Adriana Molea (13 ¾ godina) učenici su se kreativno izražavali, crtali likove iz romana, prepričavali dijelove romana, razgovarali o odrastanju i izradili dnevnik boravka u Sloveniji. Roman za djecu i mlade Mali princ učenici su čitali na hrvatskom i slovačkom jeziku pri čemu su si međusobno pomagali i objašnjavali riječi, izraze i tijek radnje pojedinih ulomaka. Učenici su dobili zadatak da nakon čitanja odgovaraju na pitanja pri čemu su razvijali vještine razumijevanja teksta, prepričavanja i izražavanja na materinskom i engleskom jeziku. Na taj su način jedni drugima pružali primjer dobrog čitatelja⁷, povezali su knjižnicu s ugodnim osjećajima i iskustvima i otkrivali mogućnosti boravka u školskoj knjižnici i razvijanja vještina čitanja.

Provođenje eTwinning projekta Legends, myths and storytelling

Početkom nastavne godine 2024./2025. u Osnovnoj školi Zlatar Bistrica započeli smo s provođenjem eTwinning projekta Legends, myths and storytelling⁸. Tema projekta su legende, mitovi i pričanje priča. Učenici koji su aktivno uključeni u projekt članovi su Projektne skupine i radom u projektnim aktivnostima surađuju učenicima iz Poljske, Češke i Slovačke. Radni jezik projekta je engleski, a učenici će naučiti i neke izraze i vokabular iz jezika zemalja partnera. Tijekom projekta učenici sudjeluju u aktivnostima upoznavanja, osmišljavanja loga projekta, predstavljaju škole iz kojih dolaze, čitaju književne i neknjiževne tekstove na engleskom i materinskim jezicima kao i legende i mitove, prepričavaju ih i drugo. Projektom se, uz spomenuto, potiče čitanje, timski rad, kreativno izražavanje te usvajanje i uvažavanje interkulturalnih vrijednosti. Također, učenici tijekom sudjelovanja u projektu stječu vještine iz područja digitalne i medijske pismenosti jer je sastavni dio eTwinning projekata korištenje medija, informacijsko-komunikacijske tehnologije, učenje o e-Sigurnosti, kako pravilno i odgovorno koristiti tehnologiju u suradničkim aktivnostima za potrebe projekta, za komunikaciju, u izradi digitalnih materijala i slično.

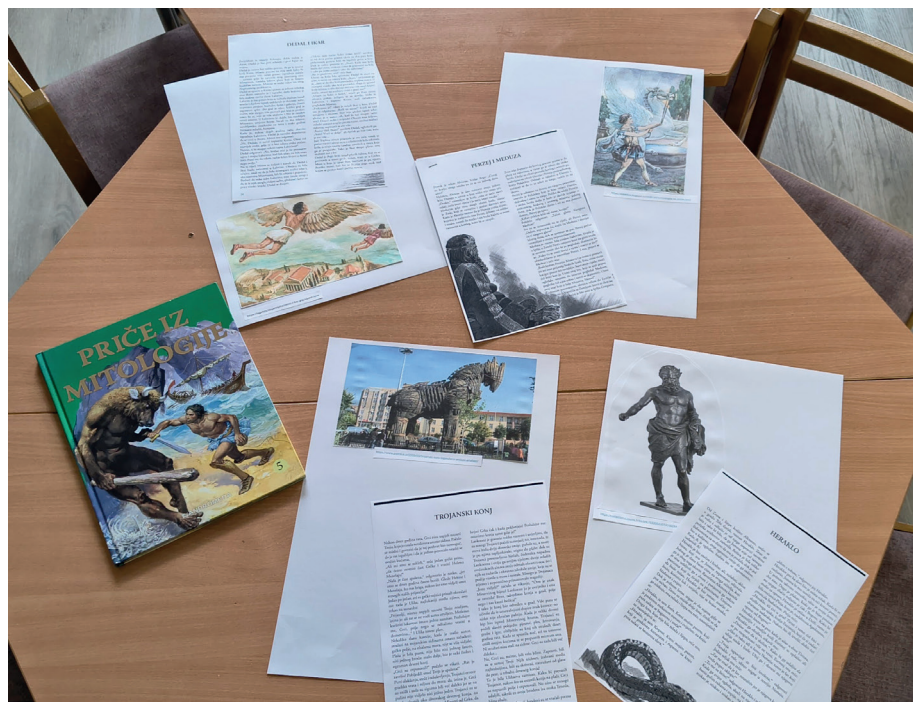

Čitanje s razumijevanjem

⁷ Bukvić Pažin, A.; Ott Franolić, M. Velika važnost malih priča: zašto i kako čitati djeci. Zagreb: Ljevak, 2023. Str. 174.

⁸ European School Education Platform. URL: <https://school-education.ec.europa.eu/en/etwinning/projects/legends-myths-and-storytelling/twinspace/pages> (16. 4. 2025.)

Pri tome je školska knjižnica poticajna obrazovna sredina u školi i postaje multimedijско središte za učenje⁹ gdje učenici rade samostalno ili u projektnim grupama kako je ovdje slučaj. Samim time oni unapređuju svoje vještine učenja, usvajanja znanja i sadržaja, a školska knjižnica postaje prepoznatljivi motivirajući prostor u školi za rad s učenicima s ciljem razvijanja svijesti o multikulturalnosti uz različite projekte.¹⁰

Istraživanje o grčkim mitovima

Sudjelovanje u Erasmus+ programu i usvajanje vještina cjeloživotnog učenja

Osnovna škola Zlatar Bistrica sudjeluje u Erasmus+ programu od 2019. godine kada se uključila u Erasmus+ projekt Learning Outside Vivid Exploration kojemu je tema bila zorno i iskustveno učenje izvan učionice pri čemu su učenici i učitelji posjetili škole u Finskoj, Španjolskoj, Češkoj, Slovačkoj i Portugalu što je bila prilika da učenici upoznaju svoje vršnjake i način rada u školama. Uz to, učenici i učitelji imali su priliku upoznati i kulturne i povijesne spomenike tih zemalja te prošetati knjižnicama. Iste godine uključili smo se kao partneri u projekt School Permaculture Garden te učili o tome kako zasaditi permakulturni vrt i urediti ga, a škole partneri bili su iz Malte, Islanda, Sjeverne Makedonije. Projekt Responsible Digital Natives pokrenuli smo 2020. godine, a tijekom sudjelovanja u njemu učenici i učitelji su razvijali vještine sigurnog i odgovornog korištenja IKT-a, učili kako održati ravnotežu između korištenja digitalnih uređaja i kretanja na svježem zraku, educirali su se o nasilju na internetu te kako ga prevenirati i upoznali kulturu i značajke zemalja partnera iz Litve, Latvije, Turske, Španjolske i Poljske.

⁹ Matijević, M.; Topolovčan, T. Multimedijška didaktika. Zagreb: Školska knjiga, 2017. Str. 108.- 109.

¹⁰ Standard za školske knjižnice. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2023_06_61_1024.html (15. 4. 2025.)

Spomenuti projekti obogatili su učenike novim spoznajama, znanjima, prijateljstvima, suradnjom i motivirali ih na ponovno uključivanje u Erasmus+ program u Osnovnoj školi Zlatar Bistrica. Projekt Poticanje čitanja i pismenosti¹¹ trajao je od 2023. do 2024. godine te su se u okviru toga projekta realizirale brojne aktivnosti za poticanje čitanja i pismenosti, a školska knjižnica bila je mjesto provođenja tih aktivnosti i glavni nositelj istih. Kada govorimo o stjecanju vještina cjeloživotnog učenja važno je istaknuti one koje su usko povezane s područjem interkulturalizma¹², a to su komunikacija na stranim jezicima i razvijanje vještina međukulturalnog razumijevanja; socijalna i građanska kompetencija; osposobljenost za učinkovito sudjelovanje u razvoju demokratskih odnosa u školi, zajednici i društvu; kulturna svijest i izražavanje- osposobljavanje učenika za razumijevanje kulturne i jezične raznolikosti Europe, ali i razvijanje svijesti o lokalnoj, nacionalnoj i europskoj kulturnoj baštini i njihovu mjestu u svijetu. S tim u vezi, u Osnovnoj školi Zlatar Bistrica radit će se na održivosti interkulturalizma u smislu pokretanja novih eTwinning i Erasmus+ projekata te uključivanja novih generacija učenika i učitelja u iste.

Istraživački rad učenika o europskim zemljama

Zaključak

U prikazanim aktivnostima učenici su stekli interkulturalne kompetencije, unaprijedili vještine čitanja i pismenosti kao i razumijevanja drugih kultura. Sudjelovanjem u europskim projektima učenici su razvijali i druge ključne kompetencije za cjeloživotno učenje kao što su komunikacija na materinskom i stranim jezicima, kompetencija učiti kako učiti, razvoj socijalne i građanske kompetencije te razvoj kulturne svijesti i izražavanja. U prikazanim primjerima dobre prakse razvijali su vještine digitalne, medijske i informacijske pismenosti koje su usvajali posredstvom suradničkog i vršnjačkog iskustvenog učenja u timskom radu.

¹¹ Erasmus+ „Poticanje čitanja i pismenosti“. URL: <https://read.bookcreator.com/g5o0YcvkyqM7M0jpYR0Tx5mxL672/pREIk5RRmGt7pIDLAGC-w/xl8T3LBATzyKWNs6JEQY8g> (15. 4. 2025.)

¹² Preporuka Europskog parlamenta i savjeta; ključne kompetencije za cjeloživotno učenje-Europski referentni okvir. Hrčak. Zagreb. <https://hrcak.srce.hr/file/92192> (16. 4. 2025.)

Literatura:

1. Agencija za mobilnost i programe Europske unije. URL: <https://www.ampeu.hr/erasmus>
2. Bukvić Pažin, A.; Ott Franolić, M. Velika važnost malih priča: zašto i kako čitati djeci. Zagreb: Ljevak, 2023.
3. Canva. URL: <https://www.canva.com/education/>
4. eTwinning . URL: <https://www.etwinning.hr/>
5. Kovačević, S. Erasmus+ Poticanje čitanja i pismenosti. URL: <https://read.bookcreator.com/g5o0YCvkyqM7M0jpYR0Tx5mxL672/pREClk5RRmGt7pIDLAGC-w/xl8T3LBATzyKWNs6JEQY8g>
6. Legends, myths and storytelling. URL: <https://school-education.ec.europa.eu/en/etwinning/projects/legends-myths-and-storytelling/twinspace/pages>
7. Matijević, M.; Topolovčan, T. Multimedijaska didaktika. Zagreb: Školska knjiga, 2017.
8. Osnovna škola Zlatar Bistrica. URL: <https://os-zlatar-bistrica.skole.hr/>
9. Piršl, E. Vodič za interkulturalno učenje. Zagreb: Naklada Ljevak, 2016.
10. Preporuka Europskog parlamenta i savjeta; ključne kompetencije za cjeloživotno učenje: Europski referentni okvir. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/92192>
11. Standard za školske knjižnice. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2023_06_61_1024.html (15.4.2025.)

DOPRINOS ŠKOLSKE KNJIŽNICE RAZVOJU MULTIKULTURALNIH KOMPETENCIJA

The role of the school library in developing multicultural competencies

Primljeno: 16. 4. 2025.
Prihvaćeno: 30. 6. 2025.

Jasna Milički

Osnovna škola Marija Bistrica, Marija Bistrica

jasna.milicki@skole.hr

Ana Sudarević

Osnovna škola Dubovac, Karlovac

ana.sudarevic1@skole.hr

Sažetak

Provedba i unapređenje multikulturalizma u kontekstu školske knjižnice ostvarivo je u svim područjima njenog djelovanja. Posebno je izražena u području kulturne i javne djelatnosti te odgojno-obrazovnog rada, a značajnu ulogu ima i u stručnom radu školskog knjižničara. Teorijski okvir za uključivanje multikulturalnih perspektiva temelji se na relevantnim strateškim dokumentima koji reguliraju školsko knjižničarstvo, kao i osnovnoškolski odgoj i obrazovanje. Standard za školske knjižnice primjerice navodi da je jedna od zadaća školske knjižnice razvijati svijest o vrijednostima nacionalne kulture i vrijednostima multikulturalizma. Koncepti multikulturalizma, zajedno s ključnim vrijednostima poput ljudskih i dječjih prava, tolerancije, empatije i suradnje, prožimaju sve odgojno-obrazovne cikluse i domene. Posebno su zastupljeni u međupredmetnim temama poput Osobnog i socijalnog razvoja, Građanskog odgoja i obrazovanja te Održivog razvoja. Školska knjižnica svojim stručnim i programskim djelovanjem osnažuje odgoj i obrazovanje usmjereno na prevenciju i suzbijanje predrasuda i stereotipa. To se postiže organiziranjem aktivnosti koje su povezane s nastavnim planom i programom pojedinih predmeta te izvannastavnim aktivnostima, kao i sudjelovanjem u brojnim nacionalnim i međunarodnim projektima. Zahvaljujući svom knjižničnom fondu, specijaliziranim zbirkama, multimedijским izvorima te organizaciji obrazovnih i kulturnih aktivnosti, školska knjižnica postaje središnje mjesto za razvoj i provedbu multikulturalnih kompetencija unutar osnovnoškolskog obrazovanja te proaktivnim djelovanjem povezuje sve neformalne i informalne aspekte kulturnog suživota.

Ključne riječi: kulturni suživot, multikulturalizam, osnovnoškolsko obrazovanje, prevencija predrasuda

Abstract

The implementation and enhancement of multiculturalism in the context of a school library can be achieved across all areas of its work. It is particularly prominent in the fields of cultural and public work, as well as educational work, while also playing a significant role in the professional work of a school librarian. The theoretical framework for integrating multicultural perspectives is based on relevant strategic documents that regulate school librarianship, as well as primary education. The Standard for school libraries states that one of their tasks is to develop awareness of the values of national culture and the values of multiculturalism. The concept of multiculturalism, along with key values such as human and children's rights, tolerance, empathy, and cooperation, interwine all educational cycles and domains. They are particularly included in cross-curricular topics such as Personal and Social Development, Civic Education, and Sustainable Development. Through its professional work and planned activities, the school library strengthens education aimed at prevention of prejudices and stereotypes. This is achieved by organizing activities correlated with subject curricula and extracurricular activities, as well as by participating in numerous national and international projects. Thanks to its library resources, specialized collections, multimedia resources, and the organization of educational and cultural activities, the school library becomes a central place for the development and implementation of multicultural competencies within primary education. Through proactive engagement, it connects all informal and non-formal aspects of cultural coexistence.

Keywords: cultural coexistence, multiculturalism, prevention of prejudices, primary education

Uvod

Od 2002. godine, 21. svibnja, obilježava se Svjetski Dan kulturne raznolikosti za dijalog i razvoj. To je jedan od tzv. prigodnih datuma koje školske knjižnice obilježavaju na različite načine, no uvijek s istim ciljem - istaknuti bogatstvo svjetskih kultura te ključnu uloga međukulturalnog dijaloga u postizanju blagostanja, mirnog suživota i održivog razvoja.

Djelovanje školske knjižnice u heterogenom društvu nalazi se pred izazovom realizacije zadaća navedenih u Smjernicama za knjižnične usluge za multikulturalne zajednice : s IFLA-inim Manifestom za multikulturalnu knjižnicu¹ poput promicanja svijesti o pozitivnoj vrijednosti kulturne raznolikosti i poticanje kulturnog dijaloga, poticanje jezične raznolikosti i poštovanje materinjeg jezika, poticanje informacijske pismenosti u digitalnom dobu i ovladavanje informacijskim i komunikacijskim tehnologijama, promicanje jezične raznolikosti u virtualnom prostoru te pružanje podrške razmjeni znanja i najboljih praksi u vezi s kulturnim pluralizmom. Na to se nadovezuju i zadaće školske knjižnice navedene u UNESCO-vom manifestu za školske knjižnice² poput pružanja pomoći pri učenju, ponude knjiga i ostale građe koja omogućava svim članovima školske knjižnice da razviju kritičko mišljenje i postanu stvarni korisnici obavijesti, u svim oblicima i putem svih medija bez obzira na dob, rasu, spol, vjeru, nacionalnost, jezik, profesionalni i društveni položaj. Uz to, osigurat će pristup lokalnim, regionalnim, nacionalnim i globalnim izvorima i mogućnostima koje će učenicima omogućiti doticaj s različitim idejama, iskustvima i stavovima te organizirati aktivnosti koje potiču kulturnu i društvenu svijest. Osim međunarodnim dokumentima, teorijski okvir za implementaciju multikulturalnih perspektiva temelji se i na nacionalnim strateškim dokumentima koji reguliraju školsko knjižničarstvo, ali i osnovnoškolski odgoj i obrazovanje. Tako se u Standardu za školske knjižnice³ navodi da je jedna od njezinih zadaća, unutar odgojno-obrazovne djelatnosti, razvijanje svijesti o vrijednostima nacionalne kulture te vrijednostima multikulturalnosti, a koncepti multikulturalnosti, zajedno s ključnim vrijednostima poput ljudskih i dječjih prava, tolerancije, empatije i suradnje, prožimaju sve odgojno-obrazovne cikluse i domene, a posebno su zastupljeni u kurikulumima međupredmetnih tema.⁴

Implementacija i primjena preporuka i smjernica moguća je unutar svih područja djelovanja školskog knjižničara. Ipak, posebno se ističe u području kulturne i javne djelatnosti te već spomenutog odgojno-obrazovnog rada s učenicima, a značajnu ulogu ima i u stručnoj djelatnosti školskog knjižničara. Realizacija primjerice dolazi do izražaja kroz organizaciju aktivnosti u korelaciji s predmetnim kurikulumima i izvannastavnim aktivnostima te sudjelovanjem u brojnim nacionalnim i međunarodnim projektima. Nadalje, zahvaljujući svom knjižničnom fondu, specijaliziranim zbirkama, multimedijским resursima te organizaciji edukativnih i kulturnih aktivnosti, školska knjižnica postaje središnje mjesto za razvoj i primjenu multikulturalnih kompetencija unutar osnovnoškolskog obrazovanja te proaktivnim djelovanjem povezuje sve neformalne i informalne sfere kulturnog suživota.

¹ Smjernice za knjižnične usluge za multikulturalne zajednice : s IFLA-inim Manifestom za multikulturalnu knjižnicu. 1. hrvatsko izd. prema 3. izd. izvornika. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2010.

² UNESCO-v manifest za školske knjižnice. IFLA. URL: <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/school-libraries-resource-centers/publications/school-library-manifesto-hr.pdf> (14. 4. 2025.)

³ Standard za školske knjižnice, (29. 3. 2000.). Narodne novine. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2000_03_34_698.html (14. 4. 2025.)

⁴ Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih. URL: <https://mzom.gov.hr/istaknute-teme/odgoj-i-obrazovanje/nacionalni-kurikulum/medjupredmetne-teme/3852> (14. 4. 2025.)

Svijest o vrijednostima nacionalne kulture, multikulturalizma te ostalih ključnih vrijednosti, učenici najbolje razvijaju kroz neposredne i zorne forme poučavanja tijekom odgojno-obrazovnog procesa. Školska knjižnica, unutar svih segmenata svoje djelatnosti⁵ omogućava prepoznavanje i jačanje navedenih vrijednosti.

Odgojno-obrazovna djelatnost školske knjižnice

Odgojno-obrazovna djelatnost školske knjižnice prati kurikulum svih nastavnih predmeta i međupredmetnih tema (s naglaskom na Građanski odgoj i obrazovanje, Osobni i socijalni razvoj te Održivi razvoj), kroz sve obrazovne cikluse i domene. Svojim neposrednim odgojno-obrazovnim radom koji se ostvaruje kroz korelaciju s nastavnim predmetima, primjerice Hrvatski jezik i književnost, strani jezici, Povijest i Geografija, sudjeluje u kreiranju i ostvarivanju sadržaja kojima razvija i osnažuje vrijednosti nacionalne kulture te omogućava upoznavanje i prihvaćanje vjerovanja i ponašanja svojstvena drugim kulturama. Za takvo djelovanje polazišna točka je književno bogatstvo kojim knjižnica raspolaže. Djela stranih autora, različitih kultura, vjerovanja, političkih svjetonazora i društvenih običaja, kroz kritičku prizmu poučavanja, omogućuju promjenu postojećih kulturnih obrazaca. Knjižnica nudi različite izvore informacija kojima se, istraživačkim pristupom, proširuje znanje o autoru, djelu i društveno-povijesnom kontekstu njegovog nastanka. Svoja saznanja, različitim oblicima prezentiranja kroz kritičku interpretaciju, učenici prenose jedni drugima. Osim istraživačkog pristupa, učenicima se omogućava i neposredan pristup različitim kulturama kroz stručnu građu kojom se koriste za realizaciju zadataka u sklopu određenog dijela nastavnog sadržaja ili proširivanje vlastitog interesa o temi. Takav pristup obogaćuju književni i drugi susreti koje knjižnice organiziraju.

Projekti

Posebnu vrijednost mogu imati različiti projekti u koje se uključuje sve više školskih knjižničara, a neke su i pokrenuli sami školski knjižničari. Tako se u praksi provode brojni projekti na županijskoj i nacionalnoj razini kojima se također nastoji potaknuti upoznavanje drugih kultura kreativnim aktivnostima koje prate projekt, a u kojima sudjeluju partneri iz različitih zemalja. Nadalje, valja istaknuti da su projekti poput Erasmus plus i eTwinning projekata veliko bogatstvo razmjene kulturnog identiteta među učenicima, ali i učiteljima. Naime, već je preduvjeti za njihovo pokretanje partnerski odnos među autorima iz različitih zemalja. Zahvaljujući suvremenoj tehnologiji - virtualnim platformama i digitalnim alatima - sudionici se mogu vidjeti, razgovarati, upoznati (u realnom vremenu) te, naravno, surađivati, tijekom jedne nastavne godine, ali i duže. Većinu takvih projekata karakteriziraju projektni zadaci u kojima sudjeluju svi partneri, naravno, svatko doprinoseći realizaciji zadatka iz svog (kulturnog) konteksta. Rezultat takve suradnje su materijali koji se mogu koristiti u daljnjem odgojnom radu s ciljem razvoja multikulturalnih kompetencija korisnika. Oblik takvog poučavanja također omogućava uzajamno učenje podjednako učenika i mentora te stručno usavršavanje kako knjižničara, tako i učitelja.

Kulturna i javna djelatnost školske knjižnice

Upoznavanje drugih kultura, naročito danas kada svjedočimo čestim migracijama u svijetu, treba promatrati u dva smjera. Prvi je zajednica koja prima drugu kulturu, a drugi je zajednica ili pojedinac koji svojom kulturom ulazi u postojeću. U tom slučaju knjižnica omogućava upoznavanje postojeće zajednice s kulturnim razlikama i identitetom pojedinca

⁵ Standard za školske knjižnice, Nav. dj.

koji dolazi iz drugog kulturnog miljea. Nudi sadržaje kojima ga upoznaje s kulturom u koju dolazi, ali isto tako potiče ga i omogućava da druge upozna sa svojom kulturom (primjer učenika iz Ukrajine). Najzgodniji oblik takve razmjene kulturnog identiteta je putem kulturne i javne djelatnosti školske knjižnice. Organizacija manifestacija poput priredbi, izložaba, gostovanja, glazbenih večeri i sličnih događanja u školi ili lokalnoj zajednici, imat će svrhu da se zajednica ili pojedinac bliže upoznanju s lokalnim ili nacionalnim identitetom zemlje u kojoj se nalaze, ali isto tako predstaviti svoj. Tu su i prigodne aktivnosti na međunarodnoj razini, posvećene, na primjer obljetnicama pisaca, ili izdanju pojedinog djela, kao i obilježavanje prigodnih dana poput Dana tolerancije, Dana ljudski (i dječjih) prava, Dan kulturne raznolikosti i slično, u koje se redovitu uključuju knjižničari i njihovi korisnici.

Stručna knjižnična djelatnost školske knjižnice

Stručna knjižnična djelatnost školske knjižnice podrazumijeva među ostalim, izradu godišnjih planova nabave temeljenih na utvrđivanju i praćenju potreba korisnika, upućivanje u način i metode rada na istraživačkim zadacima uz upotrebu izvora informacija na različitim medijima te rad s korisnicima na poticanju čitanja i razvoju čitateljske kulture. Stvaranje kvalitetne i bogate zbirke prilagođene svim korisnicima temelj je provedbe kvalitetnog rada ostalih, prethodno navedenih, segmenata knjižnične djelatnosti. Osim građe na materinjem jeziku, zbirke uključuju i građu na drugim jezicima kao i građu prilagođenu određenoj kategoriji korisnika, poput građe lagane za čitanje za korisnike s ograničenim vještinama čitanje, karakteristične za, primjerice, neizvorne govornike (doseljenici, povratnici itd.).

Zaključak

Dobro organizirana školska knjižnica svojom djelatnošću potiče i razvija međukulturalni dijalog svojih korisnika, uključujući senzibilizaciju lokalne zajednice. Osigurava stručnu podršku u proširivanju nastavnih sadržaja te provodi edukaciju u knjižnici. Svojim zadaćama spremna je sudjelovati u promicanju svijesti o vrijednostima kulturne i jezične raznolikosti, poticanju dijaloga i jačanju kulturnog pluralizma. Otvorena je za suradnju s ostalim dionicima odgojno-obrazovnog procesa u smjeru obogaćivanja obrazovnog sadržaja, radionica, manifestacija i sličnih događanja. No za bolju prepoznatljivost potrebna joj je jača diseminacija postignuća u užoj i široj zajednici.

Literatura:

1. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih. URL: <https://mzom.gov.hr/istaknute-teme/odgoj-i-obrazovanje/nacionalni-kurikulum/medjupredmetne-teme/3852>
2. Smjernice za knjižnične usluge za multikulturalne zajednice : s IFLA-inim Manifestom za multikulturalnu knjižnicu. 1. hrvatsko izd. prema 3. izd. izvornika. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2010.
3. Standard za školske knjižnice, (29. 3. 2000.). Narodne novine. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2000_03_34_698.html
4. UNESCO-v manifest za školske knjižnice. IFLA. URL: <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/school-libraries-resource-centers/publications/school-library-manifesto-hr.pdf>

OBAVIJESNI DIO

ČITATELJSKE AVANTURE „KNJIŠKOG MOLJCA“ – ERASMUS + PROJEKT GRADSKE KNJIŽNICE I ČITAONICE OGULIN

Anita Brozović Šolaić

Gradska knjižnica i čitaonica Ogulin

anita.brozovic1@gmail.com

Gradska knjižnica i čitaonica Ogulin započela je s realizacijom prvog značajnog Erasmus+ čitateljskog projekta: Čitateljske avanture „Knjiškog moljca“ za Ključnu aktivnost 1 u području obrazovanja odraslih. Cilj je projekta poboljšanje i usavršavanje programa poticanja čitanja i razvijanja svijesti o važnosti čitanja odraslih korisnika, a posebno poticanja čitanja i razgovora o pročitanom u okviru čitateljskih klubova. Nakon planiranja ishoda učenja, oblika aktivnosti te pripreme programa i rasporeda aktivnosti, projekt je u svibnju 2024. odobrila Agencija za mobilnost i programe Europske unije s rokom provedbe do kraja listopada 2025.

Jedna od dviju projektnih aktivnosti bio je boravak u Kopenhagenu od 2. do 6. prosinca 2024. Domaćin knjižničarka Anita Brozović Šolaić i Karolina Paušić bile su Gradska Kopenhaška knjižnica (Københavns Biblioteker), najveća narodna knjižnica u Danskoj, čiji se knjižnični sustav sastoji od mreže ukupno 20 knjižnica. Čitateljski klubovi u njihovim knjižnicama organizirani su prema žanrovskim interesima čitatelja i lokaciji sastajanja, a samo vođenje prepušteno je korisnicima. Knjižničari su izvrsna podrška u organizaciji dostupnosti prostora i termina sastanaka, prijedloga, izbora i nabave dovoljnog broja primjeraka publikacija potrebnih za čitanje. Prvi rezultati evaluacije novog koncepta organizacije poticanja čitanja u Kopenhagenu bilježe uistinu iznimno povećanje broja čitateljskih klubova na 164, ali i članova gradskih knjižnica za čak 50 posto.

Sudionice Erasmus + projekta: Anita Brozović Šolaić, ravnateljica Gradske knjižnice i čitaonice Ogulin i knjižničarka Karolina Paušić u Kopenhaškoj gradskoj knjižnici

Ravnateljica Kopenhaške gradske knjižnice (Københavns Biblioteker) Christina Midjord i koordinatorka čitateljskih klubova Kopenhaške gradske knjižnice (Københavns Biblioteker) Camilla Søndergaard Andersen, dočekale su ogulinske knjižničarke 3. i 4. prosinca 2024. u centralnoj narodnoj knjižnici u Kopenhagenu, Copenhagen Main Library gdje su održale zanimljivo izlaganje o radu njihove knjižnice te razvoju i iznimne važnosti djelovanja velikog broja čitateljskih klubova. Copenhagen Main Library od 1986. godine svoj rad obavlja u prenamijenjenom prostoru nekadašnjeg velikog trgovačkog centra čemu svjedoči i pokretno stubište u samom središtu knjižnice. Odjel za djecu i mladež, Odjel za odrasle, Stripoteka, multimedijalna dvorana, prostori za druženje i tihi rad u potkrovlju te kafić u prizemlju smješteni su u prostoru koji obuhvaća preko 10 000 m² što vrlo uspješno zadovoljava čitateljske potrebe korisnika.

Kopenhaška Gradska knjižnica

Prije nekoliko godina u potpunosti su reorganizirali knjižnične službe i usluge svojih knjižnica. Zaduživanje i razduživanje knjižnične građe u potpunosti je automatizirano putem samoposlužnih uređaja kojima se korisnici služe samostalno, a smješteni su u prostoru knjižnice. Preporučene knjige učinili su dostupnim kroz koncept tematskih izložbi na lako dostupnim i vidljivim mjestima u knjižnici na drvenim ormarićima gdje je korisnicima ponuđeno po nekoliko primjeraka jednog naslova na jednom mjestu nastojeći ih na taj način potaknuti na posudbu. Aktivno provode ideju otvorene knjižnice koji osigurava korištenje knjižničnih usluga bez prisustva knjižničara. Sustav otvorene knjižnice podrazumijeva opremljenost zgrade knjižnice informacijskom komunikacijskom tehnologijom (RFID tehnologija) uz automatizaciju poslovanja i pokrivenost video nadzorom. Od korisnika se očekuje samostalnost u odabiru knjižnične građe i pristupa informacijama.

Prvog dana mobilnosti u gradskoj knjižnici Ørestad dočekale su ih knjižničarke Anita Tejlgaard Olesen i Sophie Souid koje su im pokazale prostor knjižnice i predstavile djelovanje čitateljskih klubova. Riječ je o manjoj gradskoj knjižnici u četvrti Ørestad gdje

je težište postavljeno na logističke timove. Osoblje („stuf“, kako ih zovu) obavlja poslove dostave knjiga iz spremišta udaljenog 20 kilometara izvan grada, odlaganje knjižnične građe na police, pripreme rezervacija i ostale tehničke poslove. Zanimljivo je da niti jedna knjižnica nema vlastiti spremišni prostor u podrumu ili u potkrovlju. Knjižničari su u velikoj mjeri usmjereni na istraživanja, vrednovanja i osmišljavanje novih strategija za poticanje čitanja i korištenja knjižničnih službi i usluga. Odgojno-obrazovno stručno osoblje samostalno koristi prostor knjižnice za različite programe u dogovoru s knjižničarom.

Četvrti dan bio je rezerviran za Roskilde gradsku knjižnicu smještenu u susjednoj geografskoj regiji i neposrednoj blizini Kopenhaga. Riječ je o gradskoj knjižnici sa 6 podružnica u manjim mjestima, informacijskom službom, bibliobusom i biciklobilom kojim više ne prevoze knjige, ali ga koriste za brojne kulturne programe na otvorenom u gradu. Pri ulazu u knjižnicu nalazi se, kao i u svim ostalim knjižnicama, Ured za građanstvo gdje svi zainteresirani mogu podnijeti zahtjev za osobnom iskaznicom, putovnicom, ali dobiti i druge korisne informacije.

Roskilde gradska knjižnica izgrađena je namjenski 1961. godine, sa specijaliziranim prostorom prilagođenim u potpunosti realizaciji zanimljivih kulturnih programa. Jedan od temeljnih kulturnih i čitateljskih programa je osnivanje i aktivno djelovanje čitateljskih klubova kojima u knjižnici nastoje okupiti čitatelje i članove zajedničkih literarnih interesa. Posudba i povrat knjiga automatiziran je kao i u drugim knjižnicama, no ovdje knjižničar još uvijek razdužuje i zadužuje knjige koji u okviru radnog vremena posjećuju knjižnicu. Automatiziran povrat knjiga knjigomatom organiziran je do te mjere da ih pokretna traka putem barkoda razvrstava u kutije po signaturama/ znanstvenim područjima, a knjižničari ih tako razvrstane odlažu na police. Ovakav način prisutan je i u Hrvatskoj u Gradskoj knjižnici Rijeka od njezina preuređenja krajem 2024. godine.

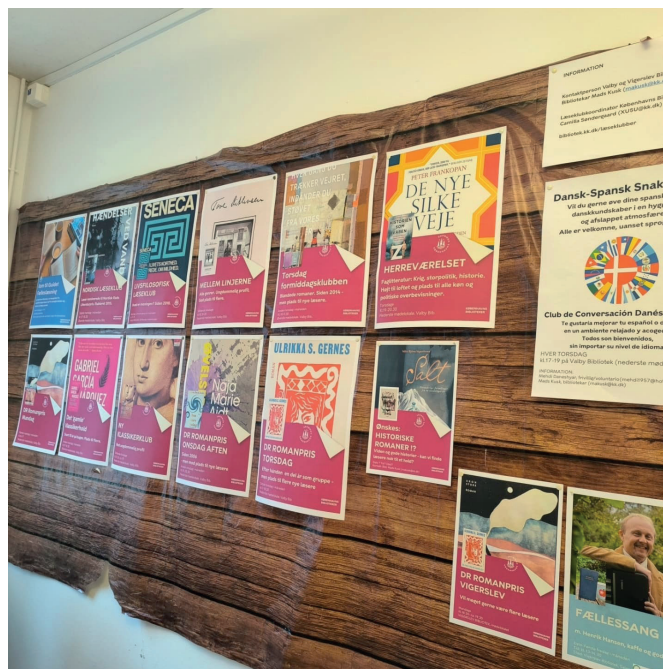
Pokrtna traka za sistematiziran povrat knjižne građe

Danci su veliki ljubitelji prirodnih ljepota i boravka u prirodi što je i vidljivo samim time što pri gradnji Roskilde knjižnice 1961. nisu željeli posjeći stablo staro 400 godina već su dijelove knjižnice gradili oko stabla ostavivši ga u središtu vrta.

Posljednji, peti dan knjižnične mobilnosti knjižničarke su imale priliku prisustvovati vrlo zanimljivom vođenom čitanju koje je za njih pripremio knjižničar Mads Kusk, Valby gradske knjižnice pročitavši na danskom i engleskom pjesmu poznate danske pjesnikinje Inger Christensen: Butterfly's Valley iz 1989. godine. Ovdje je riječ o zanimljivom načinu čitanja i razgovaranja o pročitanome nepoznatom tekstu kao tehnici koju prakticiraju voditelji danskih čitateljskih klubova koji u njihovu okruhu ima čak 14. Valby gradska knjižnica smještena je u zgradi izgrađenoj davne 1722., najstarijoj zgradi u kojoj je smještena narodna knjižnica u Kopenhagenu.

Valby gradska knjižnica

Čitateljski klubovi u Valby gradskoj knjižnici

Na mobilnosti u Danskoj knjižničarke su fakultativno posjetile Kopenhašku gradsku knjižnicu u okruhu Sundby koja je smještena u staroj zgradi bogate arhitekture, Nacionalni muzej i „Black Diamond“ – Kraljevsku nacionalnu i sveučilišnu knjižnicu koja se proteže na preko 20 000 m² i najveća je knjižnica među nordijskim zemljama. Novi dio izgrađen je 2019. od crnih staklenih i granitnih ploča gotovo na samoj vodi, na 8 katova te je povezan sa starom Kraljevskom knjižnicom. Tu se nalazi prva objavljena danska knjiga iz 1482. te vrijedni spisi Søren Kierkegaarda i Hansa Christiana Andersena.

Sundby gradska knjižnica

U okviru Erasmus + projekta mobilnosti uspostavljeni su kontakti s danskim kolegama i razmijenjena profesionalna knjižnična iskustva. Ovo studijsko putovanje usavršit će provođenje postojećih usluga poticanja čitanja odraslih korisnika u gradu Ogulinu te realizirati uvođenjem novih tehnika rada u procesu razvoja kritičkog čitanja, čitalačke pismenosti i čitanja u slobodno vrijeme. Nakon provedene evaluacije aktivnosti, vrednovanja i diseminacije rezultata projekta planira se osnivanje novih čitateljskih klubova u našoj knjižnici uz primjenu novih znanja o samom vođenju i poticanju čitanja.

„MOJA PRIJATELJICA KNJIGA“ – PROJEKT POTICANJA ČITANJA

Blaženka Pavlović Mlačak

Osnovna škola „Slava Raškaj“ Ozalj

blazenka.pavlovic-mlacak@skole.hr

Poticanje učenika da što više čitaju i zavole knjigu nije nimalo lak zadatak u vremenima kad među djecom i mladima knjiga i čitanje nisu popularni. Konkurencija je jaka i boriti se i izboriti za svoje mjesto uz sve društvene mreže, igrice, uređaje, nije nimalo lak zadatak niti za knjigu, niti za knjižničare, ni učitelje. Ipak, ne treba odustati.

Ciljevi su projekta poticanje čitanja i kreativnog izražavanja, obilježavanje Mjeseca hrvatske knjige, povezivanje i međusobno upoznavanje učenika i učitelja unutar Karlovačke županije, ali i šire, razvijanje kritičkog mišljenja o pročitanoj djelu, razvijanje svijesti o potrebi kvalitetnog provođenja slobodnog vremena. Sudionici projekta trebaju pročitati djelo po izboru ili zadano, ako je određeno, te uz pomoć mentora odabrati način na koji će predstaviti djelo prisutnima na završnoj priredbi. Prilikom odabira načina predstavljanja učenici i mentori imaju potpun slobodu, djelo mogu predstaviti kroz slikovnicu, strip, dramatizaciju, literarni rad, audio/video zapis...

Počeci projekta „Moja prijateljica knjiga“ sežu u 2014. godinu kada je, zahvaljujući inicijativi učiteljice Mirjane Petrunic, autorice projekta, tijekom Mjeseca hrvatske knjige u Gradskoj knjižnici i čitaonici Ivana Belostenca u Ozlju održana „Bajkoteka“. Tadašnja školska knjižničarka Jasenka Staničić uključila se u projekt kao podrška provođenju i organizaciji. U svojim počecima projekt je bio zamišljen kao kviz. Budući da se tema Mjeseca hrvatske knjige svake godine mijenja, mijenjale su se i teme kviza, pa su tako tijekom sljedeće dvije godine kvizovi bili posvećeni Hansu Christianu Andersenu, Ivani Brlić-Mažuranić, Nikoli Tesli itd. Nakon dvije godine prostor Gradske knjižnice postao je premalen za sve zainteresirane pa se završna priredba projekta seli u školski prostor. Počevši od 2016. godine projekt nosi naziv „Moja prijateljica knjiga“ te se u njega uključuju i druge škole (OŠ „Mahično“, OŠ Ivane Brlić-Mažuranić, OŠ Dragojle Jarnević, OŠ Vojnić i OŠ Slunj). Učenici su pročitana djela predstavljali crtanim filmovima, radijskim emisijama, društvenim igrama, stripovima i različitim istraživačkim projektima. U međuvremenu je kolegica knjižničarka Jasenka Staničić otišla u mirovinu pa je rad na projektu, kao podrška voditeljici projekta učiteljici Mirjani Petrunic, nastavila Blaženka Pavlović Mlačak koja je zaposlena na radnom mjestu školske knjižničarke. Projekt je uspješno održavan sve do 2020. godine kada je njegovu realizaciju privremeno zaustavila pandemija virusa COVID-19. Nažalost, stanka je potrajala do 2022. godine kad je projekt ponovno zaživio s temom mladih i sedam uključenih škola. Broj škola sudionica sljedeće godine narastao je na deset iako je sam interes bio i veći. Projekt opstaje zahvaljujući podršci ravnateljice Gordane Basar, Grada Ozlja, izdavačke kuće Školska knjiga i lokalnih donatora.

Veseli nas interes velikog broja škola i mentora koji se svake godine odazovu pozivu za uključivanje u projekt. Osim škola koje već sudjeluju u projektu, svake godine u projekt se uključuju i nove. Projekt je zahvaljujući tome izašao iz okvira Karlovačke županije pa su nam se priključili i učenici, školska knjižničarka i učiteljice OŠ Galdovo iz Sisačko-moslavačke županije.

Na završnoj priredbi povodom završetka Mjeseca hrvatske knjige školski hol ispunjen je učenicima i mentorima koji s puno žara prezentiraju svoje uratke i potiču sve nas da čitamo, volimo čitanje i širimo ljubav prema čitanju kod djece, ali i kod odraslih, jer čitalačke su vještine neizostavni dio procesa obrazovanja.

ČITANJE SLIJEPIM I SLABOVIDNIM OSOBAMA I DOPRINOS KNJIŽNICE „NIKOLA ZRINSKI“ ČAKOVEC ZA KVALITETNIM PROVOĐENJEM SLOBODNOGA VREMENA ISTIH

Helena Drvoderić

Knjižnica „Nikola Zrinski“ Čakovec

helenadrvoderic@gmail.com

Čitateljski klub Udruge slijepih Međimurske županije „Književni klub2 u Knjižnici „Nikola Zrinski“ Čakovec osnovan je 2022. godine. Pokrenut je u sklopu projekta „Kulturna inkluzija21 koji je financirao Grad Čakovec. Cilj projekta bio je poboljšati kvalitetu života slijepih i slabovidnih osoba na području Međimurske županije organiziranjem i provođenjem kvalitetnih aktivnosti za slijepe i slabovidne osobe, kao i osvijestiti i senzibilizirati javnost prema istima. Knjižnica „Nikola Zrinski“ Čakovec na projektu je sudjelovala kao partner u projektu.

Osnivanjem čitateljskoga kluba Udruge slijepih Međimurske županije „Književni klub“ želi se istaknuti poticanje članova na društvenu interakciju, druženje i kvalitetno provođenje slobodnoga vremena, iznošenje vlastitih doživljaja i mišljenja o pročitanoj.

Čitanje u čitateljskom klubu slijepim i slabovidnim osobama od velikoga je značaja, osobito onima koji vole svoje vrijeme provoditi u društvu i žele sudjelovati u razgovorima o pročitanoj, što je u tom klubu uobičajeno.

Susreti čitateljskoga kluba Udruge slijepih „Književni klub“

Voditeljica čitateljskoga kluba je dugogodišnja djelatnica knjižnice, Blaženka Hunjadi Bašek. Članovi kluba okupljaju se jednom mjesečno, prema dogovoru s predsjednicom Udruge, od 10 do 12 sati u Multimedijalnoj dvorani na Dječjem odjelu knjižnice. Na prvi susret došlo je šest članova, no s vremenom se taj broj povećao na dvadesetak članova.

Za svaki susret voditeljica kluba priprema se tako što s članovima dogovara što i o čemu bi voljeli slušati/čitati ili prema vlastitom nahođenju, uzimajući u obzir važnije datume u godini, npr. Valentinovo, Dan izumitelja, Dan žena i sl., odabire autore i naslove o kojima će se čitati, govoriti i raspravljati.

S obzirom na to da knjižnica ima izdvojen prostor, Multimedijalnu dvoranu, u kojem se članovi kluba nalaze i mogu se opušteno i slobodnije ponašati, ne ometaju rad djelatnika kao ni ostale korisnike odjela.¹

Od 2022. godine do danas održano je 28 susreta na kojima su članovi kluba slušali isto toliko ulomaka iz knjiga. Poseban dojam na članove kluba ostavile su knjige uz koje su, uspoređujući njihov sadržaj sa svakodnevicom u kojoj žive i djeluju, došli do mnogih dobrih i pozitivnih rješenja za svoj kvalitetniji život. Poticajne su bile i knjige koje su im pružile saznanja o mnogim nepoznatim kulturnim sredinama i drukčijem načinu života. Neki od autora i naslova su: Na drugi način Feruča Lazića, Oliver Zlatka Galla, Priča o mladoj Dori Stanka Rozgaja, Ljeto na jezeru Čiču Jasminkae Tihi-Stipanić, Labirint čempresa Fione Valpy i dr.

Čitateljski klub Udruge slijepih je, osim redovnih susreta, organizirao susret s književnicom Vesnom Janković, a glazbena gošća bila je Danijela Halabarec ,koja je i sama članica Udruge i čitateljskoga kluba.

U 2025. godini ostvarena je suradnja s II. osnovnom školom Čakovec, odnosno, s učenicima koji su uključeni u projekt „Tulum s(l)ova“. Prvi susret započeo je izvedbom pjesme Ružica si bila koju je otpjevala učenica Mura, nakon čega je pjesnik i kroatist, te i sam član čitateljskoga kluba, Danijel Kralj, recitirao jednu od svojih pjesama. Voditeljica čitateljskoga kluba Blaženka Hunjadi Bašek upoznala je učenike s radom kluba i njegovim članovima, dok su učenici podijelili svoja iskustva i aktivnosti koje provode u sklopu projekta „Tulum s(l)ova“. Druženje je dodatno obogatilo čitanje humoristične priče Bačeni urok Tomislava Zagode koja je izazvala salve smijeha. Osim što je bio zabavan, susret je za učenike bio i poučan – učenici su od članova čitateljskoga kluba saznali kako slabovidne osobe čitaju, kako koriste pametne telefone i računala te s kojim se izazovima susreću u svakodnevnom životu. Druženje je završilo recitacijom Danijela Kralja.

Umjesto zaključka

U vedrom psihološkom ozračju često spominjemo kako smo lijek jedni drugima i slobodno možemo reći da djelujemo obostrano u psihoterapeutske svrhe, što bi i trebao biti glavni cilj svih ovakvih klubova. Uz stjecanje znanja o mnogim nama nepoznatim kulturnim sredinama, o njihovom načinu života, o teškim socijalnim prilikama u kojima odrasli i djeca žive, nastojimo da nam knjiga bude saznanje i odmor, ali i zadovoljstvo zbog kojeg se osjećamo ispunjeno i sretno što smo dio čitateljske publike i ljubitelja književnosti i kulture općenito.

PRIKAZ KNJIGE

MICHIKO AOYAMA: WHAT ARE YOU LOOKING FOR IS IN THE LIBRARY. LONDON: PENGUIN BOOKS, 2024.

Nataša Daničić

Knjižnica Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti

ndanicic@hazu.hr

Roman *What You Are Looking For Is in the Library* japanske autorice Michiko Aoyama diskretno nas, gotovo meditativno, uvodi u svijet u kojem knjige nisu samo tekstovi, nego alati unutarnje promjene. Ovo prozno fikcionalno djelo, objavljeno 2020. i prevedeno na brojne jezike, čitateljski je fenomen koji se svojim književnim stilom, načinom strukturiranja radnje i stvaranjem karakteristične atmosfere uklapa u japansku književnu tradiciju, ali istovremeno nudi perspektivu koja se uklapa u širi okvir transkulturalnih tema, uključujući potragu, identitet i osobnu promjenu.

Oblikovan je kroz pet isprepletenih priča koje se spajaju u jednoj točki: javnoj knjižnici i jedinstvenoj knjižničarki, Sayuri Komachi, koja svojim intuitivnim razumijevanjem potreba korisnika donosi nenametljiv, ali duboko pažljiv pristup. Svaki lik nalazi se na životnoj prekretnici i dolazi s vlastitim problemom – krizom identiteta, osjećajem izgubljenosti, umora, kreativne blokade – a Komachi im ne daje odgovore, nego preporučuje knjige. U središtu narativa nije pojedinačna sudbina, već niz usamljenih ljudi koji traže smisao, svrhu ili barem znak da su viđeni u svijetu koji je sve češće indiferentan. Njezin pristup odražava filozofiju knjižničarstva u najplemenitijem smislu – knjižnice su mnogo više od prostora za posudbu knjiga; one su utočišta za duhovni i intelektualni napredak.

Knjižnica je prikazana gotovo kao arhetipski prostor preobrazbe – moderna verzija šume iz bajki, u kojoj se gubiš kako bi se pronašao. Sayuri podsjeća na dobronamjernog vodiča, nalik Vergiliju u Božanstvenoj komediji, koji svojim korisnicima ne nudi spasonosne formule, nego knjige – odabire koji su i zagonetni i proročanski. U tom se trenutku čitatelju nudi važna gesta povjerenja: knjige, čitane u pravom trenutku, zaista mogu promijeniti čovjeka.

Iz perspektive knjižničarske profesije, roman naglašava ključnu ulogu knjižničara kao posrednika između čitatelja i znanja. Knjižničarkina metoda rada odstupa od konvencionalnog referentnog knjižničarstva, nalikujući personaliziranom savjetovanju koje nadilazi tehničke aspekte posla. Koncept knjižničarke koja gotovo nadnaravno prepoznaje unutarnje potrebe korisnika može se iščitati kao sentimentalna konstrukcija, ali također upućuje na temeljnu istinu: knjižničari imaju moć povezati ljude s informacijama koje im mogu promijeniti život.

Unatoč glorificiranom prikazu, *What You Are Looking For Is in the Library* snažno podsjeća na vrijednost knjižnica kao prostora zajednice i osobnog rasta. Iako knjižničari možda ne posjeduju proročanske sposobnosti poput Sayuri Komachi, njihova uloga u poticanju znatiželje i podršci čitateljima ostaje nezamjenjiva. Roman je istovremeno oda knjižnicama i poziv na razmišljanje o njihovoj budućnosti, što ga čini relevantnim štivom za sve koji se bave knjižničarskom strukom, informacijskim znanostima ili proučavanjem čitateljske kulture.

Sociološki gledano, roman istražuje pitanje osobnog i društvenog identiteta u kontekstu modernog japanskog društva. Svaki od likova suočava se s osjećajem otuđenosti, nesigurnosti ili neispunjenosti, što odražava šire društvene fenomene, poput opterećenja profesionalnim ambicijama, izolacije u urbanim sredinama i generacijskih razlika. Knjižnica u romanu predstavlja mjesto gdje se ljudi mogu redefinirati i pronaći novu svrhu, a u Foucaultevskom smislu je heterotopija – stvarni prostor koji u sebi zrcali, preinačuje i osporava sve druge prostore. Aoyamina knjižnica ne funkcionira samo kao mjesto u kojem se čuva znanje, već kao simbolički prostor liminalnosti: ulazimo kao jedno biće, a izlazimo kao drugo.

Nije izostala ni kritika suvremenog tempa života u kojem je introspektivno promišljanje rijetko, a osobni razvoj često zanemaren. U tom kontekstu, Sayuri Komachi simbolizira stariju, humanističku vrijednost društvene povezanosti i međuljudske podrške koja podsjeća likove – i čitatelje – na važnost prisutnosti, slušanja i razumijevanja.

U komparativnom kontekstu, *What You Are Looking For Is in the Library* može se usporediti s djelima poput *Ponoćne knjižnice* Matta Haiga ili *Male pariške knjižare* Nine George, koji također koriste knjige kao sredstvo osobne transformacije likova. Iako svaki od ovih romana tematizira moć književnosti, Aoyamin roman ističe se suptilnom, gotovo minimalističkom atmosferom koja odražava japansku književnu tradiciju introspektivnog pripovijedanja, kakvu nalazimo kod autora poput Harukija Murakamija ili Banane Yoshimoto. Usporedbe s Murakamijem neizbježne su, no Aoyama se distancira od njegove metafizičke enigme – kod nje su knjige, iako čudesne, u potpunosti ukorijenjene u svakodnevicu. Njezini likovi ne gube se u paralelnim svjetovima, nego se pronalaze u vlastitima. U tom smislu, Aoyama je bliža B. Yoshimoto, čija se emocionalna dinamika svodi na tihe pomake u unutarnjem svijetu.

Međutim, knjiga ostavlja i neka otvorena pitanja. U stvarnosti, knjižnice svakako mogu biti inspirativna mjesta, ali funkcija knjižničara obično nije toliko intuitivna i personalizirana kao u slučaju Sayuri Komachi. Knjižničari su stručnjaci koji korisnicima pomažu pronaći informacije, ali nemaju uvid u njihove osobne živote na način na koji to čini protagonistkinja romana.

Također, knjige u knjižnicama nisu uvijek „čarobni lijek“ za životne probleme – one mogu pružiti utjehu, ali često zahtijevaju vlastiti angažman čitatelja kako bi imale transformativan učinak. U tom smislu, roman nudi idealiziranu sliku knjižnice, naglašavajući njezin potencijal kao mjesta osobnog rasta, ali bez dubljeg ulaženja u izazove knjižničarske profesije, poput financijskih ograničenja, digitalizacije i promjena u navikama čitatelja. U svijetu u kojem sve više ljudi informacije konzumira digitalno, roman evocira nostalgiju za analognim i neposrednim susretima između čitatelja i knjige, no, istodobno, zanemaruje kompleksne izazove koji prate napore knjižnica da balansiraju između ukorijenjenih tradicija i sve dinamičnijih zahtjeva suvremenih korisnika tehnološki oblikovanog društva.

FAKELESS: IZLOŽBA O MEDIJSKOJ PISMENOSTI

Anita Tufekčić

Osnovna škola „Antun i Stjepan Radić“ Gunja
ariana200@gmail.com

Biljana Krnjajić

Osnovna škola Siniše Glavaševića Vukovar
biljana.krnjajic@gmail.com

U Osnovnoj školi Siniše Glavaševića Vukovar (u studenom) i Osnovnoj školi „Antun i Stjepan Radić“ Gunja (u veljači) bila je postavljena međunarodna izložba Fakeless, koja je nastala u suradnji s Goethe-Institutom i uz podršku kreativnog ukrajinskog kolektiva „Kunsht“. Izložba se fokusira na medijsku pismenost i edukaciju o prepoznavanju lažnih vijesti u digitalnom svijetu. Njezin je cilj podizanje svijesti o važnosti sigurnog i informiranog snalaženja u medijskom okruženju, s posebnim naglaskom na mlade ljude.

Ova izložba posvećena je medijskoj pismenosti i osvještavanju važnosti snalaženja u digitalnom okruženju. Nudi bogatstvo interaktivnih sadržaja, s ciljem razvoja kritičkog promišljanja kod učenika, kao i edukacije o prepoznavanju lažnih vijesti i manipulativnih sadržaja. Uključuje kreativne postere koji služe kao alati za edukaciju o sigurnom i informiranom pretraživanju interneta. Poster prikazuje načine na koje dezinformacije mogu biti plasirane, tehnike provjere izvora informacija te konkretne savjete kako prepoznati vjerodostojne i pouzdane informacije u digitalnom okruženju.

Izložba se sastoji od četiri ključna segmenta, svaki posvećen različitim aspektima medijske pismenosti i digitalnog svijeta.

Prvi segment bavi se temama poput deepfake videozapisa, razlike između dezinformacija i manipulacija, te važnosti korištenja kvalitetnih lozinki. Ovaj segment uključuje plakate poput „Prvo cjepivo“, koji upoznaje s tehnikama prepoznavanja manipulacija, „Original ili Ne?“, koji postavlja pitanje vjerodostojnosti sadržaja, te „Tinder za vijesti“, koji pokazuje kako lako možemo postati žrtve lažnih informacija. Tu je i „Otključaj mi mobitel“, koji nas podsjeća na važnost sigurnosti i zaštite osobnih podataka.

Drugi segment fokusira se na način na koji naš mozak prerađuje informacije, te kako dizajnerski trikovi društvenih mreža i aplikacija utječu na naše ponašanje i percepciju svijeta. Plakati u ovom segmentu, poput „Drugo cjepivo“, ilustriraju kako naš mozak reagira na dezinformacije, dok „Bingo – zgoditak medijske pismenosti“ pokazuje kako mediji stvaraju osjećaj hitnosti i napetosti. Plakat „Sve izgleda važno i hitno“ razotkriva kako nas mediji navode da nastavimo listati sadržaj, dok „Olakšava nastavak listanja“ istražuje kako se poigravaju našim emocijama i dovode nas u zabludu, čineći da vjerujemo u informacije koje nisu nužno istinite.

Treći segment analizira odnos između pojedinca, društva i tehnologije, ispitujući naše poznavanje biometrijske tehnologije. Plakati poput „Vaš selfie, vaši podaci“ istražuju što naš selfie može otkriti o nama, dok „Niste jedini autor otiska vašeg lica“ upozorava na rizike dijeljenja osobnih podataka. „Vaše tijelo, vaši podaci“ podiže svijest o važnosti zaštite osobnih podataka, dok „Suočimo se“ izaziva posjetitelje na razmišljanje o etici i sigurnosti u digitalnom okruženju.

Četvrti segment fokusira se na medije i alate koji nam pomažu u svakodnevnom snalaženju u svijetu informacija. Plakat „Imunitet“ bavi se načinima kako se zaštititi od dezinformacija, dok „10 likova dezinformacija“ istražuje različite oblike medijskih manipulacija. „Dokaži suprotno“ izaziva nas na provjeru informacija, a „Pokretna traka“ prikazuje kako se informacije brzo šire. „Pogledaj iza naslova“ podsjeća na važnost analiziranja sadržaja prije nego što ga podijelimo, dok „Teorije zavjere“ i „Lažne web stranice“ istražuju kako se stvara lažni sadržaj. Ovaj segment također pokreće pitanje „Istinit sadržaj“, pomažući posjetiteljima da prepoznaju medijske znakove koji ukazuju na pouzdane informacije.

U sklopu izložbe, održane su i interaktivne radionice koje su omogućile učenicima viših i nižih razreda da se upoznaju s ključnim vještinama medijske pismenosti. Tijekom radionica, učenici su analizirali novinske naslove i razmatrali kako prepoznati istinite vijesti od lažnih. Aktivnosti su bile osmišljene tako da pomognu mladim ljudima razumjeti kako mediji oblikuju vijesti i kako prepoznati manipulacije i dezinformacije u digitalnim prostorima.

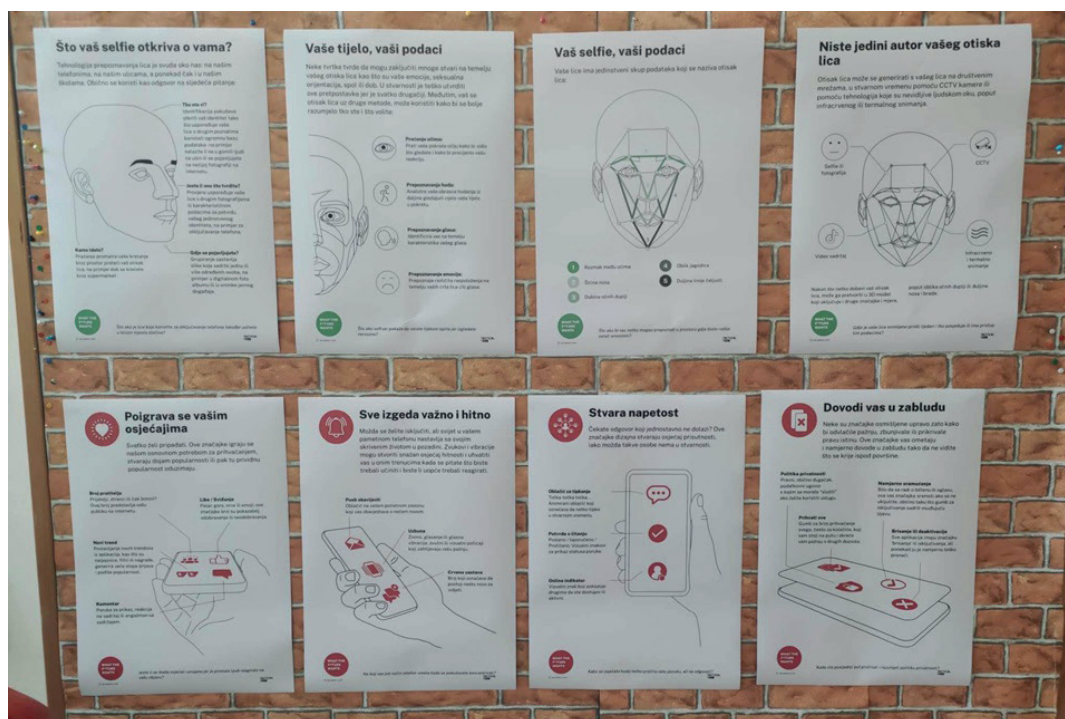
Radionice su uključivale praktične zadatke u kojima su učenici naučili kako razlikovati pouzdane izvore od senzacionalističkih, kako analizirati slike i video sadržaje, te kako prepoznati tehnike manipulacije.

Tijekom radionica, učenici su odgovarali na pitanja s kartice aktivnosti, kroz koje su se upoznali s različitim biometrijskim tehnologijama i njihovom primjenom u svakodnevnom životu. Posebno su ih zaintrigirale teme poput deepfake videa, razlike između istinitih i lažnih vijesti te kako određene aktivnosti mogu utjecati na kreditnu sposobnost građana u Kini. Nakon teorijskog dijela, uslijedio je kreativni zadatak u kojem su učenici trebali zamisliti da je njihov mobitel stvarna osoba. Kroz crteže su izražavali kako doživljavaju svoj telefon – ljuti li ih, pomaže li im ili ih umara?

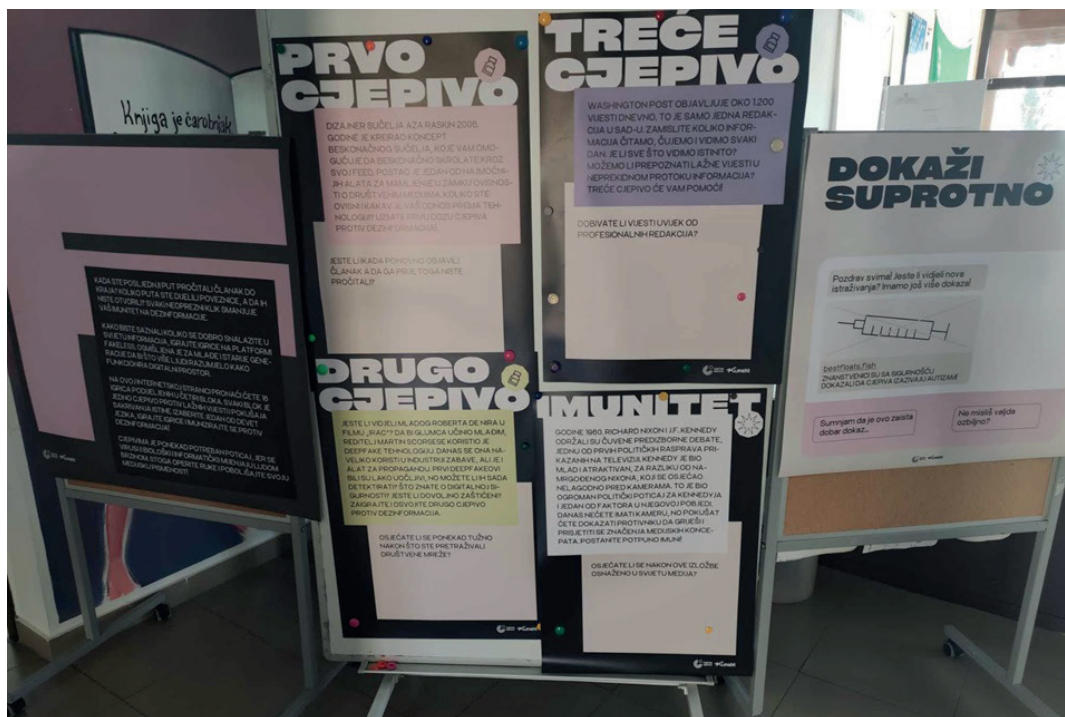
Radionice su završile analizom učeničkih digitalnih navika. Svaki učenik procijenio je koliko često koristi mobitel za različite svrhe poput buđenja, sigurnosti, zdravlja, putovanja, učenja, planiranja, snimanja, komunikacije i zabave. Rezultati su pokazali koliko su današnji mladi povezani s tehnologijom te su potaknuli važnu raspravu o odgovornom korištenju digitalnih uređaja.

Izložba s učenicima

Posteri s izložbe

Posteri s izložbe

Izložba Fakeless pružila je jedinstveno iskustvo, pomažući svim posjetiteljima da postanu svjesniji izazova digitalnog svijeta i steknu potrebne alate za sigurno snalaženje u medijskom okruženju.

Sve informacije o projektu i o tome kako postaviti izložbu pronađite na: https://www.goethe.de/ins/hr/hr/kul/sup/fkl.html#accordion_toggle_25449172_3

„VRTI SVOJ FILM“ – RAZVOJ FILMSKE PISMENOSTI U ŠKOLSKOM OKRUŽENJU

Anita Tufekčić

Osnovna škola „Antun i Stjepan Radić“ Gunja
ariana200@gmail.com

Biljana Krnjajić

Osnovna škola Siniše Glavaševića Vukovar
biljana.krnjajic@gmail.com

„Vrti svoj film“ – razvoj filmske pismenosti u školskom okruženju

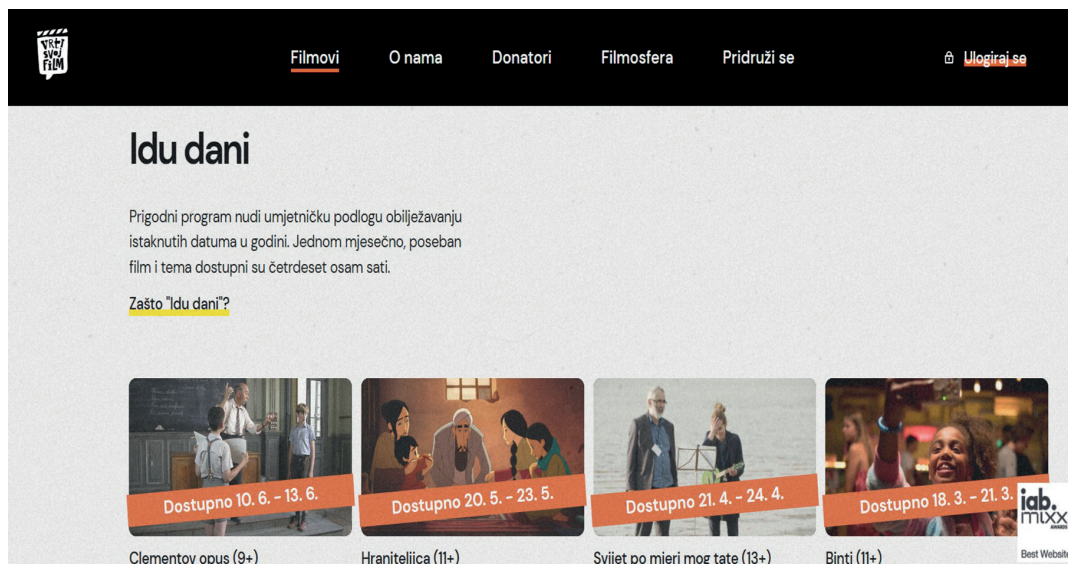
Filmska pismenost danas se prepoznaje kao važna kompetencija za 21. stoljeće, koja uključuje sposobnost interpretacije, analize i kritičkog vrednovanja audiovizualnih sadržaja. Iako se u obrazovnom sustavu tradicionalno veći naglasak stavlja na verbalnu i matematičku pismenost, suvremeni kurikuli sve češće prepoznaju potrebu uključivanja i audiovizualne edukacije. Portal Vrti svoj film predstavlja inovativnu obrazovnu platformu koja sustavno podržava ovu potrebu, nudeći učenicima i nastavnicima pristup kvalitetnim filmskim djelima i stručno osmišljenim metodičkim materijalima.

Cilj i struktura portala

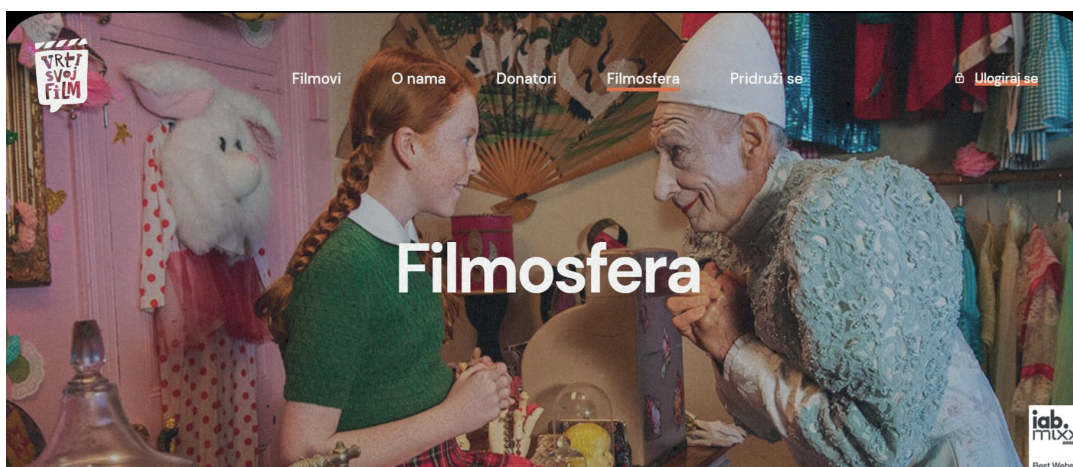
Portal Vrti svoj film dostupan je osnovnim i srednjim školama u Republici Hrvatskoj tijekom čitave nastavne godine, omogućujući gledanje filmova u učionici i kod kuće. Cilj platforme je približiti filmsku umjetnost djeci i mladima te potaknuti razvoj estetske osjetljivosti, empatije i kritičkog promišljanja. Sadržaji su dostupni u unaprijed definiranim vremenskim okvirima, što omogućuje pravovremeno planiranje godišnjeg izvedbenog kurikulumu.

Program je strukturiran u tri tematske cjeline:

- Rondo – posvećen filmskoj raznolikosti, uključuje dokumentarne, animirane i igrane filmove koji učenike uvode u temeljne pojmove filmske teorije i povijesti
- Licem u lice s hrvatskim filmom – promiče domaću kinematografiju, njezinu povijest i suvremenu produkciju
- Idu dani – tematski vezani filmovi uz značajne datume, poput Svjetskog dana animiranog filma, Dana planeta Zemlje, Međunarodnog dana borbe protiv rasne diskriminacije i dr.

Idu dani

Filmosfera

Metodički pristupi i edukativni potencijal

Posebnost portala čine metodički materijali izrađeni u suradnji s filmskim stručnjacima, nastavnicima i profesorima Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Svaki film popraćen je informacijama o autoru i kontekstu filma, prijedlozima za motivaciju prije gledanja, aktivnostima tijekom analize i interpretacije filma, radnim listovima za učenike, smjernicama za samostalan rad nastavnika.

Takav pristup omogućuje obradu filmskog djela kroz više nastavnih sati, uključujući pripremu, gledanje i analizu. Materijali su diferencirani prema dobnim skupinama, čime se omogućuje fleksibilna i prilagođena primjena u raznim predmetima i nastavnim kontekstima.

Filmovi iz programa Idu dani

Iskustva školskih knjižničarki i nastavnika koji su sudjelovali u programu ukazuju na višestruke koristi: od povećane zainteresiranosti učenika za filmsku umjetnost do jačanja kulturne ponude škola i knjižnica. Među istaknutim filmskim naslovima koji su prikazani u okviru programa Idu dani nalaze se:

- „Dječak i čaplja“ (Hayao Miyazaki) – prikazan povodom Svjetskog dana animiranog filma, nudi priliku za razgovor o odrastanju, gubitku i snazi mašte.
- „Yaren i sunce“ – dokumentarni film prikazan povodom Međunarodnog dana tolerancije, tematizira suočavanje djece s gubitkom roditelja.
- „Mjesta ima na metli svima“ – animirani film prikladan za najmlađe, temeljen na popularnoj slikovnici, promovira solidarnost i prijateljstvo
- „Hraniteljica“ – animirani film o djevojčici u Afganistanu, inspiriran romanom Deборе Ellis, prikazan uz Međunarodni dan kulturne raznolikosti
- „Clementov opus“ – film o ulozi glazbe i nastavnika u životima djece, prikazan povodom Svjetskog dana glazbe
- „Svijet po mjeri mog tate“ – film bilježi zajednički san fizičara i njegove kćeri umjetnice o učinkovitom rješenju za spas planeta prikazan povodom Svjetskog dana planeta Zemlje.

Kroz projekcije, radionice i diskusije, učitelji i knjižničari uspjeli su motivirati učenike na aktivno sudjelovanje, razvoj medijske pismenosti te promišljanje o društveno relevantnim temama.

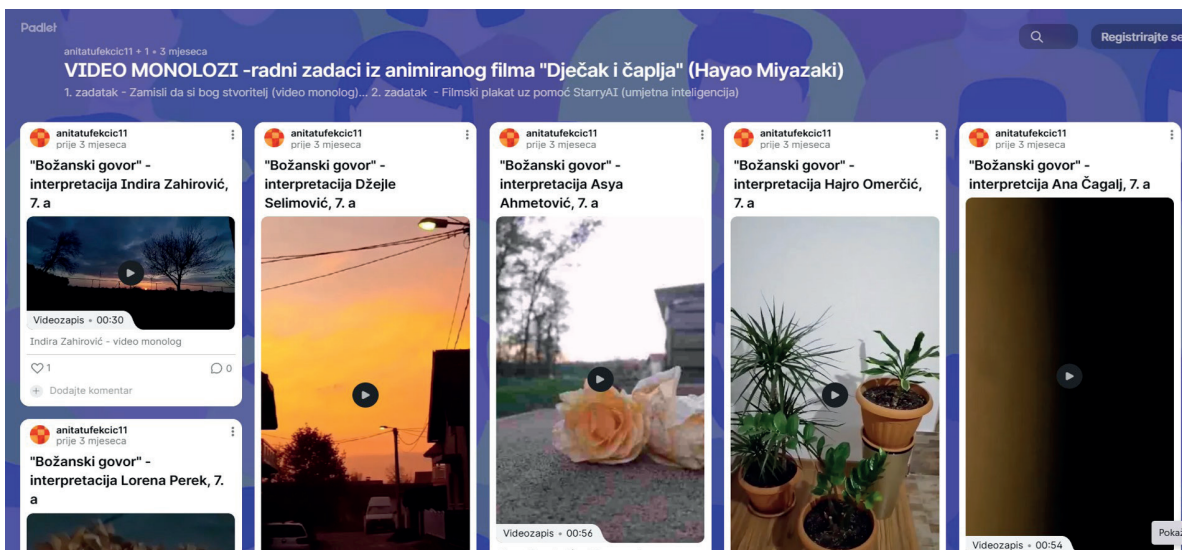
Primjeri iz prakse: stvaranje prostora za filmski dijalog u školi

U okviru programa Vrti svoj film, školske knjižničarke provodile su različite metodičke aktivnosti povezane s filmovima, pokazujući na koji način filmska umjetnost može potaknuti kreativno izražavanje, emocionalnu pismenost i suradnju učenika i nastavnika. Osvrti učenika potvrđuju važnost filmskog izraza kao alata za razvoj empatije i emocionalne zrelosti.

U Osnovnoj školi „Antun i Stjepan Radić“ u Gunji, dr. sc. Anita Tufekčić, školska knjižničarka i voditeljica školskog filmskog kluba, organizirala je analizu filma Buster detektiv (6+) s učenicima i profesorima. Učenik Rijad Avdić iz 5. a razreda snimio je i poslao vlastiti videosvrt na film, čime je aktivno sudjelovao u stvaranju sadržaja i kritičkoj refleksiji.

Nakon prikazivanja filma Dječak i čaplja, učenici su kod kuće, prema zadatku s portala Vrti svoj film, snimali vlastite video monologe na temu: „Zamisli da si ti bog stvoritelj.“ Inspiraciju su crpili iz citata romana koji je nadahnuo Hayao Miyazakija: „A što je s tobom? Što ćeš ti stvoriti? Uzimaš mnoge stvari s ovog svijeta, ali pitaj se što ćeš svijetu dati zauzvrat? Kako živiš?“ Učenici su birali vizualne kadrove prirode ili osobne prostore stvaranja, a svi video uradci objavljeni su na školskom Padletu.

Padlet s učeničkim radovima

Na satu informatike, učenici su koristili AI generator StarryAI za izradu filmskih plakata, čime su spojili digitalne kompetencije s umjetničkim izražavanjem. Ova aktivnost dodatno je potaknula promišljanje o vizualnom jeziku filma i ulozi promocije u filmskoj kulturi.

Za sudjelovanje u programu škole se prijavljuju putem obrasca, a korištenje sadržaja omogućeno je kroz godišnju pretplatu u iznosu od 200 EUR, koju mogu financirati škole ili donatori. Svaka škola dobiva pristupne podatke za učenike i nastavnike, a sadržaji su dostupni na svim digitalnim uređajima. Portal sufinancira Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske.

Portal Vrti svoj film predstavlja vrijedan edukativni alat koji potiče razvoj filmske pismenosti, kulturne osviještenosti i kritičkog mišljenja kod djece i mladih. Inovativna kombinacija filmske umjetnosti i obrazovne metodike čini ovu platformu iznimno korisnom za nastavnu praksu. Uključivanjem knjižničara, nastavnika i učenika, program doprinosi stvaranju otvorene i kreativne obrazovne zajednice, osnažujući škole kao centre kulture i znanja.

INTERVJU S ANOM SALOPEK

Ana Sudarević

Osnovna škola Dubovac, Karlovac
ana.sudarevic1@skole.hr

Ana Salopek, ilustratorica i književnica, rođena je u bajkovitom Ogulinu, gdje i danas živi i radi. Upravo je u svom rodnom gradu, prošle godine sudjelovala u dizajniranju i ilustraciji ogulinske „Male slobodne knjižnice“, projekta koji promiče kulturu čitanja u zajednici. Javnosti je poznata zahvaljujući svojim likovnim radovima koje je izlagala u Hrvatskoj i inozemstvu, a za mnoge je primila ugledna priznanja i nagrade: nagrada „Ptičica“ i „Grigor Vitez“ (2024.), „Hrvatska lijepa knjiga“ (2022. i 2023.), priznanje „Junior Library Guild Gold Award Standard“ (2022.), dvaput je bila finalistica natječaja „Ovca u kutiji“, a 2023. godine nominirana je za međunarodni natječaj „Silent Book Competition, Final destination Lampedusa“. Osim što ilustrira radove domaćih i stranih autora, ilustrira i vlastite radove. Do sad je objavila četiri autorske knjige, prve hrvatske tzv. tihe knjige (eng. silent books).

Što biste izdvojili kao najveće izazove u svom radu kao ilustratorice, a što u svom radu kao spisateljice?

Postoje razne vrste izazova, od discipliniranog rada do prelaženja svojih granica i osobnog rasta, ali svakako bih rekla da je najveći izazov prepoznati ideju s kojom vrijedi provesti vrijeme. Nije svaka ideja vrijedna godinu ili dvije posvećenosti i predanosti. To je suživot s likovima, njihovo duboko razumijevanje, življenje te priče, a ako priča i likovi nisu nešto ili netko tko je dovoljno blizak, gdje je emocionalna povezanost jaka, a unutarnji poriv da priča oživi snažan i postojan kroz vrijeme, to onda definitivno nije priča na koju se u tom trenutku isplati gubiti vrijeme. Možda ovo zvuči malo opako, ali je istinito. Tu priču će ili ispričati netko drugi ili ću je ispričati ja u neko drugo vrijeme.

Ne mogu govoriti o pisanju, a da ne govorim o crtanju jer to je kod mene usko isprepleteno. Zapravo se cijelo vrijeme događa oboje, dok crtam pišem, dok pišem crtam.

Kako usklađujete rad na vlastitim projektima sa suradnjom na knjigama drugih autora? Što su najčešće teme Vaših književnih radova i kako ih birate?

To je jedna akrobatska vrlina, možda pomalo i magijska. Uglavnom me vode rokovi i znanje da je moja priča uvijek u meni i uvijek sa mnom pa često dajem prednost naručenim knjigama. Iako volim promatrati svoj mozak u slojevima i sloj koji razmišlja i stvara moju priču,

i onaj koji radi na naručenoj knjizi, zapravo su uvijek aktivni i rade u isto vrijeme, jedan ispod drugog, paralelno funkcioniraju. Naravno, tu je potrebna i iznimna organizacija i disciplinirani rad, pa tako ustajem u 4 ujutro i odmah sjedam crtati. Ujutro se trudim neobvezno skicirati ili raditi na svojim pričama, ali ako je kod nekog projekta situacija goruća, ili radim na više stvari u isto vrijeme, onda odmah radim na tim ilustracijama. Nakon što odvezem kći u školu, bavim se mailovima i administracijom, a nakon toga nastavljam s crtanjem. Dogodi se da crtam i 15 sati na dan što je jako puno i jako iscrpljujuće i to se trudim izbjeći kako god znam.

Što su najčešće teme Vaših književnih radova i kako ih birate?

Crtam drveće, puno drveća, svaki dan. Imam jako puno nacrtanog drveća. Važna mi je šuma. Kad kažem važna, mislim od životne važnosti. Ona je mjesto gdje se osjećam najviše cijelom i živom. Jednom sam zaključila da stalno crtam istu, samo s drugačijim riječima i crtežima i mislim da sam to tada najbolje zaključila. Teme mojih knjiga su povezanost sa svim stvorenim, prije svega sa Zemljom i šumom, ljubav prema sebi i zagrljaj svega i svih. Kroz svoje crteže i priče i prozivam i opominjem i dajem prostor blagosti prema sebi i svijetu koji nas okružuje. Mislim da crtam svoj zagrljaj svijeta.

Što je to tiha knjiga i kako je vidite u obrazovanju i razvoju najmlađih čitatelja?

Tiha knjiga je slikovnica bez ijedne riječi, u njoj je priča ispričana samo kroz crtež. Tiha knjiga ne bi smjela imati niti jedne riječi pa čak ni riječ stop na znaku stop. Kod tihih knjiga obožavam to što one daju glas onome tko ih čita i ta priča nikada nije ispričana na isti način. Mislim da je u tome njezina najveća snaga i što se tiče obrazovanja i razvoja najmlađih čitatelja. Ona traži uključivanje osjetila vida i moći zapažanja i potiče na pretvaranje linija crteža u riječi. Osim toga, na drugačiji način povezuje čitatelja i onoga koji sluša jer otvara nam uvid u unutarnji svijet onoga tko nam „čita“ tihu knjigu.

Koje su Vaše najdraže tehnike u radu? Koliko su zastupljeni digitalni alati u Vašim radovima?

Trenutno je moj glavni medij digitalni crtež, crtam digitalnom olovkom na iPadu, s tim da na digitalni crtež primjenjujem pravila tradicionalnih tehnika i na taj si način ograničavam korištenje digitalnog alata i zadržavam osjećaj i način razmišljanja kao da radim s tradicionalnim tehnikama. Skiciranje i promišljanje odrađujem na papiru i to olovkom, drvenim bojama ili vodenim bojama. Onda skice prenosim u digitalni medij i tu ih finaliziram. Volim oboje i digitalni crtež i papir.

Na koji način do Vas stižu povratne informacije – dojmovi, mišljenja, kritike – o Vašim radovima? I koliko one utječu na Vaše buduće radove?

Većinom ih čujem na nekim književnim susretima i volim čuti svaku vrstu kritike. Najdraži su mi dojmovi djece za koju mislim da su najbolji kritičari i kada u njihovim očima vidim sjaj ili opće čuđenje, znam da sam negdje na dobrom putu. Nikada svjesno ne razmišljam o tome da uvažim nečiju kritiku, već to ide prirodno, naravno, ako je ona konstruktivna, opravdana i na moj rast.

Kada moja knjiga krene u svijet poželim joj sreću i znam da sada živi svoj život s kojim ja imam jako malo. Želim vjerovati da je nekome zagrljaj, utjeha ili radost, ali to ne moram nužno znati. Voljela bih, ali ne moram.

Kakvu su ulogu knjižnice imale, odnosno još uvijek imaju, u Vašem radu? A u privatnom životu?

Knjižnica je oduvijek moj dom. Od malena sam puno čitala i bila privučena knjigama. Volim biti okružena s jako puno knjiga, onda se osjećam sigurno i dobro. Znatiželjna sam, a knjige istovremeno smanjuju i povećavaju tu moju znatiželju. Oduvijek sam željela crtati knjige i svakodnevno me ispuni radost jer to je ono čime se svakodnevno bavim. Čitam, crtam, pišem knjige. Jako me raduje dati nekoj dobroj knjizi odijelo kakvo ona zaslužuje. Knjižnica je čuvaonica toliko puno života da je u mom svemiru poistovjećena sa svetištem i najradije bih da u knjižnici imam svoje kućne papuče.

Kakva su Vaša iskustva sa sudjelovanjem u programima, radionicama, projektima koje organiziraju knjižnice, školske ili narodne? Biste li izdvojili neki poseban primjer suradnje?

Puno je lijepih trenutaka, ali onaj koji me najviše raduje je izbor moje ilustracije koja mi jako znači za službeni vizual MHK 2022. godine. Ta ilustracija nastala je u trenutku čuđenja koliko toga još ne znam i nakon tog čuđenja, radosti koliko toga još imam za saznati i istražiti.

Radovao me i rad na Malim slobodnim knjižnicama knjižnice Ogulin koji ste spomenuli. To mi je bilo posebno iskustvo jer sam crtala ljubav prema knjigama i svu radost koju osjećam kada pomislim na knjige.

Zabavni su mi razgovori s djecom i igra s njima. Vjerujem da uvijek iznenadim i knjižničarke i učiteljice jer ne očekuju da ćemo biti baš toliko šašavi.

Uglavnom imam lijepa i pozitivna iskustva i s osobljem i s djecom. U većini slučajeva je kamen spoticanja priča oko honorara, čini mi se da je to tragedija ovog našeg doba, ali to je priča za neki drugi put.

Po Vašem mišljenju, kako bi se ilustratori mogli dodatno uključiti u poticanje čitanja među djecom i mladima?

Ilustratori su oni koji odgajaju djecu, oblikuju vizualni svijet i na podsvjesnoj razini mijenjaju obrasce i način razmišljanja. Oni stvaraju likove koje još dugo nosimo sa sobom. Ja još uvijek obožavam Leteće medvjediće i sanjam da mi je Dado dečko. Ilustratori su vizualni pripovjedači koji moraju biti svjesni svoje uloge i odgovornosti koju ona nosi, a da se ne zaborave igrati. Vjerujem da je upravo tu ključ. Često se igram na svojim susretima i to nečeg neočekivanog kao kad, recimo, plešemo ples šume.

Sulud je svijet u kojem moramo poticati na čitanje, ali je naš i tako sulud pa, kad već živimo u njemu takvom, onda bih zaključila da bih ja više išla na povezivanje kroz emocije. Knjiga je ona koja nam uvijek govori da nismo sami, da ima netko tko nas razumije.

Koji su likovni umjetnici ili književnici bili Vaša najsnažnija inspiracija tijekom dosadašnje karijere?

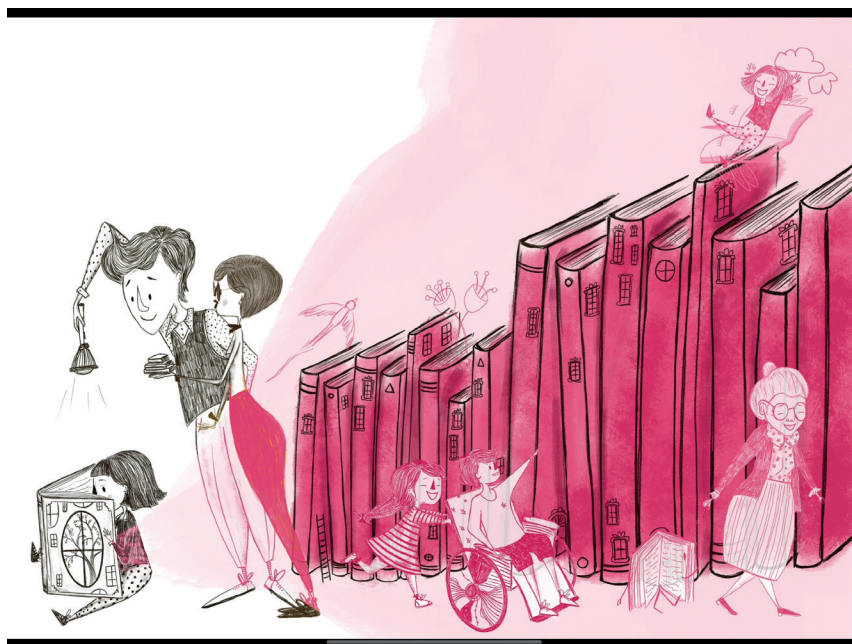
Na ovo pitanje mi je jako teško odgovoriti jer ih ima mnogo. Volim bajke, mitologiju, fantastiku. Snažnu emociju i divno baratanje riječima. Volim one koji su hrabri pomaknuti granice i crtaju i pišu svoje začudne svjetove s lakoćom. Poštujem i cijenim i Salvadora Dalija i Zdenka Bašića u istoj mjeri, ali ne mogu izdvojiti nikoga kao inspiraciju. U sebi osjećam neki ritam, ples koji moram nacrtati, i to i radim.

Postoji li neko djelo ili projekt na koji ste posebno ponosni i zašto?

Volim sve svoje knjige, ali posebno sam ponosna na Čuvaricu stabla, dug je put prešla, toliko dug da je prije objavljena Što ako? iako je Čuvarica nastala prije. I tu sam ponosna sama na sebe što sam zadržala tu ludu vjeru i ustrajnost i nisam odustala.

Što su Vaši planovi za budućnost? Na kojim novim projektima ili knjigama trenutno radite?

Radim na nekoliko projekata o kojima ne mogu još pričati, ali svi me jako raduju i s nestrpljenjem čekam da mogu reći više. Ono što mogu reći je da se radujem u svojim rukama držati svoju novu knjigu Ruke (Ljevak) koja je svojevrsni podsjetnik na sve što možemo sa svojim rukama, na našu kreativnost, snagu zajedništva i da je ovaj svijet oblikovan da različitostima savršeno odgovara.

IMPRESUM

KALIBAR: časopis Društva knjižničara Karlovačke županije

IZDAJE

Društvo knjižničara Karlovačke županije

Ljudevita Šestića 1

47 000 Karlovac

ISSN 2623-5811 (*online*)

Godište 12, br. 1/2 (2025.)

U razdoblju od 2020. do 2022. Kalibar je izlazio neredovito.

ZA IZDAVAČA

Sanja Graša

UREDNIŠTVO

Ana Sudarević, Osnovna škola Dubovac, Karlovac

Lidija Šajatović, Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac

Martina Barišić Koprenica, Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac

GLAVNA UREDNICA

Sanja Graša, Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac

RECENZENTICE

mr. sc. Alka Stropnik, knjižničarska savjetnica, Knjižnice grada Zagreba

dr. sc. Jasna Milički, prof. pedagogije i dipl. knjižničarka, Osnovna škola Marija Bistrica, Marija Bistrica

UDK

Martina Barišić Koprenica

LEKTURA I KOREKTURA

Sanja Graša, Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac

GRAFIČKO OBLIKOVANJE

Leonard Lesić

Godina postavljanja publikacije na mrežu: 2025.

Creative Commons licencija
imenovanje 4.0 međunarodna (CC BY 4.0)
Licensed under a Creative Commons
Attribution 4.0 International Licence (CC BY 4.0)

Časopis Kalibar izdaje se uz financijsku potporu Karlovačke županije i Grada Karlovca.